

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendő, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A protestáns egyházak államsegélyéről.

A „Magyar Szó“ legközelebről azt újságolja, hogy az 1903. évi állami költségvetésben a protestáns egyházak államsegélyének felemelésére 500,000 koronát vett fel a miniszter, minek más ellenzője nincs is, mint a pénzügyminiszter, tisztán pénzügyi okokból. — Daczára ezen hiradásának, másnap szükségesnek találta nyomós érvekkel fordulni a néppárt felé, hogy ne akadályozzák ez összeg megszavazását.

E két dolog visszaidézte emlékembe Zsilinszky államtitkárnak és evang. egyh. ker. felügyelőnek egyik elnöki megnyitójában tett azon figyelmeztetését, hogy *óvakodjunk az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása sürgetésénél, e kérdést a pénzügyi kérdés nivójára súlyosítani*, hanem annak elvi és jogi oldalára fektessük a súlyt: a *viszonosságra*, mert ha csak pénzügyi kérdésnek nézzük, könnyen telhetetlenségnek minősíthetnék s bizonyos körök irigységét könnyen kihivná.

E két nyilatkozat, — azt hiszem — minden bővebb kommentár nélkül eléggé megvilágítja a dolgot és magyarázza a helyzetet.

Megvallom, mióta csak embernyi-ember lettem s megértettem az 1848. XX. t.-cz. jelentőségét, mindig bizonyos boszúság fogott el, a mikor a protestáns egyházak államsegélyéről való tárgyalásokat olvasva, nemcsak a hirlapokban és képviselői felszólalásokban, hanem még leggyakrabban, sőt a legujabb időkig kiváló mértékben, a konventen is főfő argumentumul mindig a protestánsok szegénységével, hiveik egyházi tulterheltségével hozakodtak elő s legfellebb mellékesen itt-ott hivatkoztak azon nagy nemzeti szolgálatokra, főként a kultura terén, melyet az egyházak *saját erejükből* teljesítettek a nemzetnek a multban s ugyanazon erő teljes igénybevételeivel — bár most már bizonyos csekély mérvű állami támogatással — teljesítenek ma is.

Rosszul esett mindig, mikor egyházam kezét alamizna után láttam kinyújtva e felé az állam felé, kinek szükségei akkora részét fedezzük mi a magunkéból, hogy ha azt mint a saját szorosabb értelemben vett egyházi céljainkra fordítanók, bizony nem kellene senkihez kölcsönért sem járnunk. Rosszul esett látnom, hogy *segélyt* kérünk ott, hol a mi részünkről ott van törvénybe iktatva a *jog*, az állam részéről a *kötelezettség elismerése*. Mindig bántott, hogy mi mintha alig is mernénk a jogunkra hivatkozni s az államot kötelezettsége teljesítésére erélyesen figyelmeztetni.

Tény azonban, hogy minden feljajdulásunkra csak kaptunk valamit, ha későn is, ha keveset is, ha helytelen formában is, — de kaptunk valamicskét. Azonban, hogy minő áron: elkese-redés nélkül alig lehet reá gondolni. Csak a kongrua-törvényre gondoljunk! A protestáns lelkesek néhány százezer koronájáért, adtunk a görög keletieknek egy pár milliót s ráadásul a római és görög katolikusoknak — míg azok kongruáját egyházuk rendezi — s ha rajtuk áll, bizonyosan nem fogja rendezni — még legalább annyit, mint a protestánsoknak. S miért különösen ez utóbbi teljesen felesleges kiadást? Azért, hogy azok is csendesesen legyenek s nehézséget ne gördítsenek. No meg — talán?! — mert így értelmezik a *viszonosságot* a kath. püspöki aulákban! Fizetjük tehát saját zsebünkből lelkeszeink fizetésekiegészítését — sőt valószínűleg többet annál! — az állam közvetítésével. S boldog emberek!, azt hisszük, hogy nem magunk fizetjük, mikor pénzünket odadjuk egy harmadiknak, hogy fizesse a másodikat!

S mégis . .?! Nyilván látszik ugy a „Magyar Szó“ eljárásából, mint az államtitkár-főfelügyelő nyilatkozatából, hogy ama bizonyos körök irigységét immár kihívtuk s a telhetetlenség vádja is kezd reá zudulni.

És ennek daczára folytatjuk mi is, az egyház

s tul az állam is a régi politikát. Sem az állam vezetői sem az egyházakéi nem merik bevallani nyíltan és határozottan, hogy az 1848. XX. t. cikket kívánják és akarják végrehajtani, az abban lefektetett elvet akarják realizálni, ha nem is szó szerinti értelemben, a mihez ez idő szerint nem is sokan ragaszkodnak. E helyett újra csak a régi nóta járja. A protestáns egyházak számítgatják, hogy mennyi pénzre volna szükségük, most az egyházi adminisztrációra, majd az egyházi adózás rendezésére, majd meg nem tudom mire; az állam pedig számítgatja: mennyit adhatnak.

Uraim, az nem egyéb, mint a kérdésnek s a vele összefüggő irigykedésnek, féltékenykedésnek, visszavonásnak folytonos és állandó napi-renden tartása s ezzel a felekezeti viszonyoknak még alaposabb elmérgesítése. Nem egyéb, mint az érzékeny tyukszem állandó piszkálgatása, a mi igazában nem is fáj, de izgat, idegessé, dühössé tesz a nélkül, hogy a bajt gyökeresen orvosolná. Nem volna jobb egy alapos és komoly operációra határozni el magunkat mindkét részről? Olyanra, a mely az 1848. XX. t. cz. elvének érvényesülését összes konsekvenciáival magába foglalná? Nekem — ha jól olvasok — úgy tetszik, hogy Zsilinszki főfelügyelő is erre biztat. S azt hiszem Zsilinszki az államtitkár tudni fogja, hogy Zsilinszki a főfelügyelő miért ajánlja ezt. Bizonyára azért, mert a baj lassu elmérgesítése helyett tanácsosabbnak tartja az alapos és komoly megoldás utját.

Az elv a törvényben ki van mondva s ez a *viszonosság* a mit alapul venni kíván Zsilinszki is. Nős, érvényesítése világos. A sok ismeretlenü egyenletben vagy egy ismeretes mennyiség, egy tényleges helyzet, melyen változtatni senki sem kíván: ez a római kath. egyház vagyona, mely állami dotációból ered. Ha nagy utánjárással is, de ennek összege és értéke meghatározható. Ehhez viszonyítva kell meghatározni törvényben a többi felekezetek jogigényét is. Minő alapon? Zsilinszki a hívők számarányát ajánlja. Nem zárkozom el előle. De az igazság érdekében legalább még egy faktor tekintetbe vételét kívánám. Azt, hogy az egyes felekezetek népe számarányukhoz képest mekkora áldozatokkal vesznek részt a nemzeti élet kulturfeladatai, az iskolázás teljesítésében. *E kettős alapon számíttassék ki a protestáns egyházak állami dotáció-igénye a róm. kath. egyház által jelenleg élvezett állami dotáció arányában s a megfelelő összeg, vagy annak évi kamatja, a mindenkori kamatláb mellett bocsáttassék ez egyházak rendelkezésére.* Abból aztán úgy fedezzék szükségleteiket, a mint épen telik. Az állami ingerencia pedig az egyházak nemzeti jellege szerint emeltessék vagy csökkentessék megfelelő garanciák mellett mindig az autonómia javára. Ha a római kath. egyház püspökeit, érsekeit stb. ép' úgy a hiveik egyeteme választja, minden külső befolyás és megerősítés nélkül, mint a protestánsok: mondjon le az állam a

kinevezés jogáról. A magyar nemzeti kath. egyház érdekében ez még csak áldozat sem volna.

De ne menjünk most részletekbe. Álljunk meg most az elvi magaslaton. Ugy tudjuk *Zelenka* evang. püspöknek évek óta ez az elvi álláspontja, melyet elfogadott egyházkerülete is. Erre kell helyezkednie az egész magyar protestantizmusnak.

Az állam pénzügyei szempontjával ennek már most törvény által való szabályozása semmi nehézségbe nem ütközik. Ha még a nyomoru kongruával is tudunk várni a törvényben megállapított igény beváltására: tudni fogunk ennél is. Csak a beváltási részletek fix időpontokhoz köttessenek a törvényben.

Igy követeljük teljes erővel a viszonosságot! Ez felel meg úgy az állam, mint a protestáns egyházak és a felekezeti béke való érdekeinek. Ez fontos politikai érdek is, hogy a felekezeti féltékenykedések immár valahára elimináltassanak az állami élet magasabbrendű feladatainak intézéséből.

Nagy Károly.

Protestantizmus és a művészetek.

(Folytatás.)

Azonban a mennyire elítélendő a fényűzés, czifrákodás az istentiszteleti helyiségekben, ép annyira elítélendő az istentiszteleti helyiségek elhanyagolása. A hivek megbecsülik a templomot és az istentiszteleten legjobb ruhájukban jelennek meg, kifejezve ez által is a hely és cselekmény iránti tiszteletünket; nem illetlen dolog-e, ha az a hely tisztaságot, csint és minden diszt nélkülöz? Az Isten házának elhanyagolása, az istentiszteleti helyiségekben a rend és tisztaság hiánya úgy a lelkész, mint a gyülekezet létéletének szomorú hanyatlását, züllését sejteti. De szomorú jelenség az is, ha az istentiszteletet végző elhanyagolja külsejét és én legalább úgy tapasztaltam, hogy az elhanyagolt ruha és palást is zavarja az áhitatot, nemkülönben az istentisztelet alkalmával használt könyvek, (Bibliák, imakönyv) rongált állapota. Általában véve a mi kálvinista vallásunk a maga puritán, tiszta erkölcsi felfogásával, komoly életnézetével imponált és hódított mindig s ilyennek kell lennie most is s ezt kell visszatükröztetnie, ezt a komolyságot, méltóságot istentiszteletében is. És erre különösen korunkban van szükség, hogy az általános erkölcsi petyhüdség, bágyadtság és tulfinomultság közepette menedéke legyen a puritán egyszerűségnek, tisztaságnak, mértékletességnek.

Szólok most arról a művészetről, a mely egyedül szivesen látott istentiszteletünkben, tudniillik az énekről. Az ének a legrégebb istentiszteleti cselekmény, mondhatni egy eredetű magával a vallással. Mert istenét éneken és dalban magasztalni, kifejezni előtte éneken örömét, fájalmát, ez olyan régi szokás, mint maga a vallás s tehát mint maga az emberiség. Az ó-szövetség kegyes emberei emelték, Jézus és tanítványai, az evangelium tudósítása szerint, himnuszokat énekelték az elfogatás estéjén a Getsemáni kertbe menekülése alkalmával.

Az ének különösen alkalmas az áhitat kifejezésére, a buzgóság ébresztésére s ezért reformátoraink szivesen látták az éneket az istentiszteletben. Bár Kálvin kezdetben kissé idegenkedett tőle, nélkülözhetőnek tartotta, mivel ebben is római Eovánt látott s többször ének nélkül tartott istentiszteletet; később azonban ő is beleegyezett abba, hogy szoltárokat énekeljenek az istentisztelet alkalmával. Az éneklésnek a mi protestáns istentiszteleteinkben azonban, még az elmondottakon kívül, más okból is helye van. Tudniillik a mi prot. istentiszteleteinknek a gyülekezet közös, együttes cselekményének kell lennie, mindenkinek részt kell vennie, közre kell vennie, közre kell működnie

annak minden részében: az imában és predikációban azal, hogy figyelemmel, áhitattal hallgatja, illetőleg utánimádkozza, az éneklésben pedig cselekvőleg. Az éneket tehát a reformáció azért fogadta el az istentisztelet részéül, hogy legyen a gyülekezetnek alkalmá, nemcsak passive, hanem aktive is részt venni benne.

Az elmondottakból önkényt foly, hogy tehát a mi istentiszteleti éneklésünk csakis közös, gyülekezeti éneklés lehet. S a gyülekezeti, közös éneknél nincs is valami szebb, meghatóbb dolog. Azt mondja Gelei Katona István a XVII. század híres erdélyi püspöke az öreg Gradnalhoz irt Ajánló levelében: *Felette dicséretes és szép szokás ez jól rendeltetett ekklesiákban, főképen az keresztgyén Német, Erancia, Anglus és Belga nemzetségek között, hogy öszszveséggel mtnöndáján kicsinytől fogván nagygy gyöngörüséges egyező zengéssel mind egy taktuson énekelnek az szent gyülekezetekben, melylyel némü némüképen az egekben megdicsőült és immár a győzelem után triumpháló ekklesiának állapotják ábrázolják az melyben is az boldogok, az Istennek közönségesen, mind valamennyien vagynak, énekelnek. Bár mi is azt cselekednök a mi gyülekezeteinkben, az minthogy cselekeszszük is rész szerint. Hasonlóképen nyilatkozik Gladstone, a nemrég elhunyt nagy angol államférfi: „az ember lelkét semmi úgy meg nem indítja, mint a gyülekezetnek együtt éneklése, mely sok éneklőtől eredve tömören és teljes erővel emelkedik és száll alá s erejével a sokaktól eredés erkölcsi hatalmával hat reánk“.*

Fájdalom azonban a mit Gelei Katona mond, azt mi is elmondhatjuk, t. i. hogy csak részszert cselekeszszük a közös éneklést. Gyülekezeti énekeink bizony sok kívánni valót hagynak fenn még mindig, és sok helyen nem hogy emelnék az áhitatot, de sőt rontják. Nem egy helyen oly nyomoruságosan hangzik, hogy igazán szájalom s nemcsak hogy nem művésziések, hanem még a jó izlés ellen is vétének. Ennek az oka pedig az, a mit Gelei Katona vet kortársai szemére, t. i. a „*gondatlanság és lelketlenség*“. És ez a vád nemcsak az illető egyház vezetőit, énektanítóit illeti, bár nekik is részük van a mulasztásban, hanem és különösen egyházunk hiveit. Az a részvétlenség, közönyösség, a mely igen sok helyen tapasztalható egyházi ügyekben hiveink részéről, az istentiszteletekben is nyilvánul, a közös éneklés alatti mélységes hallgatásban.

(Vége köv.)

TÁRCZA.

XVI. évszázbeli bibliai epikánk.

(Vége.)

Hitünkért, ha kell, szenvedjünk vértanuságot. Ezt tanítja egy névtelen *Az istenfő Eleázár papról és az kegyetlen Antiochus királyról való históriá-ban.* (1546.)

Később (1578) Bornemisza Miklós ugyanezt a tárgyat dolgozza fel, ugyanazzal a célzattal: „Istennek hivein keserűségben.“

A magas rangú nőknek szép szerepe lehet a közjó előmozdításában. Egy névtelen *Eszter dolgá-ban* (1577.) a versfejekben egész fejtegetést nyújt: „Eszes fejedelemasszony nemzetit segítse, fejedelmet urat sokból megintse, az nyomortakhoz szelidítse, Esztert kövesse.“ S „kegyelmes asszonyának azt ajánlá.“

Kákonyi Péter már előbb (1544.) feldolgozta ezt a tárgyat, de inkább csak gyönyörködtetés kedvéért, nem sokat okoskodik.

Ügyet vetnek a családi életre. Batizi András az *Izsák pátriárka szent házasságáról való igazán szép, naiv történetet* (1544.) azért beszéli el, hogy belőle kivilágolják, hogy a házasságnak Isten a szerzője és megszentelője. Dézsi András pedig *Az ifjú Tóbiásnak házasságáról való históriá-ban* (1550.) azt fejtegeti: mi szép a fiak engedelmissége apjuk iránt. Közben aztán sok jó tanács fordul elő. Pl. kikel a lakodalmi tobzódások ellen, ajánlja a vándor utas szivesen látását stb.

Egy névtelen „Erdélyben, az Kis-Küküllő mentében“ (1560.) *Abigail históriáját* azért énekl meg, hogy az eszes, gondos, jó asszonyt rajzolhassa benne.

Biai Gáspár (1544.) s Deesi Gáspár (1579.) Dávid király

és Betsabe történetét azért írja meg, hogy „minden szent életben, isteni félelemben, maradjon igaz hitben.“ Ép így egy névtelen Salamon ítéletét is (1586). *História az bölcs Salamou királynak két versengő asszonyi állapotok között való igaz ítéletéről és törvénytételéről* című művében az erkölcstelen életű asszonyok ellen kel ki.

Farkas János *Absoton históriájá-nak* (1561.) versfejeiből kijön: ad vendictam adulterii conscriptam. De az nem, hogy miért ajánlja Kápolnai Bornemisza Farkas tanácsurnak.

Kákonyi Péter is, Fekete Imre is (1546.) megírta Sámson históriáját. Ez utóbbi elmondja, hogy mit akar:

Nyomoruság annak élte ez világban,
Ki felettébb hiszen asszonyi állatban,
És ki egyet elhagy, ragaszkodik másban,
Annak nem öregbedik élte ez világban.

Bölcseket olvasunk, régen kik elvesztek,
Asszonyi állatban hogy kik igen hittek,
Sok veszedelmeket ő tőlük szenvedtek,
Sámsomot példájól ebben vehettek.

Dézi András *Az lévitáról história* című munkájában (1549.) elbeszélvén e bestialis történetet (Birák, XIX.), két izben is bocsánatot kér. Tanulságul teszi, hogy elrettentsen a vétektől s okoskodása egész predikációvá dagad, hogy Isten az ily undok vétket soha sem bocsátja meg, bosszút áll érte. Például bele szövi Amon és Tárnár esetét is.

Általában pedig a gonosz élet ellen kikél Sztárai Miklós *A vizözönnek históriájáról való szép éneken* (1576.), a melyet tanulságra nekünk szerzett: „Im az Balázsfalván Kikellő mentében.“ És Békési Balázs *História Sodoma és Gomorra veszedelméről* című munkájában. (1559.) Azt mondja:

Kétség nélkül elveszt minde,ut az Uristen,
Valakik élendnek nagy sok gonosszágban.
Foglaljuk magunkat azért jó életben,
Abrahámmal leszünk nagy hosszú életben.

Békés-Gyulán írta kistóriáját, kétség kívül a várbeli népség kicsapongásain keseredve el.

Az ujszövetségből én négy történetet ismerek *A tüközölő fiam* kívül. Batizi Andrásról: *Krisztus születésének históriája*. Lukács evangéliuma szerint száraz előadása a történeteknek, elmélkedésekkel átszóve. Erdélyi Mátétól: *Szent János Baptista fejevételéről* (1560). És Bornemisza Pétertől: *Ének Szent János látásáról*. Maga mondja el célját a végső versszakban:

Ezeket szerzék Husztnak várában.
Bornemisza Péter mikor látnája,
Hogy csak a testre gondolna sok ember,
Istent kéri, hogy menyországba minden igyekezék.

Végre Ilosvai Pétertől: *Az nagy szent Pál apostol* (1564.). Elmondja Pál apostol egész életét, Ebből az a tanulság, hogy:

Istennek fiai kik akarnak lenni,
Soknak háboruságot kell szenvedni.
Sok jámbor embernek vitéség életi,
Sok nyomorusággal kell menyországba menni.

Azért hadd háborgasson az ördög minket.
Ez világ, az pokol bár megöljön minket,
Megoltalmazza Istenünk az mi lelkünket,
Végzetlen dicsőségben viszen mind minket.

E darabos nyelvű, suta rimű, naiv elbeszélésekben művészi szerkezetet, költői felfogást, jellemzést hiába keresnénk. Íróik nem is annyira költők, mint okos, jó emberek. A bibliai tárgyat minden sajátos inventio nélkül krónikás modorban beszélik el, megtűzdelve tanulságos oktatásokkal. De azért nem egyszer takarosán kigömbölyödik a cselekvény, tisztán áll előttünk a fő alak. Olykor a költő egy-egy melegebb, poétikusabb sorral neki lendül. Néha megkap az a bátorság, s melylyel e szegény emberek a hatalmasok szemébe vágják az igazságot. És érezzük mindenütt, hogy valóban át vannak hatva a hirdetett igazságok erejétől. S az az igazság erős rábeszélő. Ők nem alakosok, de próféták, apostolok. A puritán érzés e néha tán zordon levegője mégis edzi elernyedtt lelkünket. En legalább mindig szivesen olvastam. S most, hogy újra végig forgattam, szintugy reám ragadt a tanulságok keresése. Ez elbeszélésekből bizonyos gondolatok szűrődtek lelkembe.

Ugy gondolom, jó volna, — hasznos és élvezetes, — nekünk is olvasni a bibliát. Hányan olvasták el közülünk, — nem huszonhatszor, mint a nagy Bethlen Gábor, — csak egyszer is a könyvek könyvét?

Az iskolában is nagyobb gondot kellene fordítani rá s nagy ideje volna már, hogy az ifjuság kezébe adjuk a nekik készült szemelvényes bibliát.

Szükségünk volna bibliai faliképekre. Irigykedve olvasom Felméri könyvében, hogy az angol elemi iskolákban a

szenttörténetekben foglalt elemi igazságokat nemcsak elbeszélük, hanem falú képekkel is illusztráljuk. S hogy a biblia gyönyörű dictionájáért, pathossal teljes helyeiért, a zsoltárok fenköltiségeért, stb. angol klasszikus könyvvé vált. (Felméri Lajos. Az iskolázás jelene Angolországban I. 130. II. 146 lap.)

Olcsó kis képes bibliák kiadásáról is lehetne gondoskodni Gyermekkoromban mohón olvastunk egy ponyvairodalmi Tatár Péter-féle *Kis képes biblia*-t, éktelen rossz, csikorgó klapáncziákkal. De ezek a vad rigmusok mind maig megmaradtak az emlékezetemben. Nem lehetne-e szép, izléses dologt is a ponyvára dobni, mint a milyenek a Trefort segélyezte Méhner-féle *Nóták és históriák* és *Magyar mesemondó* más tárgyu füzetei?

De azt is gondoltam, hogy a műköltészet koronként szintén elnézhetne a bibliai történetek poétikus világába. Nem hogy moráltól csöpögő értekezéseket szavaljon, hanem olcsó költői, meleg, színes elbeszélésekkel, képekkel büvölje el szíveinket. A tanulság észrevétlenül úgy is ott maradna, mint a virágon a lepke szárnyának himpora. A bibliai régiségek tanulmányozásának segítségével igazi költő szíve szép, illatos virágot hajthatna.

Lehetne ezekről egy kissé gondolkozni.

Versényi György.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1902. szept. 13.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: Zeyk Dániel főgondnok, Bartók György püspök, Kenessey Béla, főjegyző, Bartha Lajos közügyigazgató, Lészay Ferencz, Sándor János, dr. Sárkány Lajos ig.-tanácsosok és a hivatalnokok.

Elnöklő főgondnok aa. bejelentvén, hogy Simó Lajos, főgondnok aa. táviratilag jelentette akadályoztatását, — az ülést megnyitja.

Első sorban a tanügyi előadó referációjában nyertek elintézését a következő ügyek:

A radnóti egyház református népiskolájának álamosítása tárgyában, a küüllői egyházmegye javaslata értelmében határozott az igazgatótanács.

A székelykereszturi iskolákban a vallástani beosztása megnyugvással tudomásul vétetett.

A maros-csapói egyház 20 drb. kis bibliát és egy pártoló ajándékából 7 konfirmációi kátét nyert ajándékul.

A marosvásárhelyi kollégium előjárósága engedélyt kért, hogy két tanárát magasabb fizetési fokozatba léptethesse. Minthogy azonban a fennálló szabályok értelmében a tanárok csak egy évi szolgálat után léphetnek magasabb fizetési fokozatba, kérése nem volt teljesíthető.

A számvevő előadása alapján foglalkozott ig. tanácsunk a kollegiumi vagyonkezelés egyöntetű rendezése tárgyában beérkezett kollegiumi véleményekkel, de miután az összes javaslatok odairányulnak, hogy az egyformásítás elháríthatatlan akadályokba ütközik: ig.-tanácsunk a kérdésnek napirendről való levételét fogja ajánlani az egyházkerületi közgyűlésnek.

A budapesti bérházak kezelésének és ellenőrzésének eddigi rendszerében némi hiányokat konstátálván ig. tanácsunk, azoknak elenyésztetése iránt többrendbeli czélszerű intézkedést tett és egyuttal utasította számvevő aát, hogy idevonatkozólag szabálytervezetet készítsen.

A marosvásárhelyi kollégium előjárósága többszöri sürgetés dacára sem adván be több évről számadásait: azoknak f. évi november hó 15-éig leendő beadására oly kijelentéssel figyelmeztetett, hogy az irt határidő eredménytelen elmúltával központi kiküldött által fogjuk a számadásokat elkészíttetni.

Titkár aa. referációjában az alábbi határozatok hozattak.

Az egyházkerületi szervezet módosítása tárgyában készült igazgatótanácsi javaslatra vonatkozó vé-

lemények alapján mind egyetértvén a javaslattal, ez alapon ig.-tanácsunk, hogy vajjon a ref. felekezeti iskolák tanítói és tanárai a világi, avagy az egyházi elemhez számíttassanak-e és hosszas megvitatás után abban állapodott meg, hogy a ref. tanítók és tanárok, mint u. n. belső emberek, egyházi részről választhatók képviselőknek úgy az egyházmegyei, mint egyházkerületi közgyűlésre.

A szeretetház szervezeti szabályzata ellen szintén nem tétetvén lényegesebb észrevétel, az eredeti javaslat azzal a módosítással fog a közgyűlés elé terjesztetni, hogy az intézet czime: „az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári szeretetháza“ legyen.

Ugyancsak véleményeket kért volt be ig.-tanácsunk az összes autonóm testületektől arra nézve, hogy szükségesnek látják-e egy egységes halotti énekeskönyv szerkesztését? A véleményező hatóságok egyhangulag helyeslik a tervet, miért is kértük, a kerületi közgyűlés útján a konventnél a tervbe vett mű elkészíttetését és kiadását.

Gyerőmonostori egyházközségünk indokolt kérésére megengedett, hogy bérház építésére 2000 kor. kölcsönt vehessen föl az erdélyrészi jelzáloghitelbanktól.

Szilágy-szolnoki egyházmegyénk közgyűlése indítványt terjesztett be az 1848. évi XX. t.-cz. teljes végrehajtásának sürgetése tárgyában, de ez ügyben ig.-tanácsunk nem látta szükségesnek lépések tételét azért, mert az egyetemes zsinat tárgysorozatába föl van már véve a kérdés elintésére.

Zsigmond Ferencz kolozsvári kántor aának, kivételesen, megengedett, hogy a most megnyitott tanévben, heti 10 órán át, egyházi éneket taníthasson a ref. kollégiumban.

Ugyancsak engedélyeztetett az uzdi-szentpéteri tanító aának is a postamesteri mellékfoglalkozás, bizonyos kikötésekkel, de már a nagyborosnyói lelkésznek nem engedhette meg ig.-tanácsunk, hogy az ottani hitelszövetkezetnél az elnök-igazgatói állást betöltse.

A vajda-szent-iváni ref. egyház megvenni óhajtván a 70 holdas birtokot, a felhozott indokok alapján ig. tanácsunk a vásár-ügyletbe elvileg hozzájárult.

A kolozsvári egyházközség népessége felülhaladván a 15000-et, utasításunk 40. §-sa értelmében megadatott neki az engedély arra, hogy az eddigi 3 egyházkerületi képviselő helyett a folyó évi tisztújítás rendjén négyet választhasson.

Végül, főt. Püspök aa. előterjesztéséből sajnálattal értesült ig.-tanácsunk az illesmezei ev. ref. és gör. kath. hívek között, a templom közös használata fölött fölmerült egyenetlenségről és megbizta Menyhart András esperes aát, hogy lehetőleg békés uton igyekezzék a hosszú idő óta fennálló testvéries viszonyt helyreállítani.

Legvégül Müller Béla, pénztári segédkönyvelő aa. lemondását tárgyalta ig.-tanácsunk, ki a „Közhasznú szövetkezet“ főkönyvelői állására távozik egyházkerületünk szolgálatából. A jelzett indok alapján megadta ig.-tanácsunk részére a fölmentést, elismerését fejezve ki négy évi pontos és lelkes munkásságáért.

Több tárgy nem lévén az ülés bezárattott.

r. s.

Szép napok.

Nagyon szép napok voltak Határnapok egy eklézsia életében. Fordulópont egy régi s egy új világ között. S a fordulópontok érdemesek a följegyzésre. Nem világvérő dologról van szó, sem nem külső

fényeskedésről, csak egy papi beköszöntésről. *Vajda* Ferencz, a székelyudvarhelyi egyházközség új papja szeptember 28-án köszöntött be egyházába. A mi annyi nehézségekkel küzdött és küzdő egyházközségünk életében új világ hajnalát látjuk beköszönteni e napon. Szegények vagyunk, de van szívünk, lelkünk, van értelmes, szép közönségünk, vannak jó iskoláink, lesz erős akaratunk, s a miénk a jövő. Új pap, új lelkesedés, új törekvések, új irányok a munka sokféle mezején. Ezért mondtam: „fordulópont egy régi s egy új világ között” Ám, kicsinyelheti más a mi örömünket, mégis nagy a mi örömünk! Nem a krónikás feladatára vállalkoztam, nem irhatok s nem is akarok hosszú történetet beszélni el a mi ünnepünkről. Szebben, igazabban ünnepeltünk, hogyan leírhatnám. Egy-két szót mégis az emlékezésnek okáért.

Szept. 25-én a délutáni vonattal érkezett meg városunkba új lelkészünk. Ünnepi képet mutatott a kilobogózott város, diszes lovasbandérium ment ki az érkező pap elébe s a vasuti állomásnál Szakáts Zoltán polgármester fogadta őt ünnepélyesen. Mikor a ref. templom és a kollegium között felállított díszkapuhoz ért a menet, ott dr. Solymossy Lajos főreáliskolai igazgató fogadta üdvözlő beszéddel *Vajda* Ferencz lelkészt a presbiterium nevében. Aztán *Kassay* Ignác főgondnok vendégelte meg az új papot és családját.

Szept. 28-án volt az ünnepélyes papbeiktatás. Már előre óriási volt az érdeklődés, mikor a közönség értesült, hogy maga a püspök is lejön s ő tartja a beiktató beszédet. És lejött. Huszonnyolcadikán reggel érkezett s az éjjeli fárasztó utazás mitsem akadályozta őt abban, hogy egész napját kizárólag az egyház és iskola ügyeinek szentelje.

Délelőtt fél tíz órakor már szorongásig megtelt az egész templom. Aztán tizkor felhangzott a gyülekezet éneke: „Te benned biztunk elejétől fogva” S jött a püspök, az új lelkész, jött az egyházmegye papi testülete, élükön az esperessel, a presbiterium, a hivatalok stb.

A gyülekezet éneke után a „Székely Dalegylet” énekelte Beethoven „Isten dicsősége” cz. fohászatát. És most imádkozott s aztán beszélt a püspök. Imájával lélekben fölszállott az egész gyülekezet a magas égig, az Isten trónusához, fel az örök mindenség homába. Beszéde örökre felejthetetlen mély nyomatokat hagyott lelkünkben. Szívből szólott a szívekhez. Egykori tanítványát igtatta be. Jézus szólott belőle. Megrázott, megindított, felemelt és megvigasztalt. A lelkipásztor egész pályáját, életcélját, küzdelmeit, reményét, örömét és boldogságát soha megkapóbb színekkel, igazabb vonásokkal megrajzolni nem halottuk. És mindennek előtt tiszta, nemesen egyszerűs épen ezért meggyőző volt. A hatás nem csak azért volt oly nagy, mert püspök ajkáról hallottuk a szókat; a szók voltak szépek — s a gondolatok. Az a hely, mikor intéseivel és tanácsaival látta el a papot: költemény volt prózában. Refraïne: „Vigyázz magadra!” Az élet útja tövises, vannak rossz emberek is, hasonlóság, irigység, káröröm, az anyagi létért való ádáz tusa foly sokszor e világon, feledik az eszményeket, az eszmét, a lelkiüdvösséget, de légy erős „Vigyázz magadra!” „Harczold meg a hitnek harczát”, a hit fegyverével. Légy igazmondó, kiáltsd szemébe a gaznak a gaszágát, vedd a hit paizsát, öltsd fel a szeretet saruját, légy tüdő, légy jó, légy ártatlan és tiszta, mint a „hajnali harangszó”, kelts reményt az aggódókba, oszlasd el a fájdalmakat. — Ügyelj, nehogy az álmoság egyszer erőt vegyen rajtad! „Vigyázz magadra!” Ezek és ilyenforma, más képen és szebben mondott gondolatok, intések, tanácsok. Aztán a közönséghez szólott, az ő jóakara-

tába, szeretetétbe ajánlotta a papot s áldást kért az egész gyülekezetre.

Most a ref. kollegium ének és zenekara adta elé Händel „Diadal ének”-ét orgona kísérettel s fölment a szószékre *Vajda* Ferencz, hogy felséges alkalmi imájával, remekül kidolgozott, tudományosan mélyreható, szép nyelvezetű beszédével figyelmünket végig lekösse s egyszerre az egész gyülekezet osztatlan rokonszenvét és szeretetét megnyerje. Beszéde végig evangélium volt a szó legnemesebb értelmében. A tiszta hitről, a bennünk létező nagy erőről, a vallásról, az emberi lélek rejtelméről, kötelességéről beszélt és buzdított.

*

Vajda Ferencz beköszöntő beszédének eszmenete.

Pál I. kor. I. 23. 24. versek alapján a Krisztus evangéliumának lényegét tárja fel, mely az apostol szerint istennek bölcsessége, istennek ereje. A zsidó és pogány világ nem ismerte ezt a bölcsességet, mert minden dolgot, saját véges elméje, emberi bölcsessége után ítél meg. S különösen ismeretlen volt előtte Istennek az egész emberiség száma kijelentett üdv igazsága. A Krisztus evangéliuma az Isten kegyelmének, az istenszeretetének, az üdv igazságoknak bölcsessége, mely a keresztről szóló tudományban lett előttünk nyilvánvaló. De, nemcsak bölcsesség a Krisztus evangéliuma, hanem erő is, mert abban az isten igazsága jelent meg, az igazság pedig erő. De, ránk nézve csak akkor lesz üdvre vezérlő-erővé, ha lelkünkbe száll, sajátunkká, vérünké válik. Ezt az isteni erőt a hit által fogadhatjuk be, nyerhetjük meg. Példákkal mutatja fel az evangéliumi erők hatását, eredményét az egyéni társadalmi, egyházi életben és az emberiség történetében.

A „Székely Dalegylet” befejező és szépen sikerült éneke után véget ért a felavató ünnepély. Az ünnepély után az egyházmegye, egyházközség és kollegiumi előljáróság együttesen tisztelt a püspöknel s mind a három testület nevében *Menyhárt* András esperes üdvözölte őt.

Délben 200 terítékű társas ebéd volt a „Budapest szálló” dísztermében. Az első köszöntőt püspökünk mondta a királynak, aztán egymásután köszöntötték föl a püspököt, az új papot, a gondnokokat, a hivatalok vezetőjét stb. A polgárság is szép számban vett részt a társasében s talán több volt a katolikus polgár, mint a református. Megyénk képviseletében a főispán volt jelen. Egész végig lelkes, emelkedett hangulat uralkodott. Igazi magyar bankett volt. Szünni nem akaró taps és éljenzés zúgott föl különösen püspökünk remek hazafias pohárköszöntője után, melyben legelső s legszentebb eszménynek a hazaszeretetet állította föl, elítélte a felekezeti kicsinyeskedéseket s a legnagyobb egyetértés szükségét hangsúlyozta az összes felekezetek részéről. Ugyancsak ily értelmű, a felekezeti béke magasztos jelszavát hangoztató köszöntő hangzott el a *Vajda* Ferencz ajkáról, kinek szavait az összes jelenlevő reformátusok s másfelekezetűek a legnagyobb örömmel hallgatták. De sok volna mindent elősorolni. Sor került a *Hynuszra* is, a *Szózatra* is. A közönség fölállott s mint egy szívből, egy ajkáról, úgy szállt fel a dal a magasba.

Aztán vége lett ennek is, mint mindennek, mert püspökünket a hivatalos kötelesség szólította. Az ünnepek lezajlottak, de a szép napoknak nincs vége. Nem, most kezdődnek igazán a szép napok A munka napjai

Ravasz Árpád.

Különfélék.

Gyászrovat. Domján István sepsi-szentgyörgyi kollégiumunk ifjusága mellett is érdemekben gazdag tanára életének 40-ik, boldog házasságának 15-ik, tanárságának 17-ik évében f. évi szept. 28-án elhunyt. Szülővárosából Tordáról, hol atyja tekintélyes ügyvéd volt, a kolozsvári kollegiumba, majd az egyetemre ment, honnan a sepsiszentgyörgyi kollegiumhoz ment a történelem tanárának. A szép tehetségű ifju tanár önálló munkákkal és tanulmányokkal gazdagította az irodalmat. Lelkes tanító, intézete anyagi és szellemi érdekeinek fáradhatatlan munkása volt és őre a Székely Nemzeti Múzeumnak. A sok munka azonban aláásta a különben sem erős szervezet egészségét. Idegbajba esett, melyből nem is gyógyult ki többé. Előbb nyugalmazni kellett, most végleg nyugalmazta a halál. Haláláról külön gyászjelentést adott ki a család, az Előljáróság és a Székely Nemzeti Múzeum. Édes anyja, özvegye, négy árva fia siratják elvesztét. Gyászukban igaz részt vesz a ref. tanügy, hálás tanítványainak nagy serege és egész ref. egyházkerületünk. Emlékezete áldott!

Egy szép jövődöt ígért, kedves gyümölcse hult le *Herepei* Gergely kolozsvári paptársunk családi életének. A nagytehetségű ifju, gyöngéd lelkű gyermek *Herepei Ottó* életének 20-ik évében hosszú-hosszu szenvedés után szept. 28-án elhunyt. „A miben általad gazdagokká lettünk: — mondja a fájdalmas szülői szív — azt mind el viszed magaddal a sirba! „Csak könyveket hagytál, mivel megsirassunk — hogy soha eléggé ne légy megsiratva!“ — De mégis! „Csak egy ajándékos van-e Uram?! Bizony sokféle a kegyelem. Meggazdagított, örvendezni kegyelem; de megnyugvást kapni, hinni, bizni s remélni „boldog viszontlátást“ szóval vigasztaltatni is kegyelem. Adjad Uram a megszorodott szívű szülőknél kegyelmednek minden ajándékát!

Felszeghi Dénes udvarhelyvármegye közokrházának gondnoka, a székelyudvarhelyi ev. ref. egyházközség pénztárnoka, az udvarhelyi egyházmegye képviselője, munkás életének 64-ik, második boldog házasságának 15-ik évében hosszas szenvedés után f. hó 25-én reggeli 3 órakor jobblétre szenderült. Hü sáfárja volt a reá bízott talentumoknak minden irányban. Vesztese azért oly fájdalmas. Egyetlen fiának, ki ép most lett theologus szép eszménye lehet édes atyja. Legyen is! A kiterjedt rokonságot pedig vigasztalja meg az Isten! Emléke legyen áldott!

Dr. Kolozsvári Sándor egyetemi tanár a napokban ülte bizalmas barátainak szűk körében tanárságának 30 éves jubileumát. Barátai rendezték számára a nagy nyilvánosság kizárásával, ebben is méltányolva az ő egyéniségének azon nemes vonását, mely mindig kerülte a zajos ünnepeltetést. Nem a maga érdemének, de Isten kegyelmének tudta be mindig, ha szolgálhatta a közügyeket és szolgálta mindig hűséggel, szorgalommal és kiváló tudással. Mi midőn megemlékezünk e kiváló férfiu e családi ünnepeltetéséről, nemcsak azért tesszük, mert a jeles tanár a mi maros-vásárhelyi kollegiumunk jogakadémiáján kezdte érdemekben és munkásságban gazdag pályáját: hanem főleg azért, mert soha sem szűnt meg azóta is ezyházunké lenni s érdekeiben munkálkodni.

Egyetemes egyházunk s főleg erdélyi kerületünk utolsó husz évében minden fontosabb mozzanatnál ott találjuk a legelső munkások sorában. S ha az utóbbi években az egyházi nyilvános közélettől vissza is vonult némileg, nagy tudását akkor sem vonta meg, ha egyházunk vitális érdekének védelméről volt szó. Csak kötelességet teljesítünk tehát, midőn a puritán jellemű embernek ez alkalomból mi is kifejezzük őszinte jókívánatainkat. Nyujtsa az Isten áldásos életét sokáig!

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollegium 3 rendes tanára: Tankó Béla, dr. Szabó Márton és Vajna Gábor folyó évi október hó 8-án d. e. 10 órán kezdve fogják Szászvároson az ev. ref. templomban beköszöntő értekezéseiket megtartani. Az ünnepély programja: 1. Himnusz Erkel F.-től előadja az ifj. énekkar. 2. Ima. Tartja Baczó Mózes ev. ref. lelkész. 3. Ünnepi dal. Mihályi K.-től; előadja az ifj. énekkar. 4. Elnöklő főgondnok ur felszólítja a megválasztott tanárokat beköszöntő értekezéseik megtartására. 5. Tanári beköszöntő; tartja Tankó Béla. 6. Tanári beköszöntő; tartja dr. Szabó Márton. 7. Ima. Gaál F.-től; előadja az ifj. énekkar. 8. Tanári beköszöntő; tartja Vajna Gábor. 9. Ig.-tanár üdvözli a beköszöntött tanárokat. 10. Szózat Egressy B.-től; előadja az ifjusági énekkar. Délután 1 órakor közebed a Magyar Kaszinó nagytermében. Este hangverseny lesz a Magyar Kaszinó [nagytermében, melynek tiszta jövedelme felerészben a gr. Kun Kocsárd-alapra felerészben pedig az ifj. zene-alapra fog fordíthatni.

Az ez évi egyházkerületi közgyűlést Br. Bánffy Dezső egy. ker. főgondnok ez évi november hó 8-ik és következő napjaira hívta össze Kolozsvárra a theol. fakultás disztermébe.

A Magyar Prot. Irodalmi Társaság közgyűléséről szóló tudósítás lapunk e számára elkészve érkezett s így csak jövő számunkban adhatjuk.

Az „**Aradi Székely Otthon**“ elnöksége hazafias lelkesedéssel a gyakorlati téren óhajtván segélyére sietni székely iparosainknak és házi iparral foglalkozó véreinknek elhatározta, miszerint folyó évi december 15-től január 5-ig a székelyföld specialis ipari és házi-ipari termékeiből, különösen gyermek játékok, különféle tapló-, fa-, cserép- és kosár-munkákból, dísz- és használati tárgyakból, egyszóval mindazon cikkekkel, melyek karácsonyi és újévi ajándéktárgyak gyanánt értékesíthetők, Arad városában nagyobb szabású tárlatot rendez, melyen a kiállított tárgyakat el is árusítja. E tárlaton szerzett tapasztalatok után czélja az „Otthon“-nak az is, hogy a keresettebb cikkekkel állandó bizományi raktárokat létesítsen, úgy Aradon, mint vidékén. A tárlatra küldendő tárgyak kiállítását és azok elárúsítását az „Otthon“ teljesen díjtalanul eszközli és az eladott tárgyak értékét minden levonás nélkül juttatja a tulajdonos kezébe. A részvétel iránti jelentkezések minél előbb, azonban legkésőbb folyó évi november hó 1-ig eszközölködjék. Megfelelő jelentkezési iver az „Aradi Székely Otthon“-nál, avagy a marosvásárhelyi „kereskedelmi és iparkamará“-nál kaphatók. Részletesebb felvilágosítással különben bármelyik fenti cím készségesen szolgál. Hazafias tisztelettel kérjük tehát Czimet, miszerint a rendelkezésére álló minden eszközökkel e tárlat tartását a legszélesebb körben közhírré tenni, az érdekelt iparosokat és házi-iparüzőket külön is felhívni s a kiállításon leendő részvételre hathatósan buzdítani sziveskedjék.

Köszönetnyilvánítás. M.-bölkényi származású, de F.-Tömösön lakó vasuti hivatalnok tek. Kis József ur a mbölkényi ref. egyháznak egy díszes aranyvágású nagybetűs negyedrét bibliát ajándékozott. Fogadja érte az egyház nevében hálás köszönetem. *Dénes József* ref. lelkész.

Hivatalos rész.

3569—1902.

KÖRLEVÉL

Mindenik egyházmegye nt. Espereséhez, az ev. ref. iskolaszékek t. Elnökeihez, az elemi iskolákat fenntartó egyházak tt. Elöljáróságához.

A népoktatási törvények és rendeletek végrehajtása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. hó 3-án 38966. sz. a újabb rendeletet bocsátott ki, melynek szemelött tartását és alkalmazását érdekelt egyházi hatóságainknak megrendeljük; a mennyiben pedig a végrehajtás tekintetében akadályok merülnek föl, azok részletes és indokolt bejelentését megkivánjuk.

A kir. tanfelügyelőségekhez intézett, de hatóságunk által egész terjedelmében alkalmaztatni kívánt rendelet szövege a következő:

„Nem hangsúlyozhatom eléggé, milyen nagy fontosságot tulajdonítok a népoktatás terén annak, hogy az elemi népiskolákban a törvény által kötelezett tantárgyak hat évfolyamra felosztva taníttassanak.

Meg kell ezt követelnem valamennyi népiskolától, jellegkülönbség nélkül azon okból, mert a népoktatás csak az esetben oldhatja meg a hozzá fűzött állami és társadalmi feladatokat, ha a tanköteles gyermek a népiskola mind a hat osztályát sikeresen elvégezte. —

Ezt már az 1399. évi április hó 21-én 28352. szám alatt kelt körrendeletemben is hangsúlyoztam s követeltem, hogy a népoktatási törvény 11, illetve 55-ik szakaszában megszábott kötelezett tantárgyak, minden népiskolában jellegkülönbség nélkül — hat évfolyamra felosztva taníttassanak, tehát minden népiskolánál meg legyen az 5. és 6. osztály is, mert ezen évfolyamokban szilárdul meg a gyermek az alapvető ismeretekben (írás, olvasás, számolás) és ezen évfolyamokban tanul olyan ismereteket, a melyekre a közéletben nagy szüksége lesz, (hazai történelem, polgári jogok és kötelességek, általános földrajz, természettudományok.)

Ugyanezen körrendeletben azt is megköveteltem, hogy minden elemi népiskolánál szervezve legyen annak törvényes kiegészítő felső tagozata, az ismétlő iskola.

Az állami elemi népiskolák gondnoksági számára kiadott új utasítás 79. §-ában elrendeltem, hogy az állami elemi népiskolák kivétel nélkül hat évfolyamu mindennapi és három évfolyamu ismétlő iskolai tagozattal szerveztessenek, már csak azért is, mert az állami népiskoláknak az is egyik feladata, hogy a más jellegű iskoláknak minden tekintetben követendő példát szolgáljanak.

Ugyanezen szakaszban kimondottam, hogy az 5. és 6-ik osztálynak, vagy az ismétlő iskolázásnak elhanyagolásáért a tanító, illetve a tanítótöztület a felelős.

Az állami elemi népiskolák mult tanévi benépesedési adatait átvizsgálván, azt találtam, hogy az állami elemi népiskolák tulnyomó részénél életbe van ugyan léptetve a hat éves mindennapi és a három éves ismétlő iskolai tanfolyam, azonban az egyes évfolyamok népességének arányossága épen nem kielégítő.

Az aránytalan szétosztás megszüntetése érdekében mindent el kell követni.

Tudom, hogy számos állami elemi népiskola újabb szerveztetvén, most van fejlődésben, ezeknél tehát idő kell a törvényes kifejlesztésre, de a baj főokát mégis abban kell keresnem, hogy a tankötelezettség nincs oly szigoruan végrehajtva, mint azt törvényeink követelik. Az iskolák egy része nem fordít elég gondot arra, hogy a hozzá utalt osztály, vagy osztályok növendékeinek tulnyomó része (legalább kilenczven százaléka) minden tanévben sikeresen elvégezze az előirt tananyagot.

Az alsó osztályok népességének összetorlódását s a felsőbb osztályok névtelenségét leginkább arra kell és lehet vissza vezetni, hogy az alsóbb osztályokat sok tanuló nem végzi el bellő sikerrel.

Hogy a teljes hat évfolyamu elemi népoktatás a más jellegű népiskoláknál még sokkal több kívánni valót hagy fenn, ezt sajnosan állapítottam meg a folyó évi január hó 4-én 94432. szám alatt kelt körrendeletemben. Erre támpontot adott nekem azon körülmény, hogy több tankerületben az 5 és 6. évfolyammal bíró elemi népiskolák száma apadt.

A legnyomatékosabban felhívom tehát a kir. tanfelügyelőséget, hogy első sorban az állami elemi népiskoláknál teljes szigorral követelje meg a teljes hat évfolyamu elemi oktatásnak olyatán kifejlesztését, hogy a növendékek az egyes osztályokban, még pedig kellő alapismerettel *arányosan* szétosztolva legyenek s hogy a gazdasági ismétlő iskola minden állami népiskolánál kivétel nélkül a szervezetnek megfelelően életbe legyen léptetve.

Felelőség mellett arra kötelezem a kir. Tanfelügyelőséget, hogy minden egyes állami népiskolát az 1902/3. tanév végéig a fennebbi szempontból a helyszínén vegyen szigorú vizsgálat alá s a hol a mindennapi hat évfolyam arányos benépesítése, valamint a gazdasági ismétlő iskola életbe léptetése az 1899. évi 28352. számú körrendelet ellenére egy, vagy más tekintetben hiányt mutat s ezt az érdekelték elfogadha-

tóan indokolni nem képesek, a mulasztó közeg ellen legyen az bármely hatóság, vagy bárki, kellő erélylyel a szükséges intézkedések megteendők.

Az állami iskolák illetén rendbehozatala után, szigorú figyelemmel vizsgálja meg a kir. tanfelügyelőség a más jellegű népiskolák beosztását s minden egyes esetben, ha szükséges a községi iskoláknál közvetlenül, a felekezetiéknél az illetékes egyházi főhatóságok útján erélyesen intézkedjék, hogy a népoktatási törvények most tárgyalt egyik legfontosabb rendelkezése, t. i. a hat évfolyamu mindennapi és a három évfolyamu ismétlő oktatás hazánk minden népiskolájában sikeresen keresztül legyen vive.

Azon felekezeti népiskolákat, a melyeknél a tanító fizetése az 1893. évi XXVI. törvénycikk alapján ki van egészítve, avagy a tanító korpótléka államsegélyből van engedélyezve, a kir. tanfelügyelőség fokozatosabb szigorral vizsgálja s a tapasztalt hiányokról hozzám is jelentést tegyen.“

Kolozsvárt, 1902. szept. hó 17-én.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

3262 1902.

KÖRRENDELET.

Valamennyi ev. ref. egyházközségünk és iskolánk előjáróságához.

Ama tapasztalatnál fogva, hogy némely egyházmegye részéről igen gyakran ig. tanácsunk elintézése alá terjesztetik oly ügy is, mely törvényeink és rendszabályaink értelmében egyházkerületi főhatósági jóváhagyást, megerősítést nem igényel, tudomásvétel és ahhoz való alkalmazkodás végett a következőket ajánljuk a czim figyelmébe:

A zsin. törvények végrehajtására vonatkozólag kiadott egyházkerületi *Utasítás* 15. §-ának b. pontja az iránt rendelkezik, hogy az egyházközségi képviselői közgyűlés a vagyoni ügyekben, nevezetesen pedig: az építkezés, vétel és eladás, tőkésítés, tőkék elköltése, vagy átváltoztatása, rovatok megállapítása, terhelő szerződések megkötése tekintetében — *csak a fensőbb hatóságok jóváhagyásának fenntartásával* — intézkedhetik.

E rendelkezés nem tévén különbséget az egyházközség felett álló fokozatos felsőbb hatóságok között, e miatt igen sokszor igazgatótanácsunk elé terjesztetnek oly vagyoni ügyek is, melyek tulajdonképen csak egyházmegyei tudomásvételt, illetve jóváhagyást igényelnek.

Az ilyenmü felterjesztések által okozott fölösleges munkatöbblet elkerülése céljából szükségesnek látja ig. tanácsunk, az idézett §. közelebbi megállapításaul kijelenteni, hogy az igazgatótanács jóváhagyást csakis az oly fontosabb vagyoni ügyek igényelnek, melyek által az egyházközségek vagy iskolák törzsvagyonában lényeges változás áll elő.

Igazgatótanács jóváhagyás alá terjesztendő nevezetesen:

1. a 6000 korona költségvetési összeg keretén belül végre nem hajtható mindennemü építkezés ügye;

2. minden ingatlan-vétel, vagy eladás, csere és aján-dékozás, sőt másnemü oly jogügylet is, melynek alapján az egyházak avagy iskolák ingatlan vagyonában akár tulajdonjogi, akár zálogjogi, vagy szolgalmi telekkönyvi bejegyzés válik szükségessé;

3. és az egyházi hivatalnokok, t. i. papok, tanítók és énekvezérek díjlevelei.

4. A tőkésítés a tőkék elköltése, vagy azok rendel tetésének megváltoztatása, számoltatás, rovatok megállapítása, terhelő szerződések megkötése (pl. építési, vagy haszonbéri, illetve bérleti szerződések stb.) azonban igaz-
gatótanács jóváhagyást nem igényelnek, hanem az egyház-
községi képviselőlet autonóm jogkörében, de a felelőzé-
si határidőn kívül, végrehajthatók az esetben, ha az ily ügy-
letek az illető évre vonatkozó jóváhagyott költségvetésben
elő vannak irányozva, míg ellenben az egyházmegyei ta-
nács jóváhagyása, illetve költségvetési póthitel engedélye-
zése kérelmezendő.

5. Az alapítványi tőkék elkölthetlensége és rendel-
tetéseinek megváltoztathatatlansága tekintetében fennálló
elv azonban e rendelkezés által legkevésbé sem érintetik.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának,
Kolozsvárt, 1902. szept. hó 13-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Deső,
elnök.

Kádár János,
titkár.

3472—1902. KÖRRENDFLET.

Valamennyi nt. Esperes áá-nak.

Egyházkerületünk 1902-ik évi névkönyvének és az 1900. évi országos népszámlálás adatainak összehasonlításából az a körülmény konstatált, hogy egyházkerületünkben mintegy 5000 ref. lélek névkönyvünkben nyilván tartva nincs s így azok minden lelki gondozás nélkül élnek s nem ritkán a tankötelesek iskoláztatásáról s vezetéséről épen nincs gondoskodva.

Ez az eltérés onnan ered, hogy az 1900. évi népszámlálás legalább 500 olyan községet tüntet fel, hol ref. hivek laknak, de névkönyvünkben e községek felvéve nincsenek.

Hogy ezen nagyfontosságú dologban biztos adatok birtokába juthassunk és az elszórt hivek lelki gondozása ügyében intézkedhessünk, a következőkre utasítjuk nt. Esperes aait:

1. Az 1900. évi népszámlálási adatok pontos felhasználásával állítsák össze a megyéjük területén fekvő anya-egyházközségek és ezek filiái, fiókjai és szorványai, betűsoros jegyzékét, mindenütt jelezve: hol mekkora a ref. lelkek száma, van-e, hány és milyen (állami, községi, Emke, ref. felekezeti, r. kath.) magyar tannyelvű iskola? A ref. tankötelesek hányan voltak? Hányan jártak idegen nyelvű iskolába? Hányan nem részesültek semmiféle oktatásban?

Az egyházmegyék esperesei által elkészített kimutatásoknak együttvéve mindazon községeket magokban kell foglalniok, a hol csak egyetlen ref. vallású hívünk is tartózkodik országos statisztikai adatok szerint. Utasítatnak tehát a nt. Esperes urak, hogy az 1902. névkönyvbe be nem jegyzett, de a „Magyar statisztikai közleményekben“ feltüntetett azon községeket, a hol ref. lelket talált az 1900. évi népszámlálás, mint fiókokat és szorványokat valamelyik anyaegyházközséghez mely leány—fiókegyházak és szorványok tartoznak, a mint ez — bár hiányosan — az 1902. és azelőtti névkönyvekben is egyházmegyénként feltüntetve van.

2. Ugyanezen község a névkönyvben nem egyszer más névvel van jelölve, mint a melylyel a statisztikai közlemények jelölik: Utasítatnak tehát az Esperesek, hogy a községek jelölésére mindig a *hivatalos elnevezést* használják és a társ-egyházközségeknél mindkét egyházközség statisztikai adatait külön-külön tüntessék fel, hogy tisztán láthatók legyenek a rávonatkozó adatok.

A fenn körülírt kimutatást szíveskedjenek a nt. Esperes urak f. évi október 20-ig ig. tanácsunkhoz betérjeszteni.

Az erd. ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának,
Kolozsvárt, 1902. szept. hó 13-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök

Kádár János,
titkár.

Sz.: 1195—1902. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *kis-illyei* ev. ref. *lévita-kántor-tanítói* állásra pályázat nyitattik.

Javadalom: Lakás gazdasági épületekkel, udvarral, kerttel. 1. Egyház magtárából 40 liter véka törökbuza, 20 liter véka zab, értéke 62 kor. 2. Egyház erdejéből 10 öl fa, értéke 24 kor. 3. Közmunkatétel helyett használni fogja egyház czintermét, értéke 50 kor. 4. Garaspénz 80 fillér. 5. 9 hold 463 □ öl canonika kataszteri tiszta jövedelme: 20 kor. 6 fill. 6. Házi pénztári segély 152 kor. 7. Államsegély 434 kor. Összes javadalom: 768 kor. 86. fillér.

Köteleességek: 1. Minden harmadik vásár- és ünnep nap kivételével — a midőn a délelőtti istentisztelet papi teendőit beszoigáló lelkész végzi el — a vásár-, ünnep- és hétköznapi istentiszteleten és temetéseknel harmonium kíséret mellett énekezés és lévitai összes teendők elvégzése. 2. 45—55 tankötelesből álló hatosztályú elemi népiskola vezetése. 3. Egyházi énektanítás. 4. Lelkész akadályoztatása esetén lelkész helyett istentisztelet tartása. Megjegyeztetik: 1., a 6-ik pont alatti házipénztári segély helyett államsegély fog kérelmeztetni. 2. A közel jövőben, talán egy év alatt felépíthetni remélt „Nyárádi féle“ alapítványos iskola felállítására esetén, felekezeti iskolánk községi alakul át, a mikor megfelelő fizetés mellett, mint lévita-kántorságot köteles lesz elvállalni, folytatni.

Pályázati határidő: 1902. október 20.

Folyamodványok nt. Csekme Ferencz esperes urhoz küldendő, Gernyeszeg, u. p. Sáromberke.
Kolozsvárt, 1902. szept. 29.

Dr. Bartók György,
püspök.

1202—1902.

Pályázati hirdetés.

A görgényi egyházmegyébe kebelezett *pókai* egyházközség ürességben levő *kántor-tanítói-lévita* állomására pályázat hirdettetik. *Javadalom:* 1. Természetben lakás, gazdasági épületekkel és 751 □ öl kerttel. 2. 38 1/2 kalangya buza és 58 véka szemes törökbuza kepe a hivektől, melynek értéke 131.20 korona. 3. Zabkepe, tandij-, munkatétel-, fapénz-váltás az egyházközség pénztárából, értéke 289.84 korona. 4. Kegyalapítvány kamát 40 korona. 5. 10 napszám, 3 sing vászon, értéke 4.72 korona. 6. 5 hold 718 □ öl szántó és kaszáló haszonélvezet, melynek kath. tőjvedelme 30.88 kor. 7. Temető fű és gyümölcs termésének 1/3 része, értéke 11 korona. 8. Stóla 4 korona. 9. Államsegély 330 korona. Az összes fizetés pénzértéke: 841 korona 64 fillér.

Pályázati határidő 1902. október 19.

Folyamodványok nt. Csekme Ferencz ref. esperes aához Gernyeszeg (u. p. Sáromberke) küldendő.

Kolozsvár, 1902. szept. 29.

Bartók György, püspök.

Sz. 1205—1902. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *gyalakutai* ev. ref. egyházközség *tanítónői* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: Tisztességes lakáson kívül minden iskolába járó növendék után 80 fillér tandij, mely évi átlagos számítás szerint 60 növendék után tesz 48 koronát, egy hold föld haszonélvezete 20 korona értékben, egy öl tűzifa az egyház erdejéből beszálítva 14 korona értékben, államsegély 718 korona.

Köteleességei: A leánynövendékeknek törvényszerinti tanítása, ugy a tantárgyakban, mint a kézi munkákban, érteve a mindennaposokat és ismétlőket egyaránt.

Pályázati határidő: 1902. okt. 15.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendő Nyárad-Szeredába.

Kolozsvárt, 1902. szept. 29.

Dr. Bartók György,
püspök.

721—1902.

MEGHÍVÓ.

A deési ev. ref. egyházmegye közgyűlésének m. t. t. tagjait fele év október hó 19-én délelőtt 9 órától kezdődőleg Deésen a városháza tanácstermében tartandó rendes közgyűlésre tisztelettel meghívom.

Tárgyai: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az új énekezőeskübevétele és bekebelezése. 3. Főjegyző afia jelentése az egyházm. tanács egy évi működéséről. 4. Számvevő jelentése. 5. Esperesi jelentés az egyházm. anyagi szellemi állapotáról. 6. Egyházmegyei pénztárról. 7. Egyházmegyei özv. árv. pénztárról. 8. Orsz. özv. árva gyámpénztárról. Orsz. ev. ref. közaiapról vezetett 1901. évi számadásoknak megvizsgálása. 10. 1903. évi költségvetés megállapítása. 11. Felsőbb leiratok. 12. Kérelmek. 13. Indítványok tárgyalása.

A gyűlés alkalmával tartandó istentiszteleten imádkozik és egyházi beszédet tart t. Kozma Imre kaczkói lelkész afia.

18-án délelőtt 10 órán kezdve egyházmegyei értekezlet fog tartatni az elől említett helyen, melyen t. Barabás Sámuel m.-láposi lelkész afia felolvas; délután 4 órakor egyházmegyei tanácsülés.

Felkérem t. lelkész fiait, hogy a közgyűlésnek, mint az értekezletnek világi tagjait szabályszerűen meghívni s főleg az értekezleten való megjelenésre buzdítani szíveskedjenek. — Az ev. ref. esperesi hivataltól.

S.-M.-Berkeszen, 1903. szept. 25.

Pap István,
ev. ref. esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházi mag- és bortáraink.

A Magyar Gazdaszövetség f. év május 27-én tartott ülésében elmondott beszédek és fejtegetések most jelentek meg egy kötetben „Az uzsora ellen” czimmal.

Ezek közt van egy, mely *rólunk szól*, Be-tegh Imrée. Felszólalásából idézem a következőket: „Voltak magtárak a 70-es években, ka-tholikus, református, görög katolikus egyházak-nál, melyeknél olyanformán csinálták a dolgot, hogy kiadtak egy hold földet talán a legszegé-nyebb népnek azon kötelezettség mellett, hogy ősszel adjon a termésből egy hektolitert a mag-tárba. Ez megfelel körülbelől 50 százalékos uzsorának.

A felsőbb hatóságok elrendelték ezen mag-tárak bezűntetését, de ma is fönnállanak ezek szórványosan s ezért akartam felhívni a figyel-met arra, hogy az ellenőrzés ott, hol a felsőbb hatóságok parancsára mégis fönnállanak a mag-tárak, nem korrekt és így kívánatos volna a megszüntetés.“ (l. mü 244 o.)

Tekintve azt a körülményt, hogy erdélyi egyházkerületünkben igen sok egyháznál áll fenn magtár és bortár, tisztáznunk kell a kérdést, érint-e bennünket a fenti idézet?

Az uzsora ismerve, hogy vagyoni romlást okoz. Ezt a tendenciát fönnállott, vagy fönn-álló magtárainknak senki sem tulajdoníthatja ugyan, de tagadhatatlan, hogy magtáraink az 1877. évi VIII. t.-czikkben megállapított kamat maximumnál 8%-nál nagyobb perczentre dolgoz-nak, tehát *ennyiből vád érheti őket*. A mi azo-kat a régi, bérleti egy-egy hold földeket illeti, melyekről a földmives egy hektoliter gabonát tartozott egyházának beszolgáltatni, ezekről is gyanitom, hogy e bérletek illetve beszolgáltatá-sok *szorgalmi jövedelmi* jellegével bírtak. Hogy ez így volt-e, állapítsák meg azok, a kiknek e tekintetben személyes tapasztalataik voltak.

Ha már most azt nézzük, hány perczent az, a melyre a magtárak dolgozunk, hét cso-portra kell azokat osztanunk.

Vannak magtárak, melyek tavasz elején köl-csönzik a gabonát s ugyancsak tavasszal kell a tőkét és kamatot visszaadni.

Az átlagos kamat ez: egy véka gabonára esik mint kamat négy liter, mint kezelési illeték még egy liter.

Egy véka (20 l.) gabona egy évi kamatja tehát öt liter = 25 százalék!

Ezt minden ítélő bíró uzsorának állapít-hatja, mert az uzsoratorvény 1 §-a azt mondja: uzsora az a hitel üzlet, *melynél a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közt aránytalan nagy különbség van*. E magas perczentet nem lehet azzal menteni, hogy a kiadott s a visszaadott gabona pénzértéke közt olyan különbség van, mely az egyházi magtár kárára esnék, mert a tavaszi árak rendszerint nem sok különbséget mutat-nak egyik esztendőben, a másikhoz képest.

Hogy pedig e 25 perczentet, melyből 20 a tényleges kamat, nemcsak én mondom törvény-telennek, hanem illetékesek is, hivatkozom a bi-rákra, kikkel e dolgot tárgyaltam s kik oda nyi-latkoztak, hogy minden kálvinistaságuk daczára is, a legelső esetben, mikor e magas kamatot bírói uton akarná az egyház felhajtani, azon-nal bezáratnák a magtárat, mint a mely nyílt uzsorát üz.

A másik magtár kezelési rend az, hogy ta-vasszal adják kölcsön a gabonát, mikor a gaz-dák szükiben vannak s még ősszel fizetik vissza kamatostul. A perczent s a kezelési illeték ugyan az, mint az előbbi esetben, $20 + 5 = 25$ szá-zalék.

E rendszer áldásosabb, mint az elsőnél folytatott, mert akkor kap gabonát az azt nél-külöző gazda, mikor legjobban kell s akkor adja vissza, mikor van honnan ősszel. Csakhogy — így ugyanaz a kamat nem egy teljes esztendőre,

hanem csak háromnegyed évre szól, a mikor is nem 20 százalék, hanem 36.6, kezeléssel együtt pedig 25 helyett 33.3 %.

A mikor ezt így egy lelkésztársamnak kimutattam, azt mondá: igen, de figyelembe veendő, hogy más a tavaszi gabona ára s más az őszi s hozzá számításba kell venni azt az apadást, mely az őszi nyers és tavaszi száraz gabona mennyisége közt előáll. A mi pénzért tavasszal egy vékát adnak, ősszel azért sokszor kettőt is. De ez csak egyes esetekben van így, mondjuk jó termés idején, de szűk s terméketlen esztendőben nincs, nem lehet meg a nagy árkülönbség és száradási apadás s ennél fogva a magas 33.3 perczentet felezzük meg: 16.65%, az általános felfogás ma már ezt is megengedhetetlenül magasnak itéli.

Tudok olyan esetet is, hogy — az egyház iránti tulbuzgalomból — egy lelkész szűk, drága világban felcsapta a kamatot $25 + 5 = 30$ százalékra, a tavasszal kölcsönző és fizető rendszernél, azt mondván, most ki kell venni a gabonát, mert drága és kevés.

Mit is mond az uzoratorvény? „A ki más szorult helyzetét felhasználja“ stb.

Ha ilyent modern nyelven szólva egy „kázár“ tette volna, mint uzorást azonnal s gondolkodás nélkül elítélték volna.

Bortáraink kamatlábjá szintén tudva magasabb a kamatmaximumnál, a mint egy bortáros egyház lelkésze maga mondá nekem.

Mit látunk tehát? Azt, hogy ha terménytáraink ilyen magas perczentre dolgoznak, törvénytelen kamatot szednek — mintegy uzorát üznek. Ez az 1877. VIII. törvényczikk elolvasása után kétségtelen. Tudom és megértem én, ha paptársaim azt mondják, erre a magas perczentre szükség van, mert az egyház anyagi érdeke így kívánja. Hát jó, ez magyarul annyit is jelent: a cél szentesíti az eszközöket.

De talán nem akarunk abba a hibába esni, mint római katolikus atyánkfiai, illetve a pápa, a ki ugyan hangoztatta a „kánonjog“ szerint, hogy véték a kölcsön után kamatot venni, de csak elméletileg, mert gyakorlatilag milliókat forgattatott s üzérkedett ezekkel. Nem hiszem, ha millióink volnának, nem lenne szükség magtárakra.

Addig is azonban, míg lesz elég biztos anyagi alapunk, álljanak fel azok a terménytárak, sőt, hogy a népet ilyen kötelek is fűzze egyházához, az után is, de ne vegyenek olyan kamatot, mely törvényellenes. Elvégre anyaszentegyházunk, mint erkölcs s jogi személy ne fogathasson uzora gyanujába. Legyen az a gyarapodó egyházi tőke kisebb, gyümölcsöztetése szerényebb, de ne legyen törvénytelen.

Mindezeket pedig nem azért írom, hogy vitát idézzek fel a felett, helyes-e a nagy perczent vagy nem, mert ez már nem kezdet, — világos lévén, hogy törvénytelenül magas. Csupán azért, hogy a mikor mindenhol, mindenben ku-

tatják az uzorát, akárhol találják is, — csak a mi féltett anyaszentegyházunkban ne találjanak affélét.

Azért kérem a fentebb előadottakra vonatkozólag a kiket illet: Ezt a dolgot sürgősen rendezni anyaszentegyházunknak jóhírneve érdekében mulaszthatatlan kötelesség.*)

Erzsébetváros.

Koréh Endre,
ref. lelkész.

Az erdővidéki egyházmegye új beosztása.

Az egyházmegyék új beosztása tárgyában 1855—1902. sz. a. véleményezésre beadott igazgatótanácsi javaslat, az egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatti egyházak észrevételeivel, az ideai közgyűlésen fog tárgyalás alá vétetni. Lehet, hogy a közgyűlés végérvényes határozatot fog hozni e tárgyban már ez alkalommal. Nagyon is itt van hát az ideje annak, hogy a nagy nyilvánosság is hallassa szavát, elmondja véleményét, keresve egyházunkra nézve a legjobbat, a legüdvösebbet. Igaz: az egyházmegyék megteszik hivatalos felterjesztéseiket egymás után s e felterjesztésekben elmondanak mindent, mit, akár pro, akár kontra, elmondani jónak látnak. Mégis — úgy gondolom — nem lesz egészen felesleges, ha egyesek is hozzászólnak e fontos kérdéshez, annyival is inkább; mert a hivatalos felterjesztések rendszerint csak a többség véleményét foglalják magukban, de nem egyszersmind a kisebbségét is. Pedig gyakran a kisebbségnek van igaza. S aztán el lehetünk rá készülvé, hogy e kérdéssel, érdemleges határozathozatal után, egyhamar foglalkozni alkalmunk nem lesz. A mi hiba hát most elkövettetik, annak káros következményeit viselni leszünk kénytelenek sok ideig.

A javaslatnak csupán az erdővidéki egyházmegyére vonatkozó részével kívánok foglalkozni, részint azért, mert a többi egyházmegyék viszonyaival, helyzetével jóformán ismeretlen vagyok; részint azért, mert ez egyházmegye szándékolt kikerekítése — igaz meggyőződéseim szerint — csakis romboló hatása lehet.

Az igazgatótanács, mint az ilyen nagy és életbevágó rendezkedésnél elengedhetetlenül szükséges bizonyos elvi szempontokat állít fel a következőkben:

1. Az egyházmegyék úgy kerekítendők ki, hogy azok lehetőleg egy politikai vármegye területére eszenek.
2. A túl nagy egyházmegyék könnyebben kezelhető kisebbekre osztassanak.
3. A püspöki vizsgálat alatti egyházközségek kebeleztessenek be azon egyházmegyébe, melynek területén fekszenek.
4. Az egyházmegyék történeti nevei lehetőleg érintetlenül hagyassanak.

Valóban mind olyan elvi megállapodás, mely ellen érdemleges kifogása vajha lehet valakinek.

Örvendünk, hogy e kérdés felvetetett. Vitatására s főleg a szükséges átalakítás módjainak megbeszélésére készséggel nyitunk teret lapunkban. Annál inkább, mert e kérdéssel lapunk szerkesztője is foglalkozott ez év augusztusában a tuzsádi „Székely kongresszus“-on tartott felolvasásában s előterjesztésére egyhangulag elfogadtatott idevonatkozólag — az egyházi főhatóságnak is megküldendő — következő határozati javaslat:

„Szükségesnek tartja a Kongresszus, egyházi mag és bortárak czéljainak megváltoztatását oly módon, hogy az egyházi közszükségekre az államtól megfelelő dotációt nyervén, a bor és magtárak humánus ezélok humánus eszközévé válhassanak.“ Ma is azt hisszük ez irányban kell a megoldásnak történnie.

Szerk

Bizonyára ez elvi szempontokat vélte követni az igazgatótanács, midőn az erdővidéki egyházmegyét így kerekítette ki: Elvételük tőle az udvarhelyvármegye területén fekvő Bardócz, Bibarczfalva, Füle, Kis-Bacson, Magyar-Hermány, Olasztelek, Száldobos. Összesen 7 egyházközség 6545 lélekkel.

Megmarad Háromszékvármegye miklósvári járása területén: Baróth, Bodos, Bölön, Kőpecz, Közép-Ajta, Nagy-Ajta, Száraz-Ajta. Összesen 7506 lélekkel.

A derékben kettémetszett egyházmegye, hogy mégis tegyen egy emberszámot, megtoldatik a sepsi egyházmegyéhez tartozó, de szintén a miklósvári járás területén fekvő Árapatak, Erősd és Hidvéggel. Összesen 3 egyházközség és 2333 lélekkel. Ráadásul hozzákapcsolatik Brassó és Hosszufalu. Két egyházközség 3789 lélekkel.

Csináljuk meg a mérleget. Vesztünk 7 egyházközséget 6545 lélekkel. Nyerünk 5 egyházközséget 6123 lélekkel. Tiszta veszteség 2 egyházközség és 422 lélek. A mint látható a lelkek számát tekintve, csaknem úgy maradtunk, a hogy voltunk. Deha azt nézzük, hogy az egyházközségek új beosztása mennyire felel meg a fentebb elsorolt elvi szempontoknak, ha őszinték akarunk lenni ki kell mondanunk: semmiben. Legalább történeti nevünk meghagyásán kívül semmiben sem.

Nem felel meg az új beosztás az 1. pont alatt feltüntetett elvi követelményeknek, mert semmi körülmények között sem képes az egyházmegye egyházközségeit ugyanazon politikai vármegye területén helyezni el. Az itt nem is lehetséges. Kénytelen hát a javaslat az erdővidéki egyházmegyét több vármegye területére való kiterjedéssel alkotni meg újólag is. S hogy alkotja meg? Ugy, hogy Udvarhelymegyét Háromszéktől elrekeszti s helyébe Brassóvármegyét teszi. Férjhez megy a lányom, helyébe jön a menyem. A megyének begyepesedett egyik oldalát leásózzuk és a másik oldalát friss hányással töltögetjük. De talán az új kikerítés mégis csak haladást jelent „tekintetbe véve azt a szokszoros kapcsolatot, sok esetben való kölcsönösen egymásra utaltságot és gyakori hivatali érintkezést, mely a politikai vármegyék, illetőleg ezek hivatalnokai közt tényleg fennáll.” Nem; sőt visszaesést. Eddig — eltekintve egy pár, számot alig tevő szórványtól — két vármegye, kizárólag két szolgabírósi hivatalával volt egyházmegyénk előjáróságának hivatalos érintkezése s ezután lesz ha ugyan lesz — két vármegye szintén két járási közigazgatási hivatalával, még egy törvényhatósági joggal felruházott város tanácsával. Nemde nem több-e három, mint kettő?

Ha már semmiképp sem lehet egy vármegye területén huzódnunk meg: mire való az egyik vármegyének hozzánk közel fekvő, százados együttélés által velünk szoros kapcsolatban levő egyházközségeit tőlünk elszakítani csupán csak azért, hogy egy másik vármegye távollevő s ép ezért nehezen adminisztrálható egyházait kapjuk helyettük? A megállapított elv és valóban bölcs indokolás ellenére, a meglevő helyzet rosszabbításával is, változtatni bizonyára felesleges munka.

Egy politikai vármegyén helyezni el egyházmegyéinket tehát némely esetekben nem lehet. De gyakran nem is kell! Nem; mert a politikai beosztás sok helyt roppant boldogtalan. Ekes példa rá. Erdővidék. Az édes anyaföld olyan alakulata ez, melyet minden együttélésre utal. Körül nagy hegyek őrzik. Patakjai egy folyóba ömlenek. Kereskedelme egy helyen van összpontosítva. Jókarban tartott utai, alig pár negyed óra alatt a központba futnak. Egy ilyen, természetes határokkal körülvett területet szétdarabolni, politikailag is, valóságos bűn. Pedig szétdarabolták. Jutott ebből Udvarhelymegyének, jutott Háromszék-

megyének és jutott — a hova már igazán nem kellett volna — Brassó és Nagy-Küküllővármegyéknek is. Egy hajszálon múlt, hogy Csik is nem kapott belőle. Mintha csak szándékosan akarták volna e szegény népet megnyomorítani. A mit a politikai botrányos beosztás vétett, azt egy részben ellensúlyozta legalább az egyházi. Ez a nép érdekeit tartotta szem előtt. S most, mikor javítani akarunk az állapotokon most tegyük-e hiveinket egyházilag is nyomorultakká? Mert hogy azok lennének, arra később rátérek.

Nem volt ez mindig így s hisszük, nem is lesz mindig így. Volt idő — megvallom: félve hivatkozom rá — a Bachkorszak idejében, mikor a természet utmutatása nyomán, a nép érdekeinek tekintetbe vételével, a könnyű és gyors adminisztráció czélzatával, e vidék egy járássá összpontosított. Igen, mert a Bachkorszakot nem kötötte a régi alakulás, a történelmi múlt. Ő maga csinált történelmet. S adassék meg neki, hogy meg volt legalább ez az egyetlen jócselekedete. Oh a Bachkorszak igazságot szolgáltatott egyházi őseink bölcsességének, a mikor a politikai járást ép azon a területen rendezte be, melyen ma egyházmegyénk áll. Így kellene annak lenni ma is. Mint fennebb mondtam: így is lesz. Ha van a magyar államférfiak kebelében — pedig hogyne volna — csak egy parányi érzék és jóindulat a nép érdekei iránt: hát akkor annak így kell lenni. Többszöri kérelmezés, esdeklés után végre-valahára eljutottunk oda, hogy olyan illetékes ajkáról hallhattuk reményeinknek a közeljövőben való teljesülését, melynek jól értesültségében senkinek oka kétkedni nincs. S mi lesz akkor, ha az Udvarhelymegye területén fekvő egyházközségeinket most tőlünk elszakítják s a biztosan remélt politikai egyesítés után Háromszékvármegyébe bekebelezetünk mindnyájan? Ámbár nemzetiségi szempontból legkívánatosabb volna Brassóvármegyéhez való kapcsolásunk; mert egy csapással a magyarság ügyét diadalra juttathatnánk. E beosztást javalná a vasuti összeköttetés is. Mi lesz akkor? Újból visszacsatoljuk azokat, kiket most elválasztunk? Újból elől kezdjük az egyházmegyék kikerekítését? Haladtunk-e csak egy lépéssel is elébb? Nem ott volnánk, hol a mádi zsidó? Hogy akarnók jól visszacsinálni utólag azt, mit jelenleg, a jövőre nem tekintve, csusszal akarunk megcsinálni, mikor az egyházmegye, a nóta szerint, nem lisztes zsák, hogy azt kifordítsák.

Nemcsak mi vagyunk ezzel így: így van az erdővidéki tanítótestület is. A vallás és közoktatásügyi miniszter ép úgy akarja rendezni a tanítótestületek működési körét, mint az igazgatótanács az egyházmegyékét. T. i. politikai vármegyénként. Az erdővidéki tanító-egyesület működési köre pedig éppen arra a területre esik, melyen egyházmegyénk fekszik. És ez a testület, daczára a miniszteri utasításnak, daczára az egyes tanfelügyelőségek nem éppen gyengéd nógatásainak, önálló életét feláldozni semmi áron sem hajlandó; mert jól tudja, hogy kettészakítása s az egyik résznek Háromszék, a másik résznek Udvarhelymegyéhez való csatolása, rá nézve a halál, a megsemmisülés. Jól tudja, hogy magasztos feladatainak csak úgy képes megfelelni, ha tovább is együtt marad, ha tagjainak buzgó munkásságát nem hűti le a nagy távolság, a nagy fáradtság, a nagy költség.

Minden azt mondja, minden példa arról győz meg: nem jó egyházmegyénket jelen alakjából kiforgatni. Haszon nincs belőle, csak kár és veszteség. Az egyházmegye természetes központja Baróth. Nagy áldozatok árán a múlt évben alakult anyaegyházzá. Hogy azzá lehetett, nem kis befolyással volt arra az a körülmény, hogy az egyházmegye a legtöbbször, de a tanács mindig itt tartá gyűléseit. A javaslatba

hozott új beosztással, a dolog természeténél fogva, a központ átbillenne máshova. Elvonnók a nagyrahivatott baróthi egyház legerősebb támaszát, melyet nagy erőfeszítéssel sikerült megalapítanunk. Leromboljuk ma azt, mit a tegnap építettünk? Pusztulásnak adjuk által egyik védő bástyánkat, csúfságul nekünk, örömmel ellenségeinknek? Mert, hogy ez lenne sorsa: annyi bizonyos. Közepén volt eddig: széltől lenne ezután. A végtagokba a sziv, gyengébb erővel tudja hajtani a tápláló vért, mint egyebüve.

Szent igaz, hogy egyházmegyénk régi beosztása egyházilag igen bölcs és szerencsés beosztás volt. Nincs az egész egyházkerületnek egyetlen egyházmegyéje sem olyan, mely tömörebb s könnyebben kezelhető volna, mint ez. Miért tennők a tömörítést lazává, a jót rosszá, a könnyűt nehézzé? Miért bontanók el a biztos menedéket adó régi hajlékot s toldoznánk-foldoznánk egyelőre látható rosszabbat, elmulóbbat, melynek tépott fedele meg nem ment a zivatartól, de nyakunkba zúditja a záport? Nem vagyunk mi arra kötelezve, hogy az egyházilag jót elrontsuk a politikai rosszért.

De nem felel meg az új beosztás a 2-ik pont alatti elvi követelménynek sem. Egyházmegyénk eddig is egyike volt a legkisebbeknek: elaprózására szűkség nincs. Abból a szempontból, hogy „az egyházmegyék vezetőségeinek nemcsak adminisztratív hatóságoknak kell lenniök, hanem mind szorgosabb gondoskodásukat kell, hogy képezze a gyülekezetek vallás-erkölcsi életére való gondviselés, a hitélet és buzgóság emelésén való közvetlen és személyes közreműködés is, a mi minél gyakoribb látogatást feltételez és követel”: éppen nincs. A minél gyakoribb látogatást a könnyű közlekedés feltételei teszik lehetővé. Távol fekvő, nehezen megközelíthető, több napot igénybe vevő gyakori látogatást az esperes, már csak egyházközségére való tekintetből is, nem tehet. S minő szerencsés helyzetben voltunk mi eddig! Egyházközségeink Baróthtól, mint természetes központtól a következő távolságban fekszenek: Köpecz 6.6, Miklósvár 10.5, Nagy-Ajta 16.1, Közép-Ajta 19.0, Bölön 19.6, Bibarczfalva 4.4, Bodos 6.2, Nagy-Bacson 7.9, Száraz-Ajta 15.2 kilométernyire a hivatalos kimutatás szerint. Olasztelek mintegy 4.0, Bardocz 6.5, Száldobos 7.0, Füle 9, Kisbaczon 8.5, Magyar-Hermány 13.0 kilométernyire. Ez utóbbiak távolságának hivatalos kimutatás nem állván rendelkezésemre, hozzávetőlegesen, de inkább többet, mint kevesebbet, számítottam. Látható, hogy egyházmegyénk egy olyan kör alakú területet foglal el, melynek két, egymástól legmesszebb eső pontja sincs távolabb 32 kilométernél. Itt az egyházlátogatást gyakorolni, jó, egyenes úton, minden nagyobb fáradság és kiadás nélkül, lehetséges. Pedig mennyi készülő vihar, mennyi nyugalmat felforgató törekvésnek veheti elejét, hogy a panaszok, vagy a jogaikban magukat megsértetteknek érezők igen könnyen, minden nagyobb idővesztés nélkül léphetnek bármely pillanatban személyes érintkezésbe az esperesi hivattal, vagy viszont.

(Vége következik.)

Protestantizmus és a művészetek.

(Vége.)

A gyülekezeti ének hiányainak kiegészítése s az istentisztelet élénkebbé, vonzóbbá s a mint mondják: ünnepélyesebbé tétele érdekében szokásban van igen sok helyen a karének. Az én nézetem szerint azonban nagyon is óvatosságnak kell lenniök a karéneknek az istentiszteletben való alkalmazásában és pedig azért, mert ezáltal kizárjuk a gyülekezetet az énekléstől és hallgatásra kényszerítjük s tápot adunk az éneklés iránti közönynek.

Ezeknél a karénekknél — a mint az öreg Gelei Katona mondja: „az éneklők csak maguknak énekelnek s nem a hallgatóknak, az kik nagyvalóságok csak úgy járnak, mint az, ki a suhogó pecsenyészagot érzi vagy a pénznek pengését hallja s az pecsenyéjében és pénzében nem lesz semmi része“.

De hova is lehet ezeket a karéneket beilleszteni? Rendesen az ima és a prédikáció közé teszik, pedig az felfogásom szerint itt van legkevésbé helyén, mert itt emelkedik a buzgóság és áhitat a legmagasabb fokra és itt kell épen azért a gyülekezetnek módot és alkalmat adni arra, hogy énekekben kiöntse azt, a mivel lelke csordultig telve van.

A karéneket az istentiszteletben csupán abból a szempontból tudnám helyeselni, hogy ezeknek az előadása által a gyülekezet megismeri és megszokja a szabatos, összevágó éneket s törekedni fog erre a közös éneklésnél is. Továbbá, hogy ezek által remélhető, hogy idővel az egész gyülekezet megtanulja két vagy négy szólamban énekelni az istentiszteleten, mint a hogy azt Sweizban sok helyen lehet hallani.

Zenekaroknak a mi istentiszteletünkben nincs helye. Általában a zenének csak annyiban lehet helye, a mennyiben az ének kíséri és erősíti. Erre pedig a legalkalmasabb az orgona. A reformáció korában ugyan ezt is kidobták reformátoraink az istentiszteletből, mint pápistás dolgot. Az öreg Gelei pedig így nyilatkozik róla: „Ha hétszáz esztendeig elváltak a keresztények az orgonának bögése nélkül, és az hegedűknek vinczóságok nélkül, mostan immár inkább ellehetnek. Jobb volna azért azokat a nagy tömlőjű furulyákat és sok süvöltőjű fuvókat, ahol vagynak is a templomokból kihányni és az kovácsok műhelyébe adni. Mert egyebet bennük a testi gyönyörűségnek nem keresnek, holott azok csak az füleiket csiklandozzák s az elméket pedig semmire sem építik, maga az Ekkleziában pedig a Szent Pál itéleti szerint mindenkinek épületre valóknak kellene lenniök. Mint a Muzsikában felettébb gyönyörködő emberek a miatt az ételt is gyakorta elfelejtik és éhen maradnak, szintén úgy az pápista nép is az orgonálás miatt az ő lelkeknek eledelét és az Istennek igéjét elmulasztja és a síp szóval csak füleit s nem pedig elméjét legelteti.“

A debreczeni hitvallás pedig ezeket mondja az orgonáról: „Nincs az orgonáról emlékezet az új-testamentumban, sem arról, hogy a tisztább egyház azokat bevette volna, hanem csak a színészies misében, valamint a szemtelen játékokban kéjtelő pápák hozták be azokat a bohócok ugrándoztatására s a pápista krónikák Vitiliánus pápának tulajdonítják az orgona behozatalát. Gonoszságot cselekesznek tehát, a kik a szent gyülekezetekben orgonát tartanak, mint a pápisták s mások.“

Hát ez kissé tulszigoru felfogás, de abban az időben igazolt volt. Ma már csaknem mindenütt használatban van az orgona; azonban nem szabad ma sem megfélemleni arról, hogy csakis arra a célra fogadta be egyházunk, hogy a gyülekezeti éneket vezesse s erősebbé, biztosabbá tegye, nem pedig művészi produkciók bemutatása céljából.

Még szólok az u. n. magán énekekről, a melyek imitt-amott szokásban vannak. Hát én ezeket a magam részéről teljesen elengedném, ha még olyan szépek és még olyan meghatók is. A mi protestáns istentiszteletünknek a leglényegesebb része Isten igéjének predikálása s a többi alkatrészeknek tulajdonkép csak annyiban van helye és becse, a mennyiben előkészítenek Isten igéjének befogadására s Isten igéjét hatá sabbá teszik bennünk. A magán énekek pedig nem munkálják ezt. Az Isten igéje annyira lényeges a mi istentiszteletünkben, hogy még az ige hirdető személyének is háttérbe kell vonulnia Isten igéje mellett. Már pedig a szóló-énekeknél a művészi előadás meg a művész személye lép előtérbe s Isten igéjéről magára vonja a figyelmet. Ez okból, meg azután azért is, a mit a karénekknél felhoztam, hogy t. i. kiszorítja a gyülekezetet az éneklésben való részvételből, teljesen mellőzendőnek tartom.

A *Helvetika Confessio* szavaival végzem felolvasásomat: *Valamiképen pedig hisszük, hogy az Isten kézzel csinált templomokban nem lakozik; úgy tudjuk, hogy az Isten számára és az ő tiszteltetére szentelt helyek, az Isten beszédéért és az azokban gyakoroltatni szokott szent dolgokért nem külső és világi helyek, hanem szent helyek és kik azokban forgolódnak, tiszt-*

telettel és becsületesen tartoznak magukat viselni, úgy mint a kik szent helyen vannak az Istennek és az ő szent angyalnak tekintete előtt."

Messze kell annakokáért távoztatni a keresztyének templomaitól és imádkozó helyeitől minden ruhákban való bujálkodást, minden kevélységet és minden afféléket, melyek a keresztyéni alázatossághoz, fenyegetekhez és tisztességhöz nem illenek. És a templomoknak ékessége nem elefánt tetemekben, aranyban és gyöngyökben áll, hanem azoknak mértékletességében és jó cselekedeteiben, kik a templomban forgolódnak. Mindenek pedig díszesen és jó renddel legyenek a gyülekezetben, mindenek végre épületre legyenek. (XXII. Rész. 4—6. §.)

Tárkányi György,
vallásánár.

Első magyar istentisztelet Ágostonfalván.

Valánk egy helyen egyakaraton — hárman. Elhatároztuk: Ágostonfalván 1902. szeptember hó 28-án megtartjuk az első magyar nyelvű istentiszteletet. A határozat valósággá lett. A magyar vallás első istentisztelete meglett tartva Ágostonfalván.

A munkára rátette a kezét, velünk volt a kezdet kezdetén, apostoli buzgósággal, Krisztusi szeretettel és kitartással ő, ki a haza és Isten országáról van szó: el nem maradhat. Eljött velünk. Ő volt a vezérünk. Elmondá: itt nem állunk meg, megyünk tovább és tovább, mert kicsinynek látszó dolgok nagy eredményeknek lehetnek forrásai. Vele, Bedő József gondnok urral, mindenütt fogadtak. Itt is a legszivesebben fogadtak. Pár percze megérkezésünk után, már mind együtt valánk, mint méhraj az anya után, vonultunk be az állami iskolába, megtartani az első istentiszteletet.

A szentléleknek ereje szólalt meg, mindön ifj. Gáspár István elkezdé: „Im bejöttünk nagy örömmel“. Ezt mindenki tudja, ezt mindenki énekl. Nincs itt öreg, nincs itt ifju: itt mindenki Istennek gyermeke, egyakarattal dicséri az Istent. Mindenki megérté, még ha másnyelvű is, mindenkit elragadott a mély vallásosságnak árja; talán örvend az az ég és a föld, mert látja, hogy a jóslat megvalósult: Isten kitölté az ő lelkét a benne bizókra.

Az ének elhangzott, mely után Kovács Sándor baróthi lelkész monda alkalmi imádságot, melynek végétével Balázs Ignác, János evang. 13. 34. vers alapján tart alkalmi beszédet, melyben fejtegeti a tőle megszokott szabatsággal, szónoki ügyességgel, szeretettel, hogy minden hatalom megszűnt, mely állott, épült az erőszakon, jogtipráson, gazdagságon; de nem semmisülhet meg az a hatalom, mely épült a Krisztusi szereteten, ép ezért inti, hogy szeressék egymást, úgy, mint szeretett minket a Krisztus, akkor a mi munkánk nem lesz fővényre, hanem a kösziklára épített ház, melyen a poklok kapui sem vehetnek diadalmat. Csak ezen szeretet mellett lehet megtartani Magyarországot és a Krisztus tiszta evangéliumát. A ki így szeret, az nem tagadja meg a magyar dicsőséget, e nemzetnek nyelvét, mert az tudja: „Nyelvében él a nemzet“; azt is tudja: ki a Krisztust igazán szereti, az hitét nem adja el egy marék árpáért, hanem szenvedő testvérenek adja az ő egyik felső ruháját; megosztja az ő barna kenyerét éhező testvérel, mivel ő tudja: a Krisztus új parancsolatát. Mi szeretettel jöttünk — addig jövünk el nem fáradunk — míg magyar nem lesz itt minden lélek . . . Ugy legyen!

Ezután Kovács S. tartott urvacsorai ágendát. Mondá: A Krisztus utasítását követjük, ki így szól: „Teljes hatalom adatott nekem a mennyen és földön, azért elmenvén tanítsatok minden népeket“. Eljöttünk szeretettel, nem mások vallásos meggyőződésének gáncsolására, kigúnyolására: jöttünk, hogy a kik éheznek és szomjuhozak megőretett testét és kiontott vérét a Krisztusnak, az ők bűneik bocsánatára, azok vehessék itt: az idvességnek szent reménységét a szent jegyekben. Jöttünk, hogy hiveinket megtartsuk a magyar hazának és a magyar vallásnak. Ezután az uri szent vacsora osztatott ki az összesereglett szent népek, kik meggyógyulának, mert, az idvesség szent tavába, melyet Istennek angyala érintett szárnyával —

megtisztíthatták Istenhez vágyó lelkeiket, most mint megáldottak mentek haza, hogy dicsőítsék az Istennek hatalmát, kinek jósága nem fogy el soha.

Istentiszteletünket a szeretet vendégsége zárta be, mint az első keresztyényekét, melyet adott Bedő József gondnok és Kovács Sándor; helyszínén voltak szivesek hozzájárulni: Bodó Sándor (róm. kath.) állomásfőnök, Gelei Vilmos áll. tanító urak. Ez volt a testvéri szeretetnek magasztos jelvénye, a szeretetnek összekötő kapcsa arra, hogy nem a vallásfelekezeteket megsemmisíteni, hanem a tiszta Krisztusi szeretetet hirdetni s ezzel a magyarságot erősíteni, terjeszteni mindnyájunknak elengedhetetlen kötelességünk, a kik e vérrel szerzett, verejték által termékenyített szent földnek a kenyerét esszük.

Isteni tiszteltünk magasztosságához a kegyes szívek áldozatkészsége is járult. Nem hiányzott . . . ott volt . . . ott áldozatával: Zathureczky Gyuláné, főgondnokné ő nagysága is, ki midőn megtudá akaratunkat mondá: „Én is részt követelek, én is segítséggel leszek. Adom az urasztali kellékeket. Adá lelki örömmel. Pedig akaratunkat indulásunk alkalmával tudá meg. Nem kell a jó, kegyes szívnek készülődés, az mindig nemesen cselekszik.

Elismerés, hálás köszönet Bodó Sándor állomásfőnök, mint gondnoksági elnöknek és Gelei Vilmos állami tanító urnak, kik szivesek voltak az állami iskolát ez alkalomra átadni, kik felülemelkedtek a szük felekezetiesség határán, biztos tudatában vannak annak, hogy az állami iskola itt teljesen a magyarság érdekeiért állított fel. Mi szolgálja jobban, igazságosabban a magyarság szent ügyét, mint a tiszta magyar vallás?! Senki és semmi! Ez a cél vezette, hiszem, ezután is így fognak cselekedni, s akkor talán elérjük, hogy nem az odaköltözött magyar csináltat hosszú inget, hanem ügyességgel, kitartással magyar ruhába öltözteti, magyar nyelvvel felruhazza azokat, kik Ágostonfalván születtek. Ugy legyen!

Kovács Sándor

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság h.-m.-vásárhelyi közgyűlése.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság ez évi közgyűlését Hódmezővásárhelyen tartotta és erre az alkalomra az ország minden részéből nagy számmal sereglettek össze a prot. világ előkelő tagjai.

Hegedüs Sándor a társaság elnöke kíséretében érkeztek meg Zsilinszky Mihály államtitkár, Szilassy Aladár közigazgatási bíró, Kovács Sándor min. tanácsos, Berzsényi Jenő, Szóts Farkas titkár. Utánuk nyomban érkeztek Kun Bertalan, Kiss Áron, dr. Bartók György püspökök; Simonffy Imre debreczeni polgármester, Sütő Kálmán esperes, dr. Nagy Dezső, György Endre és még igen sok jelesünk.

Az érkezőket a vonatnál nagy tömeg fogadta. Hegedüs Sándor válaszában örömeinek adott kifejezést, hogy a társulat céljait, a mely nem felekezeti, de kulturális és nemzeti célokat szolgál, ilyen hiven fogták föl. Köszöni a szives fogadtatást a maga és a társulat nevében és aztán helyet foglaltak a kijelölt fogatokon s a menet megindult a Kossuth-utcán a városba, a hol Szeremley Sámuel ev. ref. lelkész, az egyháztanácsok tagjainak jelenlétében a következő beszéddel üdvözölte a társulat érkező elnökségét és tagjait.

Mire Hegedüs Sándor a következő beszéddel válaszolt.

Ide jöttünk — mondta többek közt — és szeretetre találtunk. Mi tette ezt? A mi alapeszménk, a mely az evangéliomon alapszik és nem más, mint-hogy tisztán megőrizzük lelkiismeretünket megővjük függetlenségünket és szeressük a bibliát. És midőn mindnyájan küzdünk ezért az igazságért, jól esik nekem, hogy azok, a kiket személyesen nem ismerünk, úgy éreznek mint mi, felismerik bennünk a szeretet barátait és úgy fogadnak, mint régi ismerősöket, többet mondok, mint családtagokat. Ez a szel-

lem az, a mely lelki erőt ad, hogy a küzdelmet folytassuk. Mert látjuk, hogy a felekezetek közti különbség elenyészik ott, ahol az evangéliumi tanítás felülkerekedik. Meg vagyok róla győződve, hogy e város polgárságának szelleme, az a szellem, a melyet az evangéliumból tanulunk. Azt a jóleső fogadtatást, a melyben részünk volt, nem a magunk érdemeinek, hanem ennek a szellemnek tulajdonítjuk. Ezt a szellemet őrizzük meg, minél több bajjal, nehézséggel élünk, annál nagyobb szükségünk van rá és arra az egyetértésre, mely most a protestáns felekezetek között kifejezett. Szükség van erre az egyetértésre, hogy megvédhessük hitünket, felekezetünket és biztosíthassuk számára azt a helyet, a mely ebben az országban megillet bennünket. (Eljenzés). És mert látom, hogy az evangéliumi szeretet ilyen impozánsan nyilatkozik meg, fogadják a társulat nevében köszönetemet. Legyenek meggyőződve, mi nem csak jól, de itthon érezzük magunkat. Csak testvéreket, barátokat látunk. Ez a szellem termékenyítse meg a közélet szellemét, ez éljen köztünk ne csak ünnepnap, hanem hétköznap is, felekezetünk és hazánk üdvére és felvirágozására.

A lelkes beszédre az egybegyült nép hatalmas éljenzéssel felelt.

Este 3 óraker közgyűlésre jöttek össze a tagok városházának disztermében.

Hegedüs Sándor elnök megnyitva a gyűlést, üdvözlőli annak megjelent tagjait és felkéri a titkár a napirend előterjesztésére, a jegyzőkönyv hitelesítésére pedig Zsilinszky Mihály és Szilassy Aladár tagokat kéri fel.

Szöts Farkas titkár bejelenti, hogy Darányi Ignác, gróf Dégenfeld, báró Prónay Dezső, Antal Gábor, Láng Lajos, a csikágói ág. ev. egyház, az erdélyi ág. hitv. püspök üdvözlőli a társaságot, jelentést tesz az 1901. évi számvizsgálat eredményéről, mely a társaság pénzügyeinek rendezett viszonyait bizonyítja. Bejelenti 250 új tag belépését.

A társulat Stomp László indítványa alapján kimondja, hogy ezentúl a költségvetést mindig a következő polgári évre állapítja meg és ez okból a jövő 1903. éven átmenetileg ez év költségvetése mellett az 1904. évit is letárgyalja.

Aztán előterjesztést tett a titkár az alapszabályok módosítása tárgyában. Első sorban, hogy a társulat tisztviselői kara két alelnökkel szaporíttassék. Továbbá, hogy a társulat a tagjait vidéki körökbe tömörítse, hogy a társulat hatékonysága ezáltal is emeltessék. A közgyűlés a javaslatokat lényeges változtatás nélkül elfogadta. Ezután néhai Győry Elek vál. tag helyére Láng Lajos keresk. miniszter, Szabó János helyére Széll Kálmán esperest, néhai Karsay Sándor vál. tag helyére Veres József orsz. képviselő békési esperest választotta meg a közgyűlés. Végül Hegedüs Sándor elnök pár zárszó kíséretében berekesztette a gyűlést, mely után a jelen volt tagok az Erzsébet-sétányi vigadóban ismerkedési estélyre gyűltek össze.

A második nap reggelén 1/2 9 óraker az egyházközség új, diszes gimnáziuma udvarán gyülekezett a közönség s a három jelenlevő ref. püspök és világi elnökünk vezetése alatt hosszú, zárt sorban vonult az ugynevezett ó-templomba, a 9 óraker kezdődött ünnepélyes istentiszteletre. A templom már zsufolássig telve volt a város közönségével; csupán fentartott helyek voltak üresek, de azok is megteltek egész a szorongásig.

Elhelyezkedve, megszólalt az orgona s a 90. zsoltár 1. és 9. versei elhangzása után Arany János karmester vezetése alatt a városi dalárda adta elő igen szépen Bodnár: „Hit“ című férfi négyesét. Dr. Masznyik Ede pozsonyi theol. akadémiai igazgató lendületes imádsága és a II. Kor. 10: 3—5. verseinek

felolvasása után gyülekezeti közénekképen a 130. dics. 1 verse következett, majd pedig Gergely Antal mezőturi lelkész lépett a szószékre, hogy megtartsa alkalmi egyházi beszédét, Máté 17. résznek első nyolcz verse alapján. A szép beszéd, tartalmas utóima és a városi dalárdának egy ismét igen szépen előadott karéneke után, a 132. zsoltár 1. versének gyülekezeti eléneklése rekesztette be az istentiszteletet.

Istentisztelet után testületileg, impozáns menetben a gyülekezet Andrassy-utcza, ugynevezett új-templomába vonultunk fel a diszgyűlés megtartására.

Hegedüs Sándor elnök, üdvözlőli a társulat tagjait és a megjelent érdeklődő közönséget, megnyitotta a gyűlést.

Az elnöki megnyitó után a városi két testvér egyház nevében, Draskóczy Lajos evang. lelkészszel az oldalán, Szeremley Sámuel ref. lelkész üdvözlőli az elnökséget és a társaságot.

A szép üdvözlő beszédre Hegedüs Sándor elnök adta meg a választ és pedig, daczára gyengélkedésének, lelkesen, egy hívő és egyháza érdekeit mindenekfelett szíven viselő protestáns emberhez méltóan.

A lelkes éljenzéssel jutalmazott beszéd után, a meg nem jelenhetett Gyurátz Ferencz lelkészelnök megnyitó beszéde helyett dr. Bartók György erdélyi ref. püspök tartott felolvasást, a melyben az evangélium szellemének e világbeli küzdelmét és diadalát mutatta fel. A Krisztus új tudományt, új életet adott a világnak. De a sötétség: a hitelenség, a vakhit és az emberi gyengeségekre spekuláló ravaszság ellene támadt s elkeseredetten vivja ellene küzdelmét. Az evangélium s az abból kisugárzó szellem és élet azonban meggyőzhetetlen. E győzhetetlen erjét kétszer mutatja fel a történelem két ezredv alatt. Első sorban meggyőzte a pogány világot s annak romjain egy újat teremtett; másodsorban a reformációban kiszabadította magát az emberi ravaszságnak, a vallás örve alatt, reá vert békőiből, s azóta is diadalmasan halad előre. Ellenségei ma is küzdenek ugyan ellene, de a diadal felől nem lehet kétsége annak, a ki Krisztusban él és az ő evangéliuma fegyvereivel küzd. Az evangélium alapján áll a M. P. I. T. is s annak fegyvereivel harcol; épen ezért méltó minden igaz prot. ember rokonszenvére és támogatására.

A tetszéssel fogadott, mélyen járó felolvasás után Kozma Andor, ismert nevű kálvinista poétánk adta elő „Krisztus mindenütt“ és „Krisztus a vendég“ című két költeményét. Az utóbbi kedves legendás hangulatával, az első mély keresztyén vallás-erkölcsi felfogásával kapta meg a hallgatóságot, a mely nem is késett lelkes éljenzéseivel honorálni az előadást.

Ezután Szöts Farkas titkár terjesztette elő titkári jelentését. Utána a jőnevű kálvinista poéta, Szabolcska Mihály következett, a ki „Oh szeretet“, „Imádság idején“ és „Konfesszió“ című költeményeit olvasta fel. A gyűlés tagjai és a nagy közönség lelkes tetszéssel tüntettek az ünnepelt poéta mellett.

Végére érve a tárgysorozatnak, elnökünk mondott köszönetet a gyűlésen megjelenteknek és az előadónak s ezzel lelkes hangulatban oszlottunk szét, vive magunkkal a mindkét napi gyűlés kedves emlékeit. Vajha ezek az emlékek buzdítanának bennünket a még fokozottabb munkára; azokat pedig, a kik még nem csatlakoztak, a mint elnökünk is óhajtotta: a társulatba való belépésre.

Már egy óra felé járt az idő, a mikor vége lett a diszgyűlésnek s így arról egyenesen az Erzsébet-sétány vendéglőjében reánk váró diszebédre kellett mennünk. A tágas teremben 300 személyre volt felterítve s nem maradt üresen egyetlen hely sem. A toasztokban is gazdag ebéd után lelkes hangulatban ért véget az emlékezetes közgyűlés, honnan a tagok a jövő évi viszontlátásra bucsuztak.

Különfélék.

Kérjük olvasóinkat, hogy a körükben történő egyházi mozgalmakról lapunknak gyors de rövid tudósításokat küldeni szíveskedjenek.

Egyházi estély Segesvárott. Szép estélyt tartott e hó 4-én segesvári egyházunk. A közvagyon nélkül szükölködő egyház szükségét hibeinek elég súlyos adójából (fizetésük, jövedelmük 1⁰/₀-a) s a társadalmi áldozatkészségéből fedezi. A mostani estély az orgona alapja javára volt, a mi ugyan már szépen szól a kedves kis templomban, de árának egy része még fedezetlen. Az estélyen, melyet a lelkes presbiterium rendezett Sebesi Aranka, Szakács Ilona k. a.-ok működtek közre szép ének, zongora és dialóg számokkal. Felolvasást pedig Nagy Károly theol. tanár tartott „A XX-ik század reggelén“ czimen fejtegetve azokat a szellemi irányzatokat, melyeknek küzdelme jellemzi századunk elejét s a melyeknek orvoslását nem a materizált vallástól, hanem az élő hitű kereszténységtől várhatjuk csupán. Másnap az ünnepi templomozáson is lapunk főszerkesztője prédikált „a halottak megelevenedéséről és beszédéről“ vonatkozással a nemzeti halottakra (okt. 6.) és egyházi élőhalottakra. Igen kívánatos volna, ha a beszéd szelid vonatkozásai a segesvári közönség által megszívleltetnének. Mert ott komoly baj tünetei észlelhetők. A társadalom nemzetiségű tagoltságához járult az utóbbi években a felekezeti megosztás, sőt — aligha nem — ellenségeskedés, szomorú új tünetek. Vajha idejekorán orvosoltathatnának a vezető egyéniségek által. A mi egyházunk vezetőin nem szabad és nem fog mulni.

G. Diószeghy Mór érkávási paptársunk „Forgácsok“ cz. szépirodalmi kötete előfizetési felhívásait lapunk mult számához mellékelte. Rajzokat, életképeket fog tartalmazni 8—10 iven a ref. papi családi élet köréből. Ára 2 kora. Diószeghy kollegánk megérdemli, hogy olvastassék. Humoros rajzaiban a szelid derü sok vallásos komolyságot hordoz magában. Sajna, hogy nemrégiben is erről kellett panaszkodnia, hogy leggyengébb támogatásra épen az egyháziak körében talál. Pedig ennek nem kellene így lenni. Talán nem is lesz így — most. Mi melegen ajánljuk.

Gyászrovat. Dr. Borcsa Mihály, a kolozsvári ref. koll. nyug. tanára életének 34-ik, házasságának 9-ik, nyugalmaztatásának 3-ik évében szept. 30-án Bácsfaluban a szülői háznál elhunyt. E pár sorban újra egy sokra hivatott ember életének tragikumát van. 34 évvel nyugalmazott tanár; ez csak úgy lehet, ha a test ugyan még élt, de a lélek elborult. — Valóban az ő halála megváltás volt. Gimnáziumait a Bethlen-kollegiumban végezte, az egyetemet Kolozsvárt és Berlinben. Tanárkodott előbb Szászvároson, aztán Kolozsvárt. Boldog házasságát, melyre dr. Kolozsvári Sándor kedves leányával lépett, az Isten két kedves fiúval áldotta meg. Mennyi gyönyörűsége volt e boldog családban s mily rövid ideig élvezhette! Négy éve, hogy félbe kellett hagynia munkásságát, a görög és római klasszikusok magyarázatát. Súlyos bajára a tudomány nem tudott adni gyógyulást, mig most a halál végleg elhívta a hű férjet, szerető apát, a jó kártársat s mindig igaz barátot. Az Ur adjon neki ksendes pihenést s vigasztalást oly súlyosan meglátogatott övéinek! Emléke áldott!

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyűlése. Az erdélyi ev. református egyházkerület ez évi egyházkerület közgyűlését november hó 8-ik napjának délelőtt 10 órájára hívta össze Kolozsvárra br. Bánffy Dezső főgondnok. A közgyűlést az ev. ref. theologiai fakultás disztermében tartják meg. Az igazgató-tanács kijelölése szerint a közgyűlés főbb tárgyai lesznek: 1. Az igazgató-tanács és a püspök évi jelentései. 2. Az egyházkerület 1901. évi számadásának és az 1903.

évi költségvetésének ellátása, illetve megállapítása. 3. Az egyházkerületi közgyűlés szervezetének módosítása. 4. Az egyházmegyék új és czélszerűbb beosztása. 5. A tanárválasztási szabályzat módosítása. 6. Felsőbb leány-nevelő intézet megállapítása iránti javaslat. 7. Gondnokok és tanárok megválasztása. 8. Az ifjú papok kibocsátása. A közgyűlés előreláthatólag igen népes lesz és több napot fog igénybe venni.

Gr. Tisza István beiktatása M.-Szigeten. A Tisza Kálmán halálával a m.-szigeti ev. ref. lyceumnál megüresedett főgondnoki állást e hó 2-án töltötték be az ig. tan. javaslatára fiával gr. Tisza Istvánnal. Maga a beiktatás az ev. ref. templomban történt meg, György Endre gondnok, br. Rozner Ervin főispán, Eröss Lajos, Dr. Erdős József, dr. Kérészy Zoltán, az egyh. képviselők és M.-Szigetnek egész intelligenciája jelenlétében. Szikszay Zoltán szép imája után tette le az új főgondnok az esküt, s mondta el nagyhatalású és sokat ígérő programját. Magunk részéről Isten áldását kérjük e szép és nemes — mintegy öröklött tisztesség — hordozására.

A kolozsvári papválasztás tanulságai. Most, hogy immár a kolozsvári papválasztás eredménye érvényre emelkedett s az érdemes új lelkész Irsay József nemsokára elfoglalja új állomását minden vonatkozás nélkül megállapíthatjuk azokat a tanulságokat, melyeket a jövőre nézve hasznositanunk kell. Nem a helyi viszonylatuokról szólunk, hanem azokról, a melyeknek elvi jelentőségük van. Az egyik az, hogy nem szerencsés gondolat a nagy egyházak olyan módon való parokhiális körökre való osztása, hogy ezek a körök csak lelki gondozás tekintetében legyenek önállóak, de különben az egésznek egy presbiteriuma legyen és az összes választójogosultak válasszák közösen minden parokhia papját. Ebből visszaélések is származhatnak, félreértések könnyen állanak elő, kellemetlenségek pedig alig maradnak el. A mostani választás meggyőzhetett a felől, hogy csak ez a helyes, ha a körök maguknak választanak papot a más körbeliek szavazatainak kizárásával. Mert így hol félreértésből, hol kortesfogások miatt oly ellentétek származhatnak egy egyházközség tagjai közt, a melyek nehezen eloszlatathatók. A másik — s ezzel a megválasztott lelkész érdemeiből semmit sem vonunk le — az, hogy ha a gyülekezet a maga egészében a pályázott lelkészeket meg nem ismerheti, a választás nem felelhet meg teljesen mindenben a maga céljainak, — annak t. i. hogy a gyülekezet többsége a pályázók közül a neki — ítélete szerint — a legalkalmasabbat és legkiválóbbat válassza meg. Újra hangsúlyozzuk: az Irsay lelkésztársunk megválasztását az egyházra nézve igen szerencsés választásnak tartjuk. De, hogy oly kiváló s szép munkásságu egyének, mint első sorban Péchy Árpád, Jancsó Lajos, Zsigmond Károly, Bitay Béla, dr. Vásárhelyi még csak számbavehető szavazatot sem kapnak: ez feltétlenül és első sorban a választási rendszer hibája. Nem ismerik, nincs alkalom a megismerhetésükre s így kiválóságuk ismerete nélkül egyesek támogatása az ügyet kívánt sikerre nem juttathatja. A papválasztási törvénynek egyik legnagyobb hibája derült így ki. Legközelebbi zsinatunk egyik legfontosabb feladata lesz ezen segíteni. Hogyan lehet: szóljunk hozzá!

Felhívás.

A „Vasárnap“ szerkesztősége gondoskodott arról, hogy — mint tavaly — az idén is megfelelő alkalmi ünnepi számot adjon ki a közelgő reformáció-émlékünnepére. Óhajtott volna, hogy e napon minden református ember emlékeztessék szóban és írásban arra a nagy áldásra, melyet a reformációban nyert s arra a nagy kötelességre, melylyel iránta és egyháza iránt tartozik.

Kívánatos tehát, hogy az igehirdetés, a maradandó

dobb nyomtatás által is támogattassék. E végre legal-kalmasabb, ha a „Vasárnap“ akkori ünnepi számát nagyobb mennyiségben ingyen osztjuk szét az ünnepelő közönség közt, hogy ezek s az iskolás gyermekek által olyanokhoz is eljusson, kik az ünnepélyen részt nem vettek.

Egyesek adományából vagy az egyház e célra áldozandó néhány koronájából annyi „Vasárnap“ rendelhető, hogy az elegendő lesz arra, hogy mindenki kapjon belőle.

Nagyobb tömegben, szélesztásra rendeltlen kiüldve a „Vasárnap“ akkori számából 50 pld. 2 kor, díjjal számmittatik.

Lelkésztársainkat kérjük, hogy okt. 23-ig bezárólag tudassa a „Vasárnap“ szerkesztőségét arról, hogy hány példányt kíván s annak árát előre küldje be.

A lap képmelléklete Kálvin János lesz oly nagyságban, mely fali képiül is használható.

A „Vasárnap“ szerkesztősége.
Kolozsvárt, ref. theologia.

Szerkesztői üzenetek.

Cs. F. — Gernyeszeg. — Nem kaptam; most jön.
Dr. K. Á. — Szeged. Ezt köszönöm. Jövő számba soroztam. Arról a dolgról tessék csak írni. Pontos elvi s nagy jelentőségű gyakorlati kérdés, különösen a mai viszonyok közt.

Erdővidéki. — Hja, ha a cikkek lapunk terjedelméhez szabotnának, a felpanaszolt baj kevesebbszer történe meg. Pedig a lényegét rövidebben is el lehet mondani s így olvasóra is inkább talál. Lapunkat egy komoly munkás előtt sem zárjuk el.

Jubileumi ima. Ma már csak irodalmi értéke van és aktuális nincs. Talán megkísérthetők az ilyen értékes művek fenntartására a régi „Erdélyi Predikátori Tár“ egy újabb folyamát? Másként — ha terünk lesz — „Tárczá“ban adjuk.

„**Alsójárai felterjesztés**“ — a ker. gyűlést megelőző számban hozzuk. Ezt tartjuk az ügy érdekében állónak.

„**A diasporai vallásoktatás**“ cz. cikket jövő számunk kezdi meg.

„**A prot-ok egyesülése**“, „Alkalmoszerű fecsegések“ beosztottuk, jönni fognak.

„**A boldogság utjai**“, az esetleges külön lenyomatok dolgáról találkozásokkor — szóval.

Hivatalos rész.

1241—1902.

Pályázat.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *island-kaáli* ev. ref. egyházköz-ség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: Lakás gazdasági épületekkel, udvarral, kerttel. 1. Kilencz hold 395 □ öl tagosított szántó és kaszáló értéke 66 kor. 2. Kézpénz 86 kor. 3. Termény (kepe) értéke 354 kor. 17 fillér, összesen 506 kor. 17 fillér; ebből levonandó adókra és gyámintézeti járulékokra 25 kor. 65 fillér. Marad tiszta jövedelem 480 kor. 52 fill. Ehez járul 1300 kor. kiegészítésig 819 kor. 48 fill. állami kiegészítés.

Pályázati határidő: 1902. okt. 25.

Folyamodványok minősítvénnyel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelten nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyáradszeredába.

Kolozsvárt, 2902. okt. 5.

Dr. Bartók György,
püspök.

1145—1902.

MEGHIVÓ.

A görögényi egyházmegyének Szászrégenben, a szokott hivatalos helyiségben 1902. október 22-én tartandó *rendes őszi közgyűlésére.*

Tárgysorozat: 1. Ima. 2. Elnöki megnyitó. 3. Megalakulás. 4. Felsőbb leiratok felolvasása. 5. Papok, tanítók (tanítónők) kebelezése, — az utóbbiak eskütételével. 6. Jelentés az egyházzvizsgálatokról, a vizsgálati jegyzőkönyvek alapján. 7. Az egyes egyházak vagyoniügyi statisztikája. 8. Jelentés az egyhm. tanács működéséről. 9. Tanügyi statisztika és általános tanügyi állapotok. 10. Költségelőirányzat 1903-ra. 11. Indítványok. folyó ügyek. Október 15-én d. e. 9—11 óráig rendes havi s egy-

uttal közgyűlést előkészítő *tanácsülés.* 11—12 óráig temetkezési egyleti és gyámintézeti *felügyelő-bizottsági gyűlés.*

Világi képviselőkkel ezen tárgysorozat közlendő lesz. Be nem kebelezetti tanítók (tanítónők) a közgyűlés színén megjelenni kötelesek.

Gernyeszeg, 1902. okt. 4.

Csekme Ferencz,
görögényi esperes.

3230—1902.

FÖLKÉRÉS

a kolozsvári theologia alapja javára tett alapítvány és évjáradék ígéretekkel hátralékosokhoz.

Pénztári hivatalnok beterjesztett kimutatásából sajnálatlall kell látnunk, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület Kolozsvári theol. fakultása javára tett alapítványok és évjáradékok esedékes összegeinek hátraléka több ezer koronát tesz ki.

Miután pedig az intézet hatalmas fejlődésével párhuzamban emelkedő szükségletek fedezésére a kegyes alapítók által oly kiváló lelkesedéssel s áldozatkészséggel tett alapítvány és évjáradék ígéretek illetve kötelezettségek vannak előirányozva, a miknek teljesítésében való késlekedéssel az intézet háztartási egyensulya ingattatnék meg; tisztelettel felkérjük ezért az alant jelzett t. Czimeket, hogy kitüntetett hátralék tartozásaikat lehetőleg mielőbb, de f. évi október 15-ig feltétlenül egyházkerületünk pénztárába befizétrí sziveskedjenek, mert ellen esetben kénytelenek leszünk a továbbiak iránt a főt. egyházkerületi közgyűléshez előterjesztést tenni.

Égei egyház tőkehátralék 1902. jul. 1. 16 kor., M.-vásárhelyi egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 180 kor., Diósádi egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 20 kor., Kisborosnyói egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 4 kor. 76 fill., Szilágynagyfalvi egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 20 kor., Nagyszebeni ehmtőkehátr. 1902. jul. 1. 200 kor., kamathátr. 1902. jul. 1. 10 kor., Étfalva zoltáni egyház 200 kor., Magyar nemegyei egyház évi járadék 1 évre 10 kor., évjáradék hátr. 1902. jul. 1. 60 kor., Magyar bölkényi egyház évi járad. 1 évre 8 kor., évjáradék hátralék 1902. jul. 1. 16 kor., Sárpatoki egyház évi járadék 1 évre 10 kor., évjáradék hátralék 1902. jul. 1. 40 kor., Szász-czegői egyház évi járadék 1 évre 16 kor., évjáradék hátralék 1902. jul. 1. 10 korona, Kémeri egyház évi járadék 1 évre 10 kor., évjáradék hátralék 1902. jul. 1. 10 kor., Léczfalvi egyház évi járadék 1 évre 8 kor., évjáradék hátralék 1902. jul. 1. 16 korona, Bardóczi egyház évi járadék 1 évre 1 kor., évjáradék hátralék 1902. jul. 1. 1 kor., Toroczkó-szt.-lászlói egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 100 kor., kamathátr. 1902. jul. 1. 40 kor., Vistai egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 60 kor., Fogarasi egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 1000 kor., Szászlonai egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 100 kor., Inaktelki egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 100 kor., kamathátr. 1902. jul. 1. 5 korona. Csikszeredai egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 500 kor., kamathátr. 1902. jul. 1. 24 kor., Kis-dobai egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 6 kor. 50 fillér, Nagy-dobai egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 6 kor. 50 fill., Nagyalmasi egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 140 kor. kamathátr. 1902. jul. 1. 28 korona. Fejérdi egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 100 kor., Görögényi egyhm. tőkehátr. 1902. jul. 1. 55 kor. 50 fill., kamathátr. 1902. jul. 1. 8 kor. 34 fillér, Deési egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 1000 kor., Kol.-Kalotai ehmtőkehátr. 1902. jul. 1. 305 kor. kamathátr. 1902. jul. 1. 45 kor. 75 fill., Gy.-szt.-miklósi egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 100 kor. kamathátr. 1902. jul. 1. 15 kor., Disznajói egyház 1902. jul. 1. kamathátr. 1902. jul. 1. 5 kor., Bogártelki egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 80 kor., kamathátralék 1902. jul. 1. 4 kor., Szucsági egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 26 kor. 86 fillér, Marosi ehmtőkehátr. 1902. jul. 1. 200 kor., Szil. szolnoki ehmtőkehátr. 1902. jul. 1. 1200 kor., kamathátralék 1902. jul. 1. 39 kor., Küküllői ehmtőkehátr. 1902. jul. 1. 380 kor., kamathátralék 1902. jul. 1. 57 kor., Erdővidéki ehmtőkehátr. 1902. jul. 1. 200 kor., kamathátr. 1902. jul. 1. 10 kor., Szász-Czegői egyház évi járadék 1 évre 10 kor., évjáradék hátralék 70 kor., Gyulai egyház evi járadék 1 évre 4 kor., évjáradék hátralék 8 kor., B.-Hunyadi egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 200 kor., kamathátralék 1902. jul. 1. 40 kor., Bölöni egyház tőkehátr. 1902. jul. 1. 200 kor., kamathátralék 1902. jul. 1. 20 korona.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1902. szeptember 13-án tartott üléséből.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre

12 kor.

félévre

6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A diasporákban levő hiveink gyermekeinek vallásos oktatása.

Az Udvarhelyi Egyházmegyei Egyházi Értekezlet igazgató választmányának 1901. október hó 4-én tartott gyűlésében Lajos János aa. azon indítványt tette: „Hivassék fel az irodalmi és sajtóügyi bizottság, tegye tanulmány tárgyává a diasporákban levő gyermekeink vallásoktatás ügyét és egy alkalmas tankönyv tekintetében terjesszen be javaslatot.“ — Az igazgató választmány az indítványt áttette az irodalmi és sajtóügyi bizottsághoz, a hol aztán az indítvány véleményezésével és javaslatlétellel alulirott bizatott meg.

E megbizathoz képest van szerencsém előterjeszteni szerény véleményeimet a megfelelő javaslatok kapcsán a következőkben:

Az indítványban egy igen fontos egyházi, sőt faji érdek szolgálata czéloztatik. Ezrekre megy azon hiveink száma, kik ellenséges nemzetiségek és terjeszkedni akaró felekezetek között szét-szórta élnek s a többség beolvasztó hatása alatt felekezetünkre s legtöbbször nemzetiségünkre nézve is elvesznek. A jelenlegi nehéz megélhetési viszonyok a szórványokban levő hiveink számát — a költözködés folytán — napról-napra növelik s a mindinkább kiélesedő felekezeti érzékenység azokat elharácsolja tőlünk. Legsúlyosabb veszteségeink onnan erednek, hogy a szórványokban levő hiveink legtöbbször vegyes házasságban élnek s felekezeti öntudatuk — ápolás hiányában — eltompul s ha ők maguk, csupán azért, mert apjuk kálvinista volt, meg is maradnak felekezetüknél, de gyermekeik már feltétlenül elvesznek reánk nézve. — A felekezeti öntudat ápolásának e hiánya pedig az eddigi rendszer mellett teljességgel pótolhatatlan. Mert a szórványok nagy számmal vannak egymás mellett s rendesen egy anyaegyházhoz csatolva. Az az anyaegyház is, melyhez csatolva vannak, legtöbbször erős felekezeti küzdelmek színhelye s sokszor anyagilag is alig tarthatja fenn magát.

Itt a lelkész, kire ez ideig egyedül van bizva a lelki gondozás, fizikailag teljesen képtelen annak kielégítő elvégzésére.

A diasporákban élő hiveink gyermekeinek vallásos oktatására irányuló törekvés éppen ott akarja alkalmazni a gyógyító szert, a hol a veszély külsőleg nyilatkozik. A sebet külsőleg akarja gyógyítani, pedig annak talán szervi okai vannak.

En pedig abban a nézetben vagyok, hogy a gyermekeknek vallásos oktatására való törekvés, — bármily fontosnak és égetően szükségesnek tartom magam is — nem elégséges e bajok megszüntetésére; sőt kimerem mondani, hogy az iskola, ha felállíthatnók s gyermekeinket oda kényszerítenők is, működésében és hatásában eredménytelen lenne, ha ezt nem kapcsolnók össze a felnőttek, a szülők vallásos nevelésével, felekezeti öntudatuk ápolásának iskolájával is. Mert a kis gyermek ártatlan lelke olyan, mint egy tiszta lap, arra az élet s főként a környezet kell, hogy törvényeket írjon. Elhinthetni a magot, a vallásos és felekezeti érzést az ártatlan lélekbe, de ha az gondos szülői kezek által nem ápoltatik, akkor azt még csirájában elfojtja a környezet: a tövis, gyom, ki perzseli a közönyösség kövecse, mely a gyököt megfekszi. De ha a szülők szívet nem tartja fogva a világ szeretete, nem fekszi meg a közönyösség fojtó köde, hanem él abban a Krisztus s ennek az érzésnek melegével ápolják a gyermeki kebelbe általunk elhintett magokat, akkor az kikel és terem gyümölcsöt.

Ennek folytán szerény nézetem az, hogy a felnőttek lelki gondozásának és a gyermekek vallásos oktatásának karöltve kell haladniok, mert csak az egyiknek felkarolása és munkálása még csak nem is félmunka, hanem talán éppen semmi.

E czél megvalósítására, tekintetbe véve, hogy anyagi erőink itt számításba nem jöhetnek, egyházmegyénk előljáróinak, papjainknak, tanítóinknak s világi tekintélyeinknek odaadó munkásságát, ügybuzgóságát szeretném felhasználni a következő módokat szerint:

Az egyházmegyei missioügyi bizottság, melynek tagjait, felsőbb rendeletre, az egyházmegyei közgyűlés már régen megválasztotta, de az mindeztől, tudomásom szerint, meg sem alakult, kiegészítették az Egyházmegyei Egyházi Értekezlet azon tagjaival, kik igazán érdeklődnek e szép és már fenyegetően szükséges missio iránt és a diasporákban élő hivek lelki gondozása, gyermekeik vallásos oktatása erre bizatnék, s köteleztetnék e bizottság, hogy a gyűléseit félévenként egyik, vagy másik diasporában tartsa meg.

Az egyházmegyei missioügyi bizottság alakitana egyházközségi missioügyi bizottságot az egy anyaegyházhoz tartozó diasporák református hiveitől, arra a mintára, a mint a körlelkésziségek területén szervezve vannak a körpresbyteriumok. E bizottság is évnegyedenkénti gyűléseit a hatásköre alá tartozó szórványok valamelyikében tartaná.

Már maga a gyűlések tartása a missio ügyének hathatós szolgálata lenne, hiszen azt látjuk, hogy a vándorgyűlések nyomán az egyház ügyei iránt eleven érdeklődés mutatkozik s pezsgő egyházi élet támad.

A népies kiadványok feles számmal bocsátatnának a bizottságok rendelkezésére s azok nem osztatnának ki, mint eddig szokásban volt, hanem valamelyik egyháztagot megbíznák annak kezelésével, ki azokat átolvasásra ingyen adná ki. Így lassankint megalakulnának az egyházi népkönyvtárak.

Maga az egyházközségi bizottság intézkednék arra vonatkozólag, hogy a szórványokban élő református hivek pontosan számon tartassanak; minden szórványban megbízna valakit, a ki a családi változásokat, születést, házasságot, halálozást az egyházközség lelkészének azonnal bejelentse; ugyszintén jelentést tegyen arról, ha valaki beköltözött, esetleg eltávozott.

A papi hivataloknál rendes törzskönyv vezetése válnék szükségessé, a melybe minden egyes változás pontosan bejegyeztetnék.

Ez által nemcsak ellenőriztetnék a lelkész hivatalos ténykedése, hanem működése eredményének hathatósága is inkább biztosítottatnék s inkább lehetővé válnék, hogy a pap a személyes érintkezés előnyeit kihasználja hiveivel szemben azoknak javára; másfelől pedig az az egyházilag izolált tag érezné velünk a közösséget; tudná, hogy ő nincs egyedül, magára hagyatva s ez felekezeti öntudatát mindenestre emelné s az egyház ügyei iránti érdeklődésből kifejlénék az egyházas buzgóság is.

Ez a bizottság intéznék a hivek azon ügyeit, melyek a más felekezetű, esetleg községi, állami iskolába járó gyermekeiket illetőleg felmerülnek. — A szegény-ügy rendezését is kezébe vehetné, a mennyiben szolgálatba állásuknál tanácsolná s főképpen arra törekednék, hogy cselédtartó hitsorsosainknál helyeztessenek el. — Igen szép tere lenne e bizottság működésének az, hogy —

ha másképpen nem tehetné, legalább társadalmi uton — eléállítaná azt az évi pár forint szűkösséget, melylyel fedezné a vagyontalan hivek azon kiadásait, melyek temetések alkalmával harangozás díj, sírhely ára stb. czímen felmerülnek. Mert tapasztalásból tudom, hogy a különböző felekezetek éppen ezen díjak szigorú felszedésével s hovatovább mind magasabbra emelésével nehezednek reá szegényebb hiveinkre s így mintegy kényszerítik őket arra, hogy egyházunkat elhagyva, hozzájuk álljanak.

(Vége következik.)

Hegyi Péter.

Az erdővidéki egyházmegye új beosztása.

(Folytatás és vége.)

Az új beosztás pedig ezt teszi lehetetlenné. Hiszen az udvarhelyi egyházmegyéhez csatolandó egyházközségek közül pl. Magyar-Hermány, Székely-Udvarhelytől mintegy 70 kilométer távolságra van. A többi alig egy párral közelebb. Vasutnak hire, hamva sincs sehol. A tengelyen való utazást megnehezítik azok az égbenyuló hegyek, melyeken az út tovavezet. Hogyan remélhető, hogy e népes községek lelkészei bár az egyházmegyei közgyűléseken résztvesznek, mikor az oda- és visszautazás, a tanácskozás legalább 3 napot s mintegy 50 korona költséget veszén igénybe? Hogyan látogathatja meg gyakran ezeket a gyülekezeteket s vallás-erkölcsi életükre a hitélet és buzgóság emelésére közvetlen és személyes közreműködés által hogyan folyhat be az udvarhelyi esperes, 100 klméternyi távolságból? Még inkább, ha valamikor valamelyik sófalvi vagy etédi pap választatik meg esperessé, mikor mintegy 150 klméter távolság fekszik közbe. Még ha az újonnan odacsatolandó egyházközségek a régieknek folytatását képeznék! De közben van a két Homoród völgye erős, kompakt unit. egyházzakkal. Hiszi-e valaki, hogy ezeket idővel áttörnünk lehet? Nem. De azért ezek a más felekezetű egyházak megteszik azt a szolgálatot, mit a gummigyűrű a fán, megakadályozzák a nedvkeringést. El kell hervadni annak a résznek, melynek nem jut a tápláló anyagból.

Ugy tudom, minden ref. lelkész képesítve van arra, hogy egyházmegyei hivatalokat viselhessen. És a tőlünk elszakítandó lelkész társaink közül az udvarhelyi egyházmegyében, ép a gyakori személyes látogatás elvi indokából, esperes nem lehet egy se. Ha lenne, az a régi egyházközségek vallás-erkölcsi életének kárára lenne.

Hogy tett hát eleget a javaslat annak az elvi megállapodásnak, hogy a nagy egyházmegyék kisebbekre osztassanak? Ugy, hogy az erdővidéki kis egyházmegyét kisebbé tette 2 egyházközséggel; az udvarhelyi 42 anyaegyházat megtoldotta héttel. Vagyis megfordítva.

Lássuk most a hozzánk csatolandó egyházak helyzetét. A mostani központtól Hidvég 32.1, Arapatk 38.5, Erősd 45 km. tengelyen. Brassó 58.6, Hosszúfalu 65.6 km. Ebből 7.6 km. tengelyen, a többi vasuton. Tehát a hozzánk csatoltatni szándékolt legközelebbi egyházközség is távolabb van csak a központtól, mint a jelenlegi egyházmegye egymástól legmesszebb eső két egyháza. És ez állítás nem szenved változást azon kifogás által, hogy ezek az egyházak vasuton könnyen megközelíthetők. Meg Brassó és Hosszúfalu, a többi nem. Nem azért, mert a mennyi utat a vasutig meg kell tenni, annyival csaknem oda

is el lehet jutni. Kétségtelen, hogy a mostani esperes lakhelye, K.-Ajta, a vasutól csak 5.5 km. Dehát nem fog mindig ott lakni az esperes. Lakhat ő majd Sz.-Aján is. Ez pedig a legközelebbi vasuti állomáshoz 22.8 km., annyi, mennyivel bejárhatja most a fél egyházmegyét.

Különben is, az első 3 egyházközséget gazdasági érdekei, természeti fekvései S.-Szt.-Györgyre utasítják.

Ki nem látja be csak ennyiből is, hogy egyházmegyénk jelenlegi beosztása mellett az egyházak minél gyakoribb látogatása elvi követelményének százszor jobban és könnyebben lehetett eleget tenni, mint azzal, mely javaslatba hozatott.

A 3. p. alatti elvi szempont ránk nem alkalmazható. Nekünk püspöki vizsgálat alatti egyházunk nem volt. Számot tevő városunk sem. Hihetőleg ez vezetett az igazgatótanácsot arra a meggyőződésre, hogy Brassónak hozzánk való csatoltatása kívánatos. E sorok írója az egyházmegyei közgyűlésen ezzel a felfogással egymaga állott. Meggyőződésének kifejezést adott; mert igaznak vallotta, a mit az igazgatótanács oly szépen mond: azon nagy vagyoni, műveltségi és erkölcsi tőkének, mely a városokban összegyűl, az egyházmegyék szolgálatára való bocsátása, nagy fontosságú érdek képvisel. Csakhogy úgy volna jó, ha az is bekövetkeznék, a mit az igazgatótanács javaslata tovább menőleg mond: „hogy a tekintélyesebb városok mintegy természetes központjaivá válhassanak az egyes egyházmegyéknek.” Ez Brassóval meg nem történhetik; mert távol, az egyházmegye szélén fekszik. Ezzel aztán a hozzánk való kapcsoltatásnak nagy érdeke el is esik.

A 4. pont alatti elvi megállapodásnak a javaslat eleget tesz. Megmarad a régi történeti nevünk. Ezt az egyet nem vették el tőlünk. Nincs is egyéb megjegyzésem rá, csupán az, hogy míg eddig találó volt egészen, ezután nem talál, csak félig.

Hozhatnék még sok argumentumot fel arra nézve, hogy az erdővidéki egyházmegye szándékolt kikerekítése ép a javaslat elején olvasható elvi szempontok szem előtt tartása mellett, nem haladás, hanem visszaesés. De talán többre terjedtem már is, mint kellett volna. A mit elmondottam, nem egyéni kedvtelésből mondottam el; de mondottam azért, hogy meghallják egyházkerületi közgyűlésünk képviselői, nehogy szavazataikkal akaratlanul olyan helyzetet teremtsenek az egyház javára irányított munkálkodásuk közepette, mely előre alig belátható veszedelemmel fenyeget. Nekem egyházam szeretete adta kezembe a tollat és nem érdek. Az általános tisztujítás zavarosában sem akarok halászni, nem keresem a hivatalt, nem vágyakozom arra. De szólnom kellett; mert lelkennek erős, megtántoríthatatlan meggyőződése, hogy a javaslat ránk vonatkozó része épen az ellenkezőjét szüli annak, mint a miért megalkottattott. Nostrae ecclesiae sint, ut sunt, aut non sint.

Erdővidéki.

Társadalmi harmonia.*

(György Endre pozsonyi beszéde.)

Ellentétben az előttem szóló urakkal, a kik tudomásom szerint lelkészek s a kik kizárólag a tárgyalást ügynek anyagi oldalával foglalkoznak, enged-

*Pozsonyban a magyar gazdatársadalom egy kongressust tartott. Egyik tárgya volt az is, hogy falusi földműves szövetségek alakuljanak és írják fel jelszóképen lobogójukra, hogy az emberek szívébe a hazaszeretetét és az összetartóságot be fogják csepegtetni; az emberek tulságos önzését korlátozni s a méltányosságot, mely a társas élet alapja tanítani.

tessék meg nekem, hogy a fölvetett gazdaköröknek s gazdaköri szervezkedésnek erkölcsi oldalával foglalkozzam.

Előttem szóló helyesen utalt arra, hogy a magyar gazdatársadalom nagyon is bővében van a hibáknak, a mint ő magát kifejezte, hogy az az osztály a melyhez magam is tartozom, a középbirtokos igen gyakran tulköltekezik, uraskodik s az őseitől öröklött vagyonát árverésre juttatja.

Igen gyakran és sajnos, sok helyen úgy tapasztalám, hogy kis gazdáink körében sokkal nagyobb pusztítást okoz a pálinka, semmint okozott a török-és tatárkorszak; úgy találom, hogy a gazdatársadalom legalsó oldalán, a gazdasági cseledeknél igen sok esetben meg van a hűtlenség és restség hibája, s teljesen igaz az, hogy a gazdatársadalomnak minden fokán vannak igenis hibáink s ezeket a hibákat igenis orvosolni kell s ezeket a hibákat nem fogja orvosolni a törvényhozás, mert annak keretén kívül esik, ezeket kell, hogy orvosolja maga a gazdatársadalom. Már magában véve az fényes eredmény, hogy a gazdatársadalom különböző fokán álló egyének összejöttek mai értekezletünkre ezen hibák javítása érdekében tanácskozni és a teendőket mérlegelni.

Méltóztatassék most megengedni nekem, hogy összehasonlítást tegyek azon két nép közt, a mely külföldi tapasztalataim révén előttem áll. Az egyik a francia munkás esete. Gyakran megfordultam ugyanis a franczi munkás-klubokban, melyek rendesen Párisnak félredugott helyeiben, korcsmákban vannak és pálinkaszag és pipafüst közé megy be az ember; az ajtókra fel van a jelmondat, a mit a modern anarchia

A szövetség célja a haza földje és a földművelés iránti szeretet fejtegetése, az ősi földhöz való ragaszkodás fokozása, a falusi élet a falusi otthon megkedveltetése, a föld és a gazdálkodás jövedelmének gyarapítása, a kedvezőtlen körülmények közé jutott kis gazdák helyzetének javítása, a földvásárlás lehetőségének előmozdítása s a mezőgazdasági munkások érdekeinek fölkarolása, hogy betegség esetén jó ápolásban részesüljenek s hogy munkaképtelenné válás esetén is megélhetésük biztosítva legyen.

Ebben a szellemben elfogadták a kongresszuson a kisgazdák érdekében a következő határozati javaslatot:

Mondja ki a congresszus, hogy: I. a kisgazdák gazdasági ismereteinek fejlesztése és terjesztése, — erkölcsi életének nemesítése — és anyagi helyzetének javítása érdekében, szükségesnek tartja a gazdaköröknek (földműves egyleteknek) a Magyar Gazdaszövetség 1902. június 12-iki budapesti országos értekezletén javasolt alapszabályok szerinti megalakulását;

szükségesnek tartja, hogy a kormány a gazdakörök megalakulását és fennállítását, a Magyar-Gazdaszövetségnek e célra adandó külön segély útján támogassa és azok erkölcsi támogatására az összes állami közegeket föl hívja s illetőleg utasítsa;

szükségesnek tartja, hogy a községekben a nép gazdasági kiképzése már az elemi iskolákban megkezdődjék s kötelező legyen a gyakorlati gazdasági ismeretek alapelemeinek tanítása;

e célból szükségesnek tartja a néptanítóknak a gazdasági ismeretekben kiképzését oly módon, hogy az összes állami és felekezeti tanítóképezdékekben egy-egy gazdasági tanárszék rendszeresítették.

II. Magyarország gabonatermelése elsősorban a beiföldi szükséglet fedezésére fordítandó, a kiviteli többlet pedig megfelelően értékesítendő lévén szükségesnek tartja a kongresszus, a gabonaraktár szövetkezetnek a kis gazdák számára is oly módon létesítését, hogy az államkincstár a vasuti állomásokon gabonaraktárakat építtessen, s ezeket a gazdasági raktárszövetkezeteknek akár bérbeadás, akár részletfizetésekre eladás útján rendelkezésére bocsássa, hogy ékkép a gabona jobb értékesítése lehetővé váljék s az országnak az őszi tulkinálattól eredő károsodása meggáto tassék.

III. Rendkívül sürgős szükségnek tartja a kongresszus az 1883. évi XXV. törvénycikknek, vagyis az uzoratorvénynek mindennemű pénz és hitelügyleti uzorákra kiterjesztését és az üzletszerű uzora hivatalból üldözendő voltának kimondását.

IV. Sürgős szükségnek tartja az árutözsédre vonatkozó oly egységes tőzsdetörvény meghozatalát, mely a fedezetlen határidőüzletet teljes szigorral tiltaná és büntetné.

Ennek támogatására mondotta György Endre azt a beszédet, melyet lapunk elején közlünk.

hirdet, hogy „Ni loi, ni roi, ni foi“ azaz hogy sem Isten, sem haza; nyíltan mondják, hogy sem király, sem törvény, sem hit nincsen.

Hova vezettek azok a társadalmi különbségek, a melyek lassanként és fokozatosan fejlődtek az élet nyomása alatt s a melyek főoka az volt, hogy a főnemesség az udvar mulatságaiban vett részt, a közepesztályból pedig lassanként az uzsoráskodó accapareurök váltak, a szegény nép magára volt hagyatva. Mindezek odavezettek, hogy: „Ni dien, ni patrie“ igenis nyíltan hirdetik, hogy nincs isten, nincs haza és határozottan hirdetik, hogy a mint elkergették a királyokat, lerombolják a templomokat. S életemnek legszomorubb emlékei közé tartozik egy ily anarchikus gyűlésen szemlélt az a vérlázító jelenet, a melynek tanuja voltam, hogy egy fiatalasága teljességében levő asszony hirdette a legvisszatasztóbb, legblasfémikusabb módon az isten ellen való tanokat, hirdette a tömegnek, hogyha Isten volna, akkor azt az Istent a rendőrségnek mindennap be kellene kísérnie, mert helytelenül rendezte be a világot.

Ez a torzkép az eltévelyedottség képe.

Egy másik kép. Ezelőtt egy héttel vettem részt egy munkásgyűlésen Londonban a Hyde-parkban. Egy demonstrációt rendeztek ott az angol munkások az ezeknek élén álló emberek vezérlete alatt. Végig hallgattam a tanácskozásokat, tanácskoztak azon, hogy az ő munkás egyleteik, melyek két millió tagot foglalnak magukban, valamely bíró ítélete által — szerintök — igazságtalanságot szenvedtek. És nem hallottam, tisztelt értekezlet, egy szót sem, pedig tizenkét szónok a legvehemensebb elemei a munkásosztálynak, a melyik csak egy pillanatra is kétségbe hozta volna a bíró jóhiszeműségét, mind azt mondta, hogy a bíró tévedett s ezen a törvényhozás kell, hogy változtasson és segítsen. A munkásosztály vezetője egy Burus nevű ember a ki mellesleg vasuti munkás s fizettetik a társai által napi 3 frttal azért, hogy az ők érdekeiket képviselje a parlamentben, egész okoskodásának lényegét arra fektette, hogy vajjon ha a munkások, ezen kérelme a törvényhozás által teljesítettik, nem bánt-e ez meg más jogos érdekeket, s mikor kihozták a következtetést, hogy nem sért más jogos érdeket, csak akkor kívánta, hogy nekik azt föltétlenül követelni kell. S láttam azt a jelenetet, hogy Angolországnak egyik legelőkelőbb nem férfia, de asszonya karján ment ennek a szegény munkásnak és hogy ezen embernek, a kinek egész életében semmi vagyona nem volt, csak az, hogy társai elnevezték becsületes Jánosnak s ez is volt egész életében, oly sulya van az egész angol társadalomban, hogy nincs, hely, nincs tanácskozás, hogy őt meg ne hallgassák.

Hát t. országos értekezlet, mi okozta ezt a különbséget? Nem más, mint a társadalmi osztályok együttműködése, önkénytelenül érvényre emelése azon elvnek, hogy ha elválasztanak a társadalmi fokozatok bennünket, akkor keressük az összekötő kapcsokat, melyek összekötnek, keressük azokat a helyeket, a hol közösen egymásnak segítségére lehetünk s igyekezzünk alulról fölfelé megtörni a közhölyt, felülről lefelé megtörni a nyomort

Ez a két kép az, a mi a két országban élénk ellentétül elmében folytonosan előttem áll.

És most már nézzük Magyarországot. A mi törvényeink csodálatosak. Őseink ezer év előtt a pusztaszeri vérszerződésben oly államalkotó politikának vetették meg az alapját, a mely az ő bölcsességük tanubizonyysága. Ugyanazon véredénybe, hova vérüket ontották, hogy míg Árpád nemzetsége él, belőle választanak fejedelmet, s a mit közös erővel szereznek, abból közösen részesedjenek, közös tulajdona legyen az országnak, ugyanazon, törvényes alapok, melyek megállapítják nálunk a korona fényét

ugyanazok állapítják meg a munka jutalmát s mikor a századok folyamán kifejlődött, hogy a magyar nem ember lett a membrum sacrae regni coronae, ez oly fogalom, a melynél én felségesebb közjogi fogalmat Európa egyetlenegy államának történelmében sem tudtam fölfedezni. Akkor hirdették azt az elvet, hogy a legutolsó magyar emberre is sugárzik a korona fénye és a koronának büszkeségét képezi a korona fényes talpazatán szilárdan álló magyar nemzet.

A Nagypám udvarán mi fiatalabbak a Josefstadtból előkerült öregebbektől tanultuk meg a hazát szeretni és azt a politikai irányzatot becsülni, a mely őket, a régi nemzedéket vezette. A mi templomunkban az Ur szent vacsorájával élők közt első helyen állott az én nagypám s utána sorban a falu vénei.

Időnként bizonyos napokon az egész falu szabadon járt be az udvarba, hogy ha kellett orvoszer, tanács vagy védelem, mind megtalálták az „öreg tekintetes ur“-nál s az egész faluban nem volt nemzedékről-nemzedékre senki, a ki nem lett volna a megfelelő családtagok játszótársa, munkatársa s öregségben bajtársa. — Hát hová lettek ezek az idők? Ma nem közvetlen mellettem, de közel szomszédságomban van egy birtokos társam, engedelmet kérek, csak birtokos és nem társam, Galicziából költözött be, volt pénze tehát megvett egy nagy birtokot, gazdálkodik benne. Abba a templomba, a melyet az egész falu lakossága szentségének tekint, ő be nem teszi a lábát soha, azt a nyelvet, a melyet az ő cselédjei beszélnek és az egész falu beszél, ő nem érti, abból az ételből, a mit mindnyájan eszünk a környéken, ő nem eszik, azzal a társadalommal, melyhez nekünk legrégebb remniszcenciáink vannak kötve, ő nem érintkezik, hogy ő mivel foglalkozik, hogy az ő politikája micsoda, azt senki közülnk nem tudja. Hát hol van ott az erkölcsi kapocs lehetősége fentartva, hol a földet tisztán plutokratikus módon kezelik? Mi át tudunk érzeni feladatokat, megfelelő erkölcsi erők alapján helyre állítani azon meglazult szálakat, melyek összekötötték azelőtt a társadalom különböző rétegeit. De hogyha nemzedékről-nemzedékre ily hirtelen megváltozik a helyzet, s oly emberek képviselik, ha még csak kistrészben is a földbirtokot, a kiket nem köt a néphez semmi, sem politika, sem valás, sem anyanyelv, sem emberismeret, sem az együttélésnek, a növekvésnek bűvös-bájos emlékezete, — kérdem, hol van akkor az erkölcsi kapocs? Hol van lehetősége kizárva annak, hogy annak a szegény munkásnak, a ki látja, hogy ő semmi más, mint tisztán és egyedül csak pénzszerző masinája a plutokratikus hatalomnak, — ne váljon legjobb meggyőződésévé, hogy oly állapotok segíthetnek csak rajta, mint a melyet az előbb a francia példának vázoltam?

Tisztelt országos értekezlet!

Tán messze megyek és visszaélek türelmükkel, de csak a konzekvenciákat akarom levonni. Nekünk érdekünkben áll mint embereknek s mint világpolgároknak ezeket a meglazult szálakat erősíteni; érdekében áll épp úgy a nagybirtokosoknak, mint nekünk középbirtokosoknak lefelé és mint kisbirtokosoknak fölfelé keresni az összekötő szálakat, a melyeknél fogva embertársainkat, gazdatársainkat lássuk egymásban. És mint a mostani törvényhozás örök dicsőségére fog állani az, hogy a legkisebb gazdasági munkáson kezdette meg a jótékonyság reformmúvét, úgy kell nekünk is megindulni ezen irányban és még ezen felül van egy, tán szívünkhöz legközelebb álló ok s ez az, hogy magyarok vagyunk, hogy a földet akarjuk lehetőség szerint magyar kézben tartani, magyar munkások által műveltetni meg, mert minden csepp izzadság, a mely a barázdába behull, termőtalajává válik az igazi hazaszeretnek s ezen érzelemben azt hinném, semmi sem helyesebb, semmi sem dicséretre méltóbb, mint az a törekvés, hogy

találjuk meg ezen összeköttetéseket, miket ezen gazdakörök létrehozatalával ápolni és fejleszteni akarunk. Azt a szellemet, a mi az esztergomi bazilikára van felírva, hogy „Keressétek az odafönt levőket“, kell nekünk minden körülmények között táplálni és keresni az összekötő szálakat s keresni a szálakat, melyek nagybirtokosainkat egyrészt még jobban idekössék, ehez a földhöz és fájdalom már arra is szükség van, hogy a legalsó munkásokat is idekössék a földhöz.

Ezen kérdés helyes eldöntésében van a magyar társadalom jövője, éppen azért melegen ajánlom a határozati javaslatot elfogadásra.

A protestáns táborigényesség újraszervezése érdekében.

Az evangéliumi két prot. egyház közösügy-bizottsága észrevételei a közös hadügyminiszter tervezetere.

Főtiszteletű és Méltóságos konvent! Főtiszteletű és Méltóságos egyetemes közgyűlés!

A magyar kir. honvédelmi miniszter ur, a vallás-és közoktatási miniszter ur útján áttette a két országos egyház konventjéhez, illetve egyetemes közgyűléséhez a közös hadsereg részére készült „Dienstvorschrift für die Militär-Geistlichkeit“ című szabályrendeletet, arra kérve és hívja fel, hogy ezen szabályrendeletéről mondja el véleményét s adjon esetleg javaslatot arra nézve, miként óhajtáná rendezni a táborigényesség kérdését protestáns egyházi szempontból.

Miután a katonai lelkesítő szolgálat a magyarországi mindkét protestáns egyházat egyetemesen és nagyon közölről érdekli: a két testvéregyház egyetemes és konventi elnöksége jónak, szükségesnek s felette igen fontosnak tartotta azt, hogy e tárgy felett, egyházunk s hitelveink szempontjából közös megállapodásra jusson, ezen vélemény alapján szerezzen érvényt egyházunk érdekeinek s vallási hitelveinknek a katonai szolgálatban levő hitsorsosoknál.

Midőn az együttesen megtartott értekezlet eredményéről jelentést teszünk, mindenekelőtt jelezzük, hogy a megküldött szabályrendeletben nem találjuk kifejezve az országos törvényekben, különösen az 1348. évi XX. törvényzikk 2. §-ában lefektetett egyenlőség és viszonyosság elveit. A rendelet a protestáns hitsorsos katonák egyházi, hitoktatási, kórházi vagy fogházi ellátásáról csak mellékesen, egyházaink országos és jogi helyzetének figyelmen kívül hagyásával emlékezik meg. A szolgálati alárendeltség, rang és ellátás tekintetében, a törvények által biztosított egyenlőséget és viszonyosságot egészen mellőzi s nem hozza összhangzásba a mi egyházunk lelkesítőinek számát sem a roppant területtel, sem hitsorsos katonáink létszámával.

Mindezeknél fogva az együtt értekező bizottság a következő kívánalmaknak adott kifejezést felterjesztésében:

1. Protestáns, ágostai hitvallású evangélikus és evangélikus református katonák táborigényességekre, procezessziókra ne vezényeltessenek.

2. A kiképzetésük után megkivánt esküt hitelveink szerint tartandó istentisztelet keretében tegyék le.

3. A lelkesítők száma lélekszám arányában és pedig az örökös tartományoktól függetlenül állapíttassék meg.

4. A mi lelkesítőink számára a római katolikus lelkesítőkkel egyenlő, de attól teljesen független szervezet mellett, ugyanazon rang (Militár-Kaplan, Militár-Pfarrer) és fizetés biztosíttassék s elnevezésük: ágostai hitvallású evangélikus táborigényesség, evangélikus református táborigényesség, következetesen megtartassék.

5. A magyar szent korona országaiból sorozott csapatok mellé beosztott ágostai hitvallású evangélikus és evangélikus református lelkesítőktől, a magyar honosságon kívül a magyar nyelvnek tudása, a német nyelv tudásával egyenlő rangban megkivántassék.

6. A katonai nevelőintézetekben rendes lelkesítőtanárok alkalmaztassanak s oly számmal, hogy az egyes intézetekben a hitsorsos növendékek vallásos oktatása, a katonai iskolákkal egyenrangú más iskolákban bevezetett vallásos oktatásnak megfelelő legyen. Az elvégzendő tananyag egyházunk egyeteme által állapíttassék meg s a tankönyv is az által jejtetik meg.

7. A katonai kórházak mellett szintén rendes lelkesítők alkalmaztassanak s a szabályzatban biztosíttassék ugy itt, mint a katonai fogházakban lelkesítőknak a hitsorsosok lelki gondozása és oktatása.

8. A táborigényesség esküjét a hadtestparancsnokság előtt egy rangidősb ágostai hitvallású, vagy evangélikus református táborigényesség jelenlétében tegye le.

9. Táborigényességeink kötelezve legyenek évenként egyszer egy rangidősb lelkesítő elnöke alatt értekezletet tartani, azon munkásságukról, egyházas, tanítási és lelki gondozási tapasztalataikról beszámolni, mely értekezlet eredménye ugy az ágostai hitvallású egyetemes közgyűléshez, mint az evangélikus református egyház konventjéhez elnöklő lelkesítő által felterjesztendő.

10. Legyen a táborigényességek — territorialis — szolgálati beosztása ugy berendezve, hogy midőn a mi katonaságunk az okkupált tartományokba, vagy az örökös tartományok nagyobb katonai állomásaira vezényeltetik: ott is az állandó és rendszeres egyházi ellátásban részesülhessen.

11. Miután táborigényességeink csak három évi rendes lelkesítő szolgálat után lehet valaki s tényleges állományba felvétele egyházunk ajánlatával történhetik: az ágostai hitvallású evangélikus egyház részéről az ajánló a hivatalban legidősebb püspök. Az evangélikus reformátusok részéről az egyetemes konvent püspök-elnöke legyen.

12. A táborigényesség egyházi ügyekben információt saját egyházi hatóságától fogadhat el, egyházi fegyelmi esetekben is saját egyházi hatósága alatt áll. E szerint az ágostai hitvallású evangélikus táborigényesség az információt az ágostai hitvallású egyház egyetemétől nyeri s fegyelmi tekintetben is ez alatt áll; az evangélikus református táborigényesség információját megtalálta az apostoli királyunk által szentesített egyházi törvényekben, melyek ő rá is minden egyházi ténykedésben kötelezők, esetleg kéri az egyetemes konvent püspök-elnökétől; s egyházi fegyelmi esetekben is ez delegálja a felette itélni hivatott bíróságot.

13. Megegyezett a bizottság abban, hogy bár a táborigényességek azon lélekszám arányában nevezendők ki, a mely lélekszám arányában a két testvéregyház tagjai a hadseregben helyet foglalnak, mindazáltal a két egyház között fennálló egyezés értelmében lelkesítőink azon kerületben, melyhez beosztottak, mindkét egyház tagjait egyenlő és lelkiismeretes odaadással gondozni tartoznak.

Midőn ezekben közös megállapodásunkat a főtiszteletű és méltóságos egyetemes közgyűlésnek, illetve az evangélikus református egyetemes konventjéhez bejelentjük, felhatalmazást kérünk arra, hogy az ehez hasonló s a két testvéregyházat ily közölről s egyetemesen érdeklő ügyekben, különösen az 1848. évi XX. törvényzikk 2. és 3. pontjában foglaltakra nézve, előforduló esetekben, a közös tanácskozással s egyöntetű eljárás megállapításra a felhatalmazást megadni méltóztassék.

Budapest, 1902. szeptember 30-án.

Bánffy Dezső, konventi elnök, mint az együttes értekezlet világi elnöke. — Baltik Frigyes, ág. hitv. ev. püspök, mint az együttes értekezlet lelkesítő elnöke. — Glaufl Pál előadó. — Zsigmond Sándor előadó.

Irodalom.

Magyar remekírók.

A magyar irodalom főművei.

Második sorozat: *Arany János* munkái, II. köt.; — *Vörösmarty Mihály* munkái, II. köt.; — *Szigligeti Ede* színművei, I. köt.; — *Reviczky Gyula* összes költeményei; — *Kossuth Lajos* válogatott munkái. — Összesen öt kötet. — Kiadja a *Franklin-Társulat*, 1902.

Vannak frázisok, melyek egy-egy alkalmas pillanatban világgá röpitve, rövidesen szálló igékké lesznek, s tetszetős formájuk miatt úgy elfogadják őket a kor, hogy senkinek eszébe se jut mélyebben tekinteni e frázisok fenekére: valjon igaz-e, a mit mondanak?

Ilyen frázis az is, mely önzőnek és prózainak hirdeti korunkat. Szálló ige immár, hogy az anyagi érdekek szakadatlan ellentéte és surlódása, a megélhetésért folytatott ádáz küzdelem úgy a népek, mint az egyes emberek lelkéből is kiölt minden ideált, minden lelkesedést olyasmért, a mi nem pénz, anyag és haszon.

Nagy tévedés, a melyre lépten-nyomon ráczáfol az élet. Franciaország csak a minap ülte meg Európa közrészvéte mellett két nagy költő-fiának, Dumasnak és Hugo Viktornak százados születési évfordulóját; nálunk a Vörösmarty-szobor s most ujabban Kossuth Lajos születésének ünneplése, sőt a Lenau-szobor mozgalma is futó tüzként terjedt az országban, lelkesedést, közadakozást keltve mindenütt, annak jeléül, hogy e prózainak és önzőnek rágalmozott korban is vannak bizonyos eszmék, melyekért a nemzetnek minden áldozatra készek.

Sőt mi tovább megyünk: költőinek mondjuk ezt a kort, habár maga a költészet ugyszólván paragon hever; költőinek mondjuk, mert tud lelkesedni és mert a tömegekben is ébredni kezd a művészileg szépnek az érzete s vele a fogékonyság, melytől minden irodalmi műnek a hatása függ. A ki pedig e vakmerőnek tetsző, paradox állításunk bizonyítását kíváná tőlünk, annak kezébe nyomjuk a „Magyar Remekírók“ gyűjteményének most megjelent második sorozatát, melyet a Franklin-Társulat hagyományaihoz hiven, sujtások és sallangok nélkül, komoly egyszerűségében is díszes kontösben bocsátott közre.

Álljunk meg kissé itten. Soha nagyobb szegénységről, üzleti pangásról nem panaszkodtak az országban, mint most; panasz minden ajkon, keserűség a szivekben, szorongó aggodalom a közel jövő miatt, mely a jelek szerint újabb áldozatokat fog róni a nemzet roskadozó vállaira: s ezzel szemben ez a nagy, ideális törekvés, mely csak úgy boldogulhat, ha a nemzet százezrei — nem filléreket, hanem a fillérek tíz- és száz-ezreit áldozza rá!

Nem való tehát, hogy önző és prózai ez a kor; mert, lám! tud lelkesedni, még szegénységében is, ha olykeppen szólunk hozzá, a szótát viszhangot ébreszt szívében s egyszersmind vágyainak, lappangó óhajtságainak is hangot ad.

Mit a nemzet átélt és szenvedett, századokon át költészte fejezte ki dalaival; mert, valamint a természetben, úgy a népek életében is, virágok jelentik a tavasz ébredését s a költészet, melynek virágairól itt szó vagyunk, a mi hazánkban mindig egyértelmű vala szabadságunk, fággetlenségünk, harci dicsőségünk eszméivel. De legkivált nyilatkozott mindenkor költészetünkben az, a mit legelőször kellett volna említenünk: a nemzetiség, a magyarság hatalmas érzése, melynek szent forrásaiból fakadnak irodalmunk legfényesebb gyöngyei.

És ha végig tekintünk irodalmunknak nem is oly régi történetét, egyes korszakaiban azt a nevezetes igazságot látjuk kidomborodni, hogy a nemzetiségi érzés hanyatlása, vagy csökkenése mindig a süllyedés előjele volt: s viszont, a nemzetiségi mozgalmak megújodása mindig visszavezette a magyar népet arra az egyetlen ösvényre, melyen a haladás lehetséges. S ha igaz, hogy a szabadság és a nemzetiség eszméi kölcsönösen feltételezik egymást: akkor az irodalomról még jobban igaz, a mit az alkotmányról mondanak, hogy — minden nemzetnek olyan jut osztályrészül, a minőt megérdemel.

És ha ez igaz, akkor mi nagyon meg lehetünk elégedve irodalmunkkal. Nincs nemzet, a melynek *aránylag* dúsán, gazdagabb irodalma lenne a mienknél. Szándékosan hangsúlyoztuk ezt a szót: *aránylag*; mert a mi irodalmunk még nagyon fiatal és ujkéletű a többi, nyugoti nemzetek irodalmához mérten. Századokon át az a vézes, válságos és nehéz szerep jutott a magyarnak, hogy védje a Nyugat civilizációját: kardot kovácsoltak akkor eleink a vasból, nem tollat; s a mit vele irtak, vérrózsákkal vannak tele a történet lapjai. A mi pedig a harcok után idejük maradt, a kenyér meg-

szerzésére fordították: s ekkor megint ekét és ismét nem tollat kovácsoltak a vasból.

Ám, ha nincsen is Danténk és Shakspeareünk: hisz e gondolat-óriásokból minden ezer évben csak elvétve adott egyet a sors a szerencsesebb nemzeteknek: elég végignézni a *Franklin-Társulat* prospektusát, mely *ötven kötetben* a „Magyar Remekírók“ főműveit igéri. Ez a gyűjtemény vér nélküli diadala a magyar nemzeti géniuszunk: tisztább és sikeresebb a százados háborúknál, melyeket a nemzet a nyugoti kultúra érdekében viselt, de büszkeségünk is egyszersmind, mert révén és általa egyszerre fölemelkedtünk oda *hiülsöleg* is, a hol a valóságban régmeg volt illendő helyünk: az irodalmilag számottevő kultur-népek sorába.

Külsőleg, mondtuk; mert mindidáig csak tudtuk, hogy mennyi kincse és remeke van irodalmunknak; de látni nem láttuk soha, mível remekíróinkat a kiadói vállalkozás soha sem gyűjtötte össze egységes, egyöntetű könyvtárba. Ennek a sajnos jelenségnek az a nagy hátránya volt, hogy a nép széles rétegei nehezen férhettek hozzá jeles íróink remekeihez. Elszórva jelentek meg ezek különféle kiadóknál, részben elavult, részben pedig, szegénységünkhöz mérten aránytalanul drága kiadásokban, a melyek ép e két ok miatt sohasem terjedhettek el különösebben.

A hosszú, meddő évek súlyos mulasztásán segített tehát a *Franklin-Társulat*, midőn szellemi életünk és fejlődésünk e kapitális hiányát a Magyar Remekírók nagyszabású vállalkozással pótolni vállalkozott. A mi szép és nemes gondolat évszázadokon, évezreden át a nemzetben élt, a mi nagy érzés, öröm és fájdalom, vágy és lelkesedés a sziveket dobogtatta: egy szóval, nemzeti életének százados, dicső tükörképe mind együtt lesz e könyvtárban, mely a hazafiság és irodalomszóros kapcsolatát hirdeti. S ha e dús gyűjteményben azt látjuk, hogy íróink és költőink géniusza oly műveket tudott alkotni, melyek nem megvetendő, sőt előkelő helyet biztosítanak nekünk a világ-irodalomban is: ez a magyar faj oly életképességének a bizonyítéka, a melylyel szemben el kell nemulnia minden kicsinylésnek, minden rosszakaratnak. És ha bárki is kétségbe merné vonni a magyar nemzet létjogát: büszkén mutathatunk rá erre az ötvenöt testes kötetre, mely ércznél maradandóbb emléke nemzeti kulturánknak és minden további vitát fölöslegessé tesz.

Együtt lesz e gyűjteményben minden, a mi nagyot és örökbecsűt a magyar nemzeti szellem ezer éves itt léte óta alkotott: teljes és hiánytalan lesz a könyvtár, mert Balassától Aranyig minden elhunyt magyar író munkáit összefoglalja. De a magyar szellemnek ez a kincsesháza nemcsak a költők, a néplitterátorok munkáit adja a nemzetnek: nem maradnak el a sorból a nagy államférfiak és szónokok sem s betetőzi a magyar géniuszunk e páratlan emlékjelét a legnagyobb költő, a nép, a népies líra, a népballadák s a kurucz-költészet egy-egy kötetével. Sőt még ráadás is van: mai irodalomtörténet-íróink legjelesebb munkásai, a kik egyszersmind sajtó alá is rendezik az egyes köteteket, becses tanulmányt kritikái bevezetést irnak minden egyes remekíróhoz s bevezetik az olvasót e szellem-óriások lelki világába, melynek ők a leghivatottabb ismerői és kalauzai.

Hogy érdem volt-e megteremteni ezt a — nyíltan mondhatjuk: — legnagyobb szabású irodalmi vállalatot, a melyhez fogható hiába keresnénk Magyarországon, azt hiszem, vitatni is fölösleges. A *Franklin-Társulat*, melynek igazgatóságában a *Magyar Remekírók* egységes kiadásának nagy gondolata nemcsak megfogamzott, de meg is testesült: e bátor és nemes vállalkozásával föltette a koronát évtizedes, áldásos munkásságára, mely e ideig is oly igen sok becses kiadvánnyal gazdagította szellemi kincstárunkat.

Szólnunk kellene a most megjelent második sorozatban foglalt öt kötetéről is: de e kötelesség alól fölment bennünket a közre adott kötetek szerzőinek fényes névsora: *Arany János*, *Vörösmarty Mihály*, *Kossuth Lajos*, *Szigligeti Ede*, *Reviczky Gyula* egy-egy álló-csillag mindenik irodalmunk egén és se ismertetésre, se bővebb méltatásra nem szorúl. S a ki mégis többet akar tudni róluk, illetőleg, a ki méltóképpen akarja megismerni e legelsőket az elsők között is, ám olvassa el azokat a gondosan, alapos kritikával megírt élet- és jellemrajzokat, melyeket *Riedl Frigyes*, *Gyulai Pál*, *Kossuth Ferencz*, *Bayer József* és *Koroda Pál* irtak e jeleseinkről. E monografiák páratlan gyöngyei kritikái irodalmunknak: igazi mozaik-szemek, a melyekből a jövő irodalomtörténet írója majdan megalkotja, összerakja nemzeti irodalmunk egységes, mindent összefoglaló képét.

Igy nyújtják az élő írók az elhunyt költő-fejedelmek halhatatlan remekeit a magyar olvasónak. Teljes és hiánytalan lesz a gyűjtemény: ötvenöt vastag kötet, közel 20,000 lapon, a legnagyobb munkáik egész teljességében, a többiek pedig gondosan megrostálva: mindegyikből mind az, a mi valóban örökbecsű, a mit a századokon keresztül megszürt izlés, a fejlett esztétika összeválogatott.

A magyar irodalom kiváló remekeinek e teljes gyűjteménye, mely egyszersmind nemzeti irodalmunk legjobban megszerkesztett története is lesz, becses tartalmához mérten külsőleg is díszes kiállításban került a könyvpiaçra. Ódonserű, mü-

vésziesen metszett betűi, puha, fénytelen, bordázzott papirosa, finom kecskebőr-utánzatú amateur-kötése, rajta az egyszerű ibolya-bokrétá s a munka szerzőjének aranyvágású aláírása: hivalkodás nélkül való komoly köntös, mely nemcsak a Franklin-Társulat jó ízlését hirdeti, hanem annak is jele, hogy ezt a könyvet nem a könyvespolcz üres diszének szánták, hanem olvasni, forgatni való bibliának adják a közönség kezébe. Ezt a szándékot különben nyilvánvalóvá teszi a gyűjteménynek olcsósága is: az átlag 20 ives (320 lapos) kötetek ára diszesen bekötve 4 korona, az ötvenöt köteté 220 korona s ez az összeg, a Franklin-Társulat jóvoltából csekély 3 koronás havi részletekben is törleszhető. Sőt, ha e most megjelent második sorozatot vizsgáljuk, még olcsóbbnak és nagyobb szabásúnak látjuk a vállalatot; mert itt majd minden kötet 25 ives, — vagyis az öt kötet mindegyikének fölöslege együtt egy új, hatodik kötet anyagát adja, — mely bőkezűséggel a kiadó Franklin-Társulat bizonyára a közönségnek azt a pártfogását akarta honorálni, melylyel a „Magyar Remekírók“ gyűjteményét mindjárt elejétől kezdve támogatta.

És jól van ez így: mert minél olcsóbb és könnyebben megszerezhető ez a gyűjtemény, annál gyorsabban és általánosabban terjed a nép széles rétegei közt, a melyek voltaképen a nemzetet alkotják. S mi csak örülhetünk azon, hogy a kiadó okos politika ezáltal valóban megtalálta az egyetlen utat, melyen a vállalkozó anyagi érdekei karöltve járnak nemzeti kulturánknak mindeddig oly nagyon mellőzött és elhanyagolt érdekeivel.

Különfélék.

Mátyás király szobrának leleplezése s az ezzel kapcsolatos ünnepélyek e hó 12. és 13-án folytak le Kolozsvárt. Az első napon jelen volt Ő Felsége a király képviselőjében, József Ágost királyi főherczeg Ő fensége is és Széll Kálmán miniszterelnök, br. Fehérváry, Darányi, Plósz, Wlassics, Láng miniszterek, br. Kemény Kálmán főrendiházi alelnök és gr. Apponyi Albert képviselőházi elnök, Zsilinszki államtitkár, a horvát bán s gyönyörű számban az ország kiváló polgári és katonai előkelőségei. A leleplezési ünnepély itt is — mint minden uralkodóházi részvétellel történő ünnepélyen, sőt ezeket majmolva, újabban másoknál is — hivatalos pápista misével kezdődött. Aztán a király-sátor előtt, melyben a közepén József Ágost kir. főherczeg Ő fensége állt, körülte a miniszterek, Majláth, dr. Bartók, Ferencz József püspökökkel, Széll Kálmán miniszterelnök kérte fel a fenséges urat a leleplezés elrendelésére. A főherczeg Matyás király érdemeit méltató beszéd kíséretében, melynek felolvasásán meglátszott, hogy nem az anyatejjel szivta magába a magyar nyelvet, rendelte el a leleplezést. A gyönyörű szobrot aztán — melyet a közönség lelkes tüntetéssel köszöntött, Hegedüs Sándor szobor-bizottsági elnök adta át és Szvacsina polgármester vette át a város védelmébe. Majd az E. K. E. Erzsébet-lobogóját avatták fel a Matyás király születéséheza udvarán, — a ref. egyház nevében dr. Bartók püspök ur avatta fel gyönyörű beszéddel — s ugyanazon épületben a néprajzi kiállítást, később a képtárlatot nyitotta meg a főherczeg. Délután fogadta a földészek hódolatát, estve a tanuló ifjuság lámpionos menetét s még aznap este elutazott. Az egyetem és igazságügyi új palotákat másnap a miniszterek avatták fel. A lelkes ünnepély valóban országos volt s méltó a nagy király emlékéhez, kinek gyönyörű lovas-szobra immár Kolozsvárnak egyik legszebb ékessége, mely néma fenség-gel tanítja az ifjuságot: szeretni hazát és nemzetet.

Felekezeti viszonosság a Matyás-ünnepen. Emelítők, hogy ez az ünnepély is a róm. kath. felekezet templomában tartott ünnepi misével vette kezdetét. E felett ugyan a vallásegyenlőség nevében folyton kesereghetünk, de a mig egyházunkban nem lesz elég erély ahhoz, hogy ez ellen először illetés helyeken erélyesen óvást emeljen általánosságban, azután pedig — ha akár botrány árán is — tiltakozzék ellene minden egyes esetben; de főleg mig nem lesz elég erős a protestáns öntudat arra, hogy az ilyen

programokat megállapító testületek protestáns tagjai megkivánják azt, hogy ha ünnepélyes istentisztelet van, annak tartására mindenik egyház felkéressék és mig a különböző egyházak nem tudják tagjaikat odáig vinni, hogy imádkozni a maguk templomába járjanak s ne csatlakozzanak sleppként bármily fényes társasághoz, hogy csudalátni a nagyok fényének árnyékában hivatalosan idegen templomba menjenek; mig e tekintetben épen vezető világi embereink mutatják a követésre éppen nem méltó példát: addig jobb viszonyokat hiába várunk. — Szomorú dolog az, mikor lelkiismeretbeli kérdéseknél is előbbvalóvá teszik a formális udvariaskodást és a lojalitás látogatását. De a legszomorubb az, hogy a vallás kérdése, ma már ritka embernél „lelkiismereti“ kérdés. Sokkal inkább a czeremoniáé. Itt a baj, ez a szomorú!

A Bethlen-kollégium ifjusága a Matyás szobornál. A nagy fejedelem kollégiumának ifjusága vagy 160 taggal jelent meg a nagy király szobra leleplezésénél. Fogarassi Béla igazgató, Fogarassi Albert, Lázár István, Molnár Károly, Bodrogi János, Hegedüs Zsigmond tanárok vezetése alatt. Szép és követendő példaadás. Nem tudjuk eléggé dicsérni érte az intézet vezetőit, tanárkarát. Az ifjuságot vendégül kolozsvári kollégiumunk látta. Mekkora testvériesülési és hazafiúi érzést nyertek itt az ifjak! Láttassék meg életükön!!

Udvarhelyi egyházmegyénk néhai főgondnoka, *magyargyerőmonostori br. Kemény Béla* emlékezetére közgyűléssel kapcsolatos *gyászistentiszteletet* tart Székely-Keresztúron e hó 19-én d. e. 10 órakor. Részletesebb programot nem kaptunk.

Papválasztás. A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet nagy-kapusi ev. ref. egyház folyó hó 7-én töltötte be a néhai b. e. Szabó Lajos halálával megüresedett II. osztályu papi állomását nagy-tiszteletű Deésy Gyula esperes ur elnöklete alatt tartott papválasztó közgyűlésében. A pályázók közül, szép egyetértésben, egyhangulag Berde Sándor szilágy-lelei lelkész urat tisztelte meg a közbizalom. A majdnem egy évig üresedésben volt egyház reményli, hogy a megválasztottban a tevékeny és buzgó lelkipásztort talál. Istennek áldása legyen a választókon és a választottan.

Papbeiktatás. *Ravasz Béla* magyarósi segédlelkész e hó 12-én iktatták be Abodon rendes lelkésznek, hová egyhangu meghívás hívta el. Az ünnepélyről részletes tudósítást jövő számunkban hozunk.

Az udvarhelymegyei ref. egyházi értekezlet udvarhelyvidéki fiókköre 1902. október hó 24-én az agyalfalvi ev. ref. egyházközségben tartja őszi közgyűlését. Tárgysorozat a következő: 1. Reggel 9 órakor igazgató választmányi gyűlés. 2. Reggel 10 órakor templomozás, végzik: Biró Aron, felső-boldog asszonyfalvi lelkész, egyh. elnök és Kállai Ferencz, oczfalvi lelkész. 3. Megnyitó, tartja Ugron János országgy. képviselő, világi elnök. 4. Titkári jelentést olvas fel Mester János, mátsfalvi lelkész. 6. Felolvasást tart Vajda Ferencz, székelyudvarhelyi lelkész. 7. Tisztikar és ig. választmány kiegészítése. 8. Lehető indítványok. 9. A helybeli híveket templom előtt üdvözli Menyhart András esperes s kiosztja a vallásos iratokat.

Köszönet nyilvánítás. Tekintetes Kovács János, kolozsvári adó főtiszt ur és neje: Butyka Erzsébet Ő nagysága, élő hitők bizonyosságául, kérői templomunk részére egy bronzirozott érc álványu és gyönyörű márvány lappal ellátott úrasztalt adományoztak, száz korona értékben. Ez újabb kedves adományok méltán sorakozik az 1899. és 1900. években adományozott 200 koronát érő és minden feltűnés nélkül küldött templomi ajándékukhoz. Kedves kötelességet teljesítek, midőn egyházközségem nevében nyilvánosan és hálás tisztelettel megköszönöm e kegyes adományt. Legyenek kedvesek az ur előtt is, ki „a jókedvű adakozót szereti“! Kérő, 1902 szept. 15. *Nagy József*, ev. ref. pap.

Felhívás.

A „Vasárnap“ szerkesztősége gondoskodott arról, hogy — mint tavaly — az idén is megfelelő alkalmi

ünnepi számot adjon ki a közelgő reformáció-émlék-ünnepére. Ohajtandó volna, hogy e napon minden református ember emlékeztessék szóban és írásban arra a nagy áldásra, melyet a reformációban nyert s arra a nagy kötelességre, melylyel íranta és egyháza iránt tartozik.

Kívánatos tehát, hogy az igehirdetés, a maradandóbb nyomtatás által is támogattassék. E végre legal- kalmassabb, ha a „Vasárnap” akkori ünnepi számát nagyobb mennyiségben ingyen osztjuk szét az ünneplő közönség közt, hogy ezek s az iskolás gyermekek által olyanokhoz is eljusson, kik az ünnepélyen részt nem vettek.

Egyesek adományából vagy az egyház e célra áldozandó néhány koronájából annyi „Vasárnap” rendel- hető, hogy az elegendő lesz arra, hogy mindenki kapjon belőle.

Nagyobb tömegben, szétosztásra rendellen küldve a „Vasárnap” akkori számából 50 pld. 2. kor. díjjal szá- mítottatik.

Lelkésztársainkat kérjük, hogy okt. 23-ig bezáró- lag tudassa a „Vasárnap” szerkesztőségét arról, hogy hány példányt kíván s annak árát előre küldje be.

A lap képmelléklete Kálvin János lesz oly nagy- ságban, mely fali képiül is használható.

A „Vasárnap” szerkesztősége.

Kolozsvárt, ref. theologia.

Hivatalos rész.

PÁLYÁZAT RENDES TANÁRI ÁLLÁSRA.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen kollégium főgimná- ziumánál üresedésben levő egyik rendes tanári szék a f. évi egyházkerületi közgyűlésen választás útján be fog tölteni.

Pályázhatnak a természetrajz-földrajz szakból tör- vényesen képesített ev. ref. vallásu tanárok, kik legalább 2 évi középisk. tanítási gyakorlattal rendelkeznek. A tan- szék évi javadalma 2800 kor. törzsfizetés, első ízben 200, s négy ízben 400—400 kor. ötödéves korpótlék, melyre nézve a más tanintézetnél töltött rendes tanári évek 10 év keretén belül beszámítottatnak, ezenkívül 600 kor. szállás- pénz, esetleg természetben való lakás.

A megválasztandó tanár az 1894 évi XXVII. t. cz. alapján létesített nyugdíj intézet jogosult és köteles tagja; állását 1903. szept. 1-én tartozik elfogadni.

Pályázni óhajtok felhivatnak, hogy vallásukat, élet- korukat, képesittségüket, eddigi szolgálataikat, védköte- lezettségüket s egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt s az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-ta- nácsához címzett folyamodványukat a nagyenyedi Bethlen kollégium Elöljáróságához i. év nov. 1-ig nyujtsák be.

Ha a fenti pályázat sikertelen lenne, helyettes tanár fog választatni, ki a tanszéket azonnal köteles elfoglalni; javadalma 1600 kor. évi fizetésnek megfelelő része.

Az erdélyi ev. ref. egyházker. Igazgató tanácsától Kolozsvárt, 1902. okt. 10.

Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos s. k.
tanügyi előadó.

Sz. 1264—1902.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett *vistai* kántor tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: Lakás melléképületekkel és kerttel. Fize- tés 798 korona 64 f., mely áll a hivektől befolyó kepe, mintegy 200 korona tandíj és a canonicaportió értékéből. Megjegyeztetik, hogy tisztán tanítói fizetésnek csakis a tandíj jövedelem tekinthető.

Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba okt. hó 30-ig.

Kolozsvárt, 1902. okt. 13.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 913—1902.

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. rcf. egyházmegye m. t. és tt. közgyü- lési tagjait van szerencsém a f. év. október 21-én, délelőtt 9 órán kezdődőleg, Sepszi-Szentgyörgyön, a Székely-Mikó kollegiumban tartandó őszi rendes egyházmegyei közgyü- léésre tisztelettel meghívni. Tárgyai a közgyűlésnek: 1. Ima, tartja t. Kovács Árpád nagy-borosnyói lelkész. 2., Espe- resi megnyitó és beszámoló beszéd. 3., Tagok számbavé- tele. 4., Jelentések az esperesi vizsgálatról, egyházmegyei tanács működéséről, tanügyről, pénztárról, országos öz- vegy-árva gyámintézetéről, közalapról, a jövő évi költség- előirányzat megállapítása. 5., Egyházm. tanács véleményé- nek előterjesztése a felsőbb leánynevelőintézet létesítésére, szeretetházra, egyházkerületi közgyűlés szervezetére és az új tanárválasztási szabályzatra vonatkozó igazgatótanácsí javaslatokra. 6. Martonos Fotu kérése adossága törölhe- tése iránt. 7. Segélykérvények. 8. Lelkészek, énekezők és tanítónő beigtatása, ez utóbbiak esküvetétele. 9. Új lel- készek felavatásra ajánlása. 10., Esetleges indítványok.

Lelkész uraknak kérem, sziveskedjenek a közgyűlés tagjait figyelmeztetni szabályrendeletünk intézkedésére és a gyűlés tartásáról értesíteni.

Bikfalván, 1902. október 5-én.

Vén Mihály,

sepsi ref. egyházm. esperes.

MEGHIVÓ.

A széki ev. ref. egyházmegye egyházi értekezletének közgyűlését 1902. okt. 26-án tartja meg Bonczhida közsé- gében. E gyűlésre a t. értekezlet tagok és a n. é. közön- ség tisztelettel meghivatnak.

Program:

I.

Vonat érkezés a V. Bonczhida állomásra Deés felől d. e. 1/2 8 és d. u. 1/2 5 órakor, Kolozsvár felől d. e. 1/2 9 és d. u. 6 órakor. Bevonulás a községbe, gyülekezés az ev. ref. papi laknál.

II.

D. e. 10 órakor ünnepélyes istentisztelet. 1., Köz- ének: XC. zsoltár. 2., Énekel a bonczhidai dalárda. 3., Ima: tartja Gyárfás Albert bethleni lelkész, az ért. egyh. elnöke. 4., Énekel a dalárda. 5., Egyházi beszéd: tartja Z. Kiss Sándor rettegi ref. lelkész. 6., Közének.

III.

Istentisztelet után közgyűlés az állami isk. nagyobb tanteremben.

1., Elnöki megnyitót mond: Schilling Ottó kir. köz- jegyző az értekezlet világi elnöke. 2., Jegyzőkönyv felol- vasása. 3., Szaval Csiki József áll. isk. tanító. 4., Beszél- getések a belmissióról, felolvassa Szász Béla M.-décsei lelkész. 5., Az egyházközség beléletét ismerteti Bartók Béla helybeli lelkész. 6., Indítványok, vallásos füzetek kiosztása.

IV.

D. u. 1 órakor közebed a Kirkosa István ur ven- déglőjében. Egy teríték ára 2 kor 80 fill.

Hogy a vasuti állomásnál kocsikról és az ebédről kellően lehessen gondoskodni: felkéretnek a t. részvevők, hogy megjelenéseiket Bartók Béla ref. lelkész urhoz 28-ig mulhatatlanul jelentsék be.

Lelkész társaimat barátságos tisztelettel kérem fel, hogy palásttal jelenjenek meg és a községökben lakó vi- lági tagokat értesítsék.

Bethlen, 1902. okt. 12-én.

Gyárfás Albert,
egyh. ért. elnök,

Sz. 142—1902.

FELHIVÁS.

Az udvarhelyi egyházmegye körlátogatóit, október 19-én Székely-Kereszturon, az egyház gyűléstermébe, bi- zottsági gyűlésbe kérem, reggel 8 órakor. Tárgy: 1. A tanügyi jelentés előleges tárgyalása. 2. Lehető indítványok. Bögöz, 1902. okt. 12.

Lajos János,
tanügyi előadó.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendő, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A mi egységes rendezésre vár.

A kolozsvári Mátyás- király-szobor leleplezési ünnepélye és a hozzá kapcsolt mellék-ünnepélyek lefolyása úgy a rendezés, mint többféle hivatalos testület részvétele szempontjából több oldalról kritika tárgyává tétetett, részint a társadalmi érintkezések során, részint a hírlapokban is. Nem érezzük ugyan feladatunknak a spanyol etiket szabályai felett örködni, sem arra nem vagyunk hivatva, hogy a napilapok riporterjeinek hol tendenciózus, hol rosszul értesült tudósításait a tényeknek megfelelően helyreigazítsuk; de a mennyiben egyházunkról s annak méltóságáról van szó, nem hallgathatjuk el véleményünket s reá kell mutatnunk azon kivánalmakra, melyeknek megvédése határozottan nem kicsinylendő egyházi feladatot képez.

Nem is csak erről az ünnepélyről kívánunk szólani, hanem általában és elvileg minden hasonlóról: református egyházunk részvételéről a nemzeti ünnepeken. Arról, hogy lehet-e? vagy kell-e? s ha igen, micsoda módon? részt vennünk, *mint egyháznak*, a nemzeti ünnepélyeken. S a mi a fő, arra kívánunk reámutatni, hogy ennek a kérdésnek valami módon való, szélesebb körre — vagy talán egyetemesen?! — érvényes hivatalos rendezése, közszükséget képez.

Egyházunknak ugyis mint kultusz-közösségnek, ugyis, mint közjogi helyzettel bíró intézménynek részvétele a nemzeti ünnepeken, — többször volt vita tárgyává téve. Hogy, mint kultusz-közösség — istentisztelettel — részt vehetünk-e, avagy tán éppen részt kell vennünk a nemzeti ünnepeken: e kérdésben nemcsak hivatalos állásfoglalása nincs egyházunknak, hanem kialakult közvéleménye is alig. Némelyek dogmatikai okokból teljesen ellenzik, mások megengedhetőnek tartják ugyan, de egyik nem célszerűnek, a másik esetleges politikai vonatkozások miatt veszedelmesnek is, a harmadik meg vallásos és hazafiui szempontból egyenesen kötelességnek tekinti. Es a gyakorlat? — Leg-

többször azon dől el, hogy az ünnepélyt rendező bizottság felkérte-e a lelkészt s — mert a kérdést nem mindig viszik bár a presbiterium elébe sem — hogy minő *egyéni* felfogása van erről az illető lelkésznek.

Hasonló rendszertelenség uralkodik bizonyos társadalmi dolgok vallásos vonatkozásai körüli eljárásban is. Hogy miféle eljárást kövessünk pl. egy — újabban egészen divatba jött — zászlóavatási ünnepélyen akár szertartás dolgában, akár annak tolymán a felekezeti közti helyzet törvényes egyenlőségének megőrzése tekintetében: ebben is a hány ház, annyi szokás.

Minden egyöntetűséget nélkülöz továbbá s csaknem teljesen az egyéni belátásra van bízva, hogy egyházunk, mint közjogi helyzettel bíró intézmény, mi módon és micsoda formák közt képviseltessék országos társadalmi ünnepélyeken, mint pl. a Wesselényi-szobor leleplezési ünnepélyén, vagy pláne olyan esetekben, mint a Mátyás király-szobor leleplezése is, a hol a legmagasabb trón is képviselve van.

Eféle és hasonló eseteknél, hogy egyházunk, illetőleg képviselői eljárása minden egyöntetűséget nélkülöz: nemcsak nem emeli egyházunknak súlyát, méltóságát és tekintélyét, de különösen rontja azon kritika által, melyre preczizirozott hivatalos egyházi álláspont híján mindenki feljogosítottnak érzi magát.

A mikor Püspökünk — a kinek személyét és állását bizonyos körülmények alig lehet egymástól elválasztani — a Mátyás-szobor leleplezési ünnepélyén megjelenve, csak magas méltóságok ismételt kérésére csatlakozott a királlysátorban az udvari kísérethez Ferencz József unit. püspökkel, csak maguk, míg Majláth püspököt káplánokig lemenő kíséret követte a sátorba: ez természetesen különböző megítélésre adott alkalmat, mint az a másik eset is, hogy vállalkoztak az ünnepély mellékpontjában egyházi szertartás teljesítésére (E. K. E. zászló-szentelés), akkor, mikor az ünnepély főmozzanatának egy-

házi részében egyházuk mellőztetett, sőt a mellékmozzanatban is a róm. kath. egyház specializált részt kapott. De lehetséges volt-e, hogy dr. Bartók György püspök elmaradjon a Mátyás király szobra leleplezéséről? És lehetséges volt-e, hogy az erdélyi ref. egyház képviselve legyen azon az ünnepélyen, a melyen a rendezőség az egyház képviselői — s általában az egyházak — számára helyet nem jelölt ki? És végre lehetséges volt-e, hogy a püspök jelen lévén, egyenes felszólításra az udvari kísérethez ne csatlakozzék? Ez a dolog azonos volt mind a két jelenlevő protestáns püspökkel. De azonos a másik is, az E. K. E. zászló-szentelésén való szereplésük, a melyet bizonyára másként ítélték volna meg és a melylyel szemben bizonyára más magatartást tanúsítottak volna, ha az intézők részéről a köteles őszinte felvilágosítást a róm. kath. egyház ezen való részvételének módozatáról kellő időben megkapták volna. Mert teljesen igazolt egy magas állású református embernek az a felfogása, hogy ily körülmények közt, mikor az E. K. E. a zászlóját a róm. kath. püspökkel a róm. kath. templomban szenteltette fel, — ezt tudva — a többi püspökök is csak úgy vállalkozhattak volna erre, ha a zászló saját diplomáikba elvitetik. Sőt ki fogja elvitatni annak a másik, még önértesebb protestáns előkelőségnek azon felfogásában nyilvánuló igazságot, hogy ha a Mátyás- király-szobor leleplezésének fő részét képező egyházi ünnepélyben tetszett a rendezőségnek — megbocsáthatatlan tapintatlansággal — mellőzni a róm. katolikuson kívül minden más törvényesen bevett és így egyenjogú vallás egyházát: a mellék-ünnepségeken való szereplésre vonatkozó felkérést ezeknek lett volna teljes joguk visszautasítani?!

De hagyjuk a konkrét eset részleteit. Újra hangsúlyozzuk: mi e kérdést elvi jelentőségében mérlegeljük és tárgyaljuk. S a mily természetesenek találjuk egyfelől azt, hogy egyházunk nemcsak úgy, mint egyház, mely a népeletnek egyik első rangú tényezője és mint par excellence „magyar nemzeti egyház“, résztvegyen a magyar nép és nemzeti élet mindennemű magasabb jelentőségű mozzanatában; hanem azt is, hogy mint olyan dogmatikai alapokkal bíró keresztyén egyház, mely a nemzet történetét is az Isten gondviselő vezetése alatt levőnek vallja, részt kérjen mint kultusz-közösség — tehát ünnepélyes istentisztelet által — a nemzeti élet azon mozzanataiban, melyek a lelkeket Istenhez emelik: úgy másfelől ép' oly természetesen meg kell követelnünk, hogy egyházunknak e feladatai teljesítésében megadassék mindenütt az a hely és az a fontosság, mely történeti multjánál, a nemzetnek és hazának tett szolgálatainál, törvényes helyzeténél és hivei sulyánál fogva egyformán megilleti. Ámde e jogos követelés védelmét és biztosítását nem lehet, nem szabad egyesekre bízunk. Magának az egyháznak kell biztosítékot szereznie, garanciákat állítania fel afelől, hogy a hol egyházunkat a nyilvános ténykedés meg-

illeti vagy kötelezi: ott méltó és őt megillető hely számára biztosítsák.

Hivatalos szabályrendeletben kimondandónak tartanám tehát:

1. Egyházunk egészében, vagy annak egyik-másik gyülekezete, vagy ezeknek csoportja, mint kultusz-közösség csak olyan nemzeti ünnepeken vehet részt erre a célra külön rendezett templomozással, melyet az egyházi főhatóság megfelelő módon elrendelt vagy engedélyezett.

2. Az ünnepélyek nem egyházi részén pedig csak ott képviseltetheti magát hivatalosan, ha vagy az ünnepély egyházi részében is saját szertartása szerint részt vett, vagy ha ilyen egyházi része a nemzeti ünnepélynek egy felekezet ritusa szerint sem tartatott.

3. Megfelelően szabályozandó volna természetesen a képviseltetés módja és mikéntje is.

Az ily hivatalos szabályrendelet mihez tartás végett az illető hatóságoknak előre vagy esetről-esetre megküldetvén, egyházunknak és képviselőinek, valamint a hatóságoknak előre volna eljárásukat szabályozó normájuk s nem kellene egyéni felelősséget hordozniok olykényes és fontos dologért, mint anyaszentegyházunk méltóságának védelme.

Ugy vélem, hogy megérdemli ily fontos érdek, hogy komolyan gondolkozzunk rendezéséről. Hozzá tartozik az 1848. XX. t.-cz. végrehajtásához, melynek anyagi részén tul, szellemi részei végrehajtását is sürgetnünk kellene; az ajánlott eljárással pedig a magunk részéről nagyban hozzájárulnánk a végrehajtás siettetéséhez.

Nagy Károly.

A diasporákban levő hiveink gyermekeinek vallásos oktatása.

(Folytatás és vége.)

Ha a misszióügyi bizottság mindezen dolgokra s az itt fel nem sorolt, de a helyi érdekek által diktált ügyekre odaadó figyelmet fordítana, hiszem, hogy olyan egészséges és öntudatos református felekezeti érzés támadna, mely a gyermekek vallásos oktatásának ügyét is hathatósan előmozdítaná. *A szülők vallásos érzéséből és felekezeti öntudatával táplálkoznék az iskolás gyermek szomjus lelke is.* A konfirmációkor pedig az a vallásos érzés, mely a gyermek lelkében ott zsibongott, a pap helyes tanítása és oktatása alapján öntudatos vallásossággá s öntudatos felekezeti érzéssé alakulna.

E szerint a rendszeres vallásos oktatás, mely a konfirmációval éri el gyermekeinkre nézve a maga teljességét, szórványainkban a házi neveléssel és oktatással pótolatnék s az egyház ennek az irányítására fordítaná a gondját. Mert én, magam részéről, anyagi erőink hiányában, a szórványokban élő hiveink gyermekeinek rendszeres vallásos oktatását, iskolázását megvalósíthatónak nem tartom. Ha abban a helyzetben volnánk, hogy akármi uton-módon anyagi eszközökhöz jutnánk: úgy ajánlanám én magam a rendszeres iskolázás keretébe vonni be a vallásos oktatást. És erre a legkönnyebb módnak látnám, hogy azon a helyen, a hol csak egy diaspora van csatolva egy

egyházközséghez, a lelkész köteleztessék a szórványban is legalább heti egy óra vallástanításra; a hol pedig egy lelkész hatásköre alá több szórvány tartozik, ott akár segédlelkész, akár népis:olai elemi tanító alkalmaztassék rendes hitoktatónak. Ez azonban már egyházmegyénkben is oly tetemes anyagi erőt tételez fel, hogy e tervről, ez idő szerint, előre le kell mondanunk.

Az indítvány második része, hogy egy alkalmas tankönyv tekintetében terjesztessék be javaslat, véleményezve látszik az előbbieken. Hiszen ha a vallásos oktatás nem vonható be a rendszeres iskolázás keretébe, vagyis a módszertani alapon fekvő rendszeres vallástan-tanítás meg nem valósítható, akkor természetesen feleslegesnek mutatkozik a vallástan kézi tankönyve is. Ez a látszat, ezt hozza magával a forma. Én azonban a formát ilyen fontos érdekszolgáltatánál szívesen feláldozom az elérhető legkisebb eredményért is. Innen van az, hogy bár okozatilag következtetve a nem rendszeres iskolázás mellett feleslegesnek látszik is a vallástan kézi tankönyve, én teljesen feleslegesnek nem tartom. A magam részéről szívesen adom a jó tankönyvet — nem mint tankönyvet, hanem mint *olvasókönyvet* — úgy a szülőnek, mint a gyermeknek a kezébe, mert ha mint olvasmányt lapozgatja is azt, csak haszonnal teheti. Annak olvasása gondolatokat ébreszt nála, addig nem hallott dolgokkal ismerteti meg az embert s a gondolatokat, ismereteket — ha esetleg tévesek is — a rendes mederbe terelni, irányítani, rendszerbe önteni, a konfirmáció alkalmával kellő alkalma van a papnak.

A jelenleg használatban levő vallástani kézi tankönyvek, melyeket — úgy gondolom — elég sikerrel használhatunk iskoláinkban, mindenesetre szükségesegek a fennebb ajánlott egyházi könyvtárak részére, azonban — szerény nézetem szerint — szükség volna ennek a speciális érdekeknek a szolgáltatánál egy speciális vallástani olvasókönyvre. Ennek az olvasókönyvnek a vallásos érzés szolgálata mellett, illetve annak kereten belül, főszólyt a református felekezeti öntudat és a magyar faji érzés ápolására kell fordítani.

Ezt a szükségét szórványaink helyzete indokolja.

Ezen elszórt hiveink egy része nemzetiségek, más része katolikusok, harmadik része unitáriusok között él s ezek ellen kell védekezniük. Ennek a könyvnek ezt az érdeket kell szolgálnia.

Ezért ajánlanám, hogy kerestessék a módja egy oly olvasókönyv megírásának, mely Istennek az emberekhez való viszonyát, világkormányzó mivoltát nemzetünk és felekezetünk életében, illetőleg, történelméből vett példákban szemléltetné. Ez mig egyfelől könnyebben érthetővé tenné s világosabb képet nyújtana a gyermeknek, mint az ó-testamentomi történetek, addig nemzeti érzését emelné s felekezeti öntudatát hathatósan ápolná.

Ez olvasókönyv egy másik célja lenne, hogy a katolikusok között élő hiveink megvédését szolgálja. Ezt elérhetné úgy, ha benne a református és katolikus egyház hitelvei közötti különbség élesen felállítatnék s a református vallás Krisztustól eredő evangéliumi jellege, a mint megnyilatkozik a hitelvekben és a kultuszban, a maga lényében és magasztosságában bemutattnék.

Az unitárius egyházzal szemben való védekezésért pedig a kristológiát kellene kidomborítani s reámutatni azon erkölcsi igazságokra és elvekre, melyek alapjukat épen a Krisztus istenségében bírják.

Egy ilyen olvasókönyvre — úgy gondolom — feltétlenül szükség van. Ha nem is magyarázgatnók, ha nem is emlékeztetnők, aligha maradna olvasatlanul. Hisz az elnyomott lélek érzi a maga sebének fájalmát s keresi rá a gyógyvort; keresi s egy ilyen

alapon jól szerkesztett olvasókönyvben meg is találja minden utmutatás nélkül s ez mig egyfelől meggyógyítja, másfelől felemeli és az önértet bizonyos büszkeségével tölti el.

Ezekhez képest a következő javaslatot ajánlom elfogadásra:

A diasporákban élő hiveink gyermekeinek vallásos oktatása, anyagi erőink hiányában, a rendszeres iskolázás keretébe be nem vonható; csupán a gyermekek vallásos oktatására való törekvés a szórványok hivei felekezeti öntudatának és érzésének tompultsága miatt semmi eredménynyel sem kecsegtet: igazgatóválasztmányunk azért a szórványokban élő hiveink gyermekeinek vallásos oktatását egyháztársadalmi uton, a felnőttek lelki gondozásával kapcsolatban tartja megvalósíthatónak. Ezért:

1. az egyházmegyei missióügyi bizottságot a saját kebeléből küldött tagokkal kiegészíti s a diasporákban élő hivek lelki gondozásával s gyermekeink vallásos nevelésével megbizsa. E bizottság évi üléseit valamelyik szórványban tartja meg.

2. Megalakítatnak az egyházközségi missióbizottságok, a körlelkésziségek körpresbyteriuma munkájára, az egy egyházközséghez csatolt szórványok ref. hiveiből. Ez, a cél elérésére

a) évnegyedi gyülekezeti gyűléseket tart valamelyik hozzátartozó szórványban.

b) a népies kiadványokból szórványonként egyházi népkönyvtárt alakít.

c) a ref. hivek népmozgalmi adatait, családi változásait számon tartja s az egyház közéletét értesíti erről, ki külön törzskönyvet vezet ezen adatok alapján a szórványok hiveiről.

d) E bizottság intézi a más felekezeti, községi és állami iskolába járó ref. gyermekekre vonatkozó ügyeket;

e) kezébe veszi a szegényügy rendezését; szolgálatba állásuknál tanácsolja, elhelyezi őket; a más felekezeti által megkövetelt sírhelyárakat, harangozási díjakat stb. rendez.

3. Igazgató választmányunk módját keresi annak, hogy pályadíj tűzessék ki egy e speciális érdeket szolgáló és kielégítő *vallástani olvasókönyv* megírására.

4. Megkerestetik az egyházmegye vezetőit, hogy intézzen felhívást az oly egyházközségek lelkészeihez, hová szórványok tartoznak, hogy a konfirmáció előkészítése alkalmából a szórványok hivei gyermekeinél az általános vallásos ismereteknek rendszeresítésére, a felekezeti érzés ápolására s a református jelleg kidomborítására fordítsanak megfelelő gondosságot.

Ez az én szerény nézetem, véleményem s ezek javaslataim a Lajos János aa. által beadott s elvileg elfogadott, igazán nagy érdeket célzó indítvány megvalósítására nézve. Nem az elméletből konstruáltam, hanem azt néztem, hogy mit diktál és mit enged meg az élet. Az igen tisztelt értekezleti igazgató választmány bölcsesége pótolni fogja ezeknek hiányát s megfogja találni bizonyára a legalkalmasabb módozatot. Én szerencsésnek fogom magamat érezni, ha bármi módozat szerint ez ügy érdekében valamit tehetek.

Homoródszentmárton, 1902. április 15.

Hegyi Péter.

Templomavatás.

Lélekemelő, minden ízében magasztos ünnepélyt tartott a szilagy-szolnoki egyházmegyébe kebeleztet *Tasnád* népes és virágzó egyházközség október 19-én. Az egész síkvidéke uraló magas dombon épült négy évszázad viharait átélta hatalmas templomát kívül és belül egészen újjá alakította. — Nagy költséggel járó munka volt ez, de a mai világban szinte

páratlan az a buzgóság, a mely a költséget összehozta. Az egyházközség tagjai — a vezetők lelkes felhívására — a leggazdagabbtól a legszegényebbig önként hozta meg áldozatát, a város lakói, nem tekintve a különböző felekezeti státust, rangkülönbség nélkül jött segítségül adományával, sőt jött az egész vidék birtokossága segíteni a nagy és szent munkában.

Ennek a kiújított hatalmas, szép templomnak a felavatása volt a mondott napon. Ott volt a vidék papsága teljes számmal, sajnos csak a vidéké, pedig ez az ünnepély megérdemelte volna, hogy oda seregessen az egész egyházmegye. Képviselve volt a világi elem nagy és tekintélyes számmal, eljött egyik főkurátorunk, Mezey Albert kuriai bíró is, a ki minden dolgainkban nagy buzgósággal és lelkes szeretettel veszen részt. A templomban ott volt — mondhatni — az egész város vallás- és nemzetiségi különbség nélkül. A XC. zsoltárnak — a dalkör által való — eléneklése után Nagy Lajos n.-paczali lelkész tartott bevezető imát, egyszerű, meleg szavakban emelte lelkünket ég felé. Gyönyörű szép közének következett ezután, előadták Rózsa Ágnes és Sántha Irén kisasszonyok. Egyházi beszédet tartott Vincze Ödön diósadi lelkész. A hatalmas szónoki erővel elmondott mély gondolatokkal és még több poetikus részletekkel bővülő beszéd mély hatást tett. Tanuljanak meg azok, kik ebbe a templomba járnak, Istent, embert és hazát szeretni. Erre a három részre oszlott a beszéd, mélyen elragadott mind a három, de az utolsónál alig maradt szem szárazon. Felavató imát mondott Viski Pál esperes, a töle már megszokott nemes egyszerűséggel, szívet, lelket emelő buzgósággal kérvén áldást Isten hajlékára, a hivekre, a koronás főre és a város lakóira egyenyen és összesen. Nagy és díszes közönségnek osztottak urvacserát Tamás László ér.-mihályfalvi és Ignác Márton ér.-szent-királyi lelkészek, két kisdedit keresztelt Gáspár László ér.-szodorai lelkész. Végül záróimát mondott Bartha Dezső helybeli lelkész, mélyen megindulva rebegett hálát Istennek, hogy őt az ő munkájában megsegítette, nagy szeretettel és hálával emlékezett meg azokról, a kik olyan nagy buzgósággal hozták meg áldozataikat a szent cél megvalósításához. Ekkor rázendült a Hymnusz, az a hatalmas, nagy közönség fennálva énekele s így ért véget ez a megható, szép ünnepély.

Templom után az egyházközség képviselője tisztelettel az egyházmegyei esperesnél, megköszönték megjelenését, kifejezvéen hozzá való tiszteletüket és ragaszkodásukat. Azután az esperessel élükön a papság és világiak tisztelegtek Mezey Albert főkurátornál, hol az esperes fejezte ki hálás köszönetét az egész egyházmegyének a főgondnok ur páratlan buzgóságáért, a melylyel minden ügyeinkben részt veszen.

Aztán a helybeli lelkész asztalánál vidám és kedélyes lakomával zártuk be e napot.

G. Diószeghy Mór,
ev. ref. lelkész.

Lelkész-beiktatás.

A marosi egyházmegyébe kebeleztet abodi ev. ref. egyházközségnek folyó október hó 12-én örökre emlékeztetéses ünnepe volt. Ekkor foglalta el ugyanis e kicsiny, de jó hírben álló gyülekezet papi állását R a v a s z B é l a, magyarosi segéd-lelkész, kit e kicsiny gyülekezet egyhangu meghívással választván papjává, olyan szeretettel, lelkesedéssel és örömmel fogadott, hogy azt szóval kifejezni, tollal ecsetelni nem lehet.

Maga az ünnepély fél 11 órakor vette kezdetét, de már 10 órakor az ünnepély iránt érdeklődő helybeli és vidéki közönséggel úgy meg telt a templom előtti tér és a papi telek, hogy valóban félni lehetett, hogy sokan kiszorulnak a templomból. — Mi, papok, egyházmegyénk kiváló érdemű esperesének, a beköszöntő lelkész édes apjának vezetése alatt mentünk a templomba, hol az I-ső dicséret énekléssel vette kezdetét az ünnepély. Majd a CCXIX. dics. első versének eléneklése után K o v á c s L á s z l ó, koronai lelkész lépett a szószékre, hogy az ujonnan választott lelkész — s tán családjának is — kivánságát teljesítse, iktassa be hivatalába. Rövid fohász után, gyönyörű, eszmékben gazdag s a mai kor világnézetét, gondolkodását hiven felmutató, remekül előadott beszédjét így kezdte: „Az abodi ev. ref. egyház történetében forduló pont, nagyjelentőségű ünnep a mai nap! s aztán mindvégig feszült figyelemmel és nagy lelki gyönyörűséggel hallgatott beszédjével arról igyekezett meggyőzni mindenkit, hogy ez a mai ünnep csak úgy lehet továbbra is nagyjelentőségű, csak úgy lehet ennek áldásos eredménye, ha a hivek szakítanak a mai kor anyagi gondolkodásával, vallási és erkölcsi romlottságával es igazi keresztyéni életet élnek. — Követik a Krisztust, fel-

öltözik azt a szeretetet, mely benne testet öltött, s ezzel a szeretettel veszik körül lelkészüket, s e szeretettől indítatva vele, minden nemes irányu működésében, egy értelemben, egy akaraton lesznek. Majd az ujonnan választott lelkészhez szólt, rövid, sokat jelentő szavakkal híván fel őt hivatala elfoglalására. E nagy becsű, kiválóan szép, tartalmas beiktató beszéd után mélyen járó, de igazi szívből fakadó imával emelte beiktató lelkész szíveinket az egek Urához, áldást kérve lelkészre, családjára s az egész gyülekezetre. Az erre felhangzó közének végsorai alatt az ujonnan választott lelkész ment a szószékbe. Öröm volt látni, mint csüng minden tekintet rajta, mint várja mindenki, hogy az ő ékesen szóló, behizelgő, nyájas hangját meghallja. Nem soká késett. Szívet, lelket fölemelő, Istenhez vezérlő ima után II. Timotheus I. r. 8. verse alapján hatalmas szónoki erővel, mély érzéssel elmondott, szépen kidolgozott beszédjében kifejtette jövetelenek célját, felmutatta azt az utat, melyet követni fog, s végül a kölcsönös szeretetből folyó együttes munkálkodásra híván fel a gyülekezetet, áldást kért önmagára, gyülekezetére s minden irányu működésükre. Ezzel az ünnepély a templomban véget ért. Sokat veszítene azonban értékéből ez a szép ünnep, ha elmulasztanám megemlíteni, hogy az ünnepély igazán megható része még csak ezután következett. Akkor, a midőn a templomból kijőve a beköszöntött lelkész édes atyja, egyházmegyénk fáradhatatlan buzgóságú, tevékeny esperese szót kért és szólott. Szólott, mint édes apa fiához, a beiktatott lelkészhez; figyelmeztette őt a reá váró fontos tenni valókra, szívére kötötte, hogy a reá váró munkában lankadnia nem szabad, s ha talán akadályok gördülnének is munkássága elibe, akkor se csüggedjen el..., ne feledje el soha a mire ma kötelezte magát, merítsen erőt az evangélium tiszta forrásából: a krisztusi hitből; majd a gyülekezethez fordult, s mint édes apa, mint esperes a gyülekezet szeretetében ajánlva fiát, buzdította, lelkesítette őket vallásosságra, erkölcsönösségre s egyházuk iránti tevékeny munkásságra, s végül, mint igazi lelki pásztor, mindenekre Isten áldását kérte. A ki e gyönyörű szép, szívből jövő és szívekhez szóló beszédet hallotta, s a ki e jelenetet látta: bizony nem maradhatott szívbéli megindulás, könnyezés nélkül! Hasonló volt ez a jelenet ahhoz, midőn az Úr Jézus maga köré gyűjtötte tanítványait, hogy szívére kösse végső rendeletét. Megható, megindító és — úgy hiszem — a szívekbe örökre bevésődött jelenet volt ez. Ennek hatása alatt esperesünk s az új lelkész éltetése mellett mentünk a papi lakba, hol az új lelkész édes anyja és nővére izletes étellekkel és italokkal várt. Mondanom sem kell, hogy pohárköszöntőkben sem volt hiány; vidám hangulatban s jó bor mellett egész a késő délutáni órákig éltetgettük egymást, s mindenek felett derék esperesünket s kedves családját; aztán haza tértünk lelkünkben meggazdagodva egy szép nap emlékével. Oh vajha ez a szép nap, ez a nagyjelentőségű ünnep örökre szép, áldásos eredményű lenne!

Bere-Kereszturon, 1902. október 13-án.

Kolozsvári József,
ev. ref. lelkész.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1902. okt. 16.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok. Jelen voltak: Simó Lajos főgondnok, Dr. Bartók György püspök, Br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Sándor János, Bartha Lajos, Deésy Gyula, dr. Sárkány Lajos ig. tanácsosok és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után Kenessey Béla, segélyügyi előadó előterjesztésére, kiutalt ig. tanácsunk a s.-köröspataki lévita-tanító részére, a gróf Kálnoky-féle róm. kath. leányiskolában végzett hitoktatás honorálására 100 koronát; a magyar-létai ev. ref. egyházközségnek papilak építésre 500 koronát; Máthé Dániel kántornak 80 koronát és Püspöki Mihálynéknak 100 koronát, valamennyit egyszersmindenkori

segély czimén részben az államsegélyi, részben pedig a Baldácsy-alapítványi segélyalap terhére.

Ugyancsak Kenessey Béla főjegyző előterjesztése alapján foglalkozott ig. tanácsunk az egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyvek szerkesztési módjával és a jegyzőkönyvek eddigi nagy terjedelmének lehető mérséklése céljából kimondotta, hogy jövőre abba az előterjesztéseket egész terjedelmükben nem veszi föl, hanem a tárgy rövid megnevezése mellett csakis a határozati részt igtatja rövid, de szabatos formában, jegyzőkönyvre.

Dr. Horváth Kálmán budapesti ügyvéd lemondott az egyházkerület budapesti bérházainak kezeléséről, e teendők végzésével ig. tanácsunk, ideiglenesen Maksay János számvevő aát bizta meg, addig is, míg alkalmas új házkezelő gondnok lesz található.

Az egyházkerületi számvevő által összeállított 1903. évi költségvetés elkészültét ig. tanácsunk tudomásul vevén, kiadta azt a br. Bánffy Ernő, Becsek Lajos és dr. Sárkány Lajos aából alakított bizottságnak, felülvizsgálás és a f. hó 24-én tartandó ig. tanácsi ülésre leendő előkészítés végett.

Szászvárosi kollegiumunk egyik tanára megfellegbezte az egyházkerületi közgyűléshez a Kun Kocsárd-alap kezelése tárgyában kelt ig.-tanácsi határozatot, de miután felebbezése a szabályzatszerű 60 napi határidőn kívül érkezett be: kénytelen volt azt ig. tanácsunk elkésés okán, visszaadni.

A marosvásárhelyi kollegium ama határozata, mely szerint a nem református tanulók lakás-diját kétszeresre emelte, jóváhagyó tudomásul vétetett.

A sepsiszentgyörgyi kollegiumnál Kőlonthe László aa. jutalmakra 500 kor. alapítványt tett, a mit ig.-tanácsunk őszinte köszönettel vett tudomásul.

A konvent által megállapított tanító- és tanítónő képesítési szabályzat életbeléptetése iránt előterjesztés intézését mondotta ki ig. tanácsunk a folyó évi közgyűléshez.

Az országos református tanáregyesület kérése a tanári fizetési fokozatok eltörlése tárgyában, pártolólág terjesztetik a közgyűlés elé.

A küüllői egyházmegyében egyes nem református vallású állami tanítók sérelmes nevelési eljárása megtorlására lépéseket kíván tenni az igazgató tanács, miért is a konkrét tények bejelentésére az egyházmegye utasított.

A zilahi kollegium előjáróságának kérését, Kerekes Andrásnak rendes tanárrá való elismerése tárgyában igazgatótanácsunk pártolólág terjeszti a közgyűlés elé.

A bürkösi állami elemi iskolánál létesítendő gazdasági területtel biró ismétlő iskola érdekében előterjesztés intéztetik a közoktatásügyi valamint a földmívelésügyi miniszteriumokhoz.

A gazdasági ismétlő iskolák új tanterve véleményezésre kiküldetik a tanítóképző intézet tanári karához.

A tanárjelölő bizottság tagjaiul az igazgatótanács részéről, megválasztottak Lészai Ferencz és Bartha Lajos igazgató tanácsosok.

A tanárválasztási szabályzatra beérkezett igen eltérő vélemények alapján csak a tanárképzési szabályzat megállapítását ajánlja az igazgató-tanács a közgyűlésnek s a választásra csak azt az elvi határozatot, hogy a választás bizassék egy tanárválasztó bizottságra.

A református felsőbb leánynevelő intézet kérdésében elhatározta ig.-tanácsunk, hogy ajánlani fogja a közgyűlésnek, miszerint az intézet életbeléptetése egy évvel elhalasztassék, hogy a folyó évi közgyűlésen alakítandó új választmány, a beérkezett vélemények lehető figyelembe vételével, készítse el a szervezési tervet.

A sepsiszentgyörgyi kollegium történelem-latin-

nyelvi tanszékére közzétett pályázat eredménytelen lévén, így ez a választás a folyó évről elmarad.

A marosvásárhelyi kollegiumnak azt a határozatát, melylyel Simó Gábor elemi iskolai tanítót véglegesítette az igazgató-tanács helybenhagyta.

Ezek után még néhány kisebb ügy és személyes vonatkozású kérdés nyert elintéztést, melyek végzetével a tanügyi előadó által nagy gondnal és szakértelemmel összeállított tanügyi jelentést állapította meg ig.-tanácsunk, intézkedvén egyuttal annak ki nyomtatása és a közgyűlés előtt 8 nappal leendő esküldése iránt.

Ekkor az idő előhaladottsága miatt, az ülés bezáratott és folytatása 18-án d. u. 4 órára tüzetett ki.

r. s.

Külföldi szemle.

Egyháztársadalmi mozgalmak a német protestantizmusban. — Az egyesülés gondolata. — Tolstoi a német katholicizmus ítélőszéke előtt.

Azok közt a nagyszámu tudósítások közt, melyek az esztendő első felének egyházi mozgalmait rajzolják a német protestantizmus kebelében, az egyes tartományi egyházak szokásos gyűléseinek önmagukban is elég értékes, mert a helyi vonatkozásokon sokszor felülemelkedő általános érdekeket képviselő tanulságain túl, sokkal fontosabbak s érdekesebbek azok a konferenciák, melyek egészen sajátos s a tartományi egyházak akaratából érthető felfogásával egyháznak s hivatásának, sajátos alakot adnak a német protestantizmus e legtagabb értelemben vett egyházi munkásságának. A legkülönbébb theol. irányu és egyháztársadalmi célzatu testületek e munkásság medre, de valamennyiben egy közös gondolat az éltető csira: az, hogy „egyházi községek nem első sorban hivatottak a szociális gondozásra, nem az egyház feladata, belenyulni épen a szociális mozgalmakba (munka és bér viszonya, társulatok szervezése sat.), az egyház nem közvetlen rendezője a munkás kérdésnek, megoldója társadalmi nyomoroknak, de nagyszerű hivatása: olyan jellemeket képezni, kik az egyház szellemét diadalra juttatják e kérdésekben is.“ Tagadhatatlanul, nagy szabású gondolat, mely ideális erőket olt a valóságba, s két megfontolás képezi alapját: egyik az a tagadólágos, hogy az evangélium nem közvetlen receptszerű „rendelvények tára“ minden elképzelhető szociális, gazdasági vagy „közrendészeti“ esetre, s a másik az a pozitív, hogy az evang. szellem első letéteményese, az egyház, kell, hogy ideális erőit átömlessze az állami és nyilvános élet egész talajába. Kétségkívül, ez, legáltalánosabb, s ezért legelvontabb formájában, az egyház feladatának s ebből folyó viszonyának felfogása az államhoz, az emberi élet berendezéséhez; angolos home mission, minden fajta ilyen berendezésű b e l m i s s i ó, az egyháztól független, vagy az egyházzal szerves kapcsolatban maradó egyháztársadalmi munkásság — mind ezen felfogásból sarjad s alakul ki ez alapelv sajátos alkalmazásával. Ez a német alakulás az angolhoz látszik közel állónak, de (legalább egyik ága) maga tiltakozik azzal való összecserélése ellen; szabad szervezésen alapul ugyan, az organizált egyház és egyházak állásfoglalását nyílt kérdésnek hagyva, de merőben a német viszonyok születte s azok meg is magyarázzák.

E nagy, általános mozgalom különböző nevek alatt munkálkodó társulatokban alakult ki, legelőször említhetjük, mint tán a legnagyobb szabásut is, a P o r t m u n d b a n gyűlésezett „evang. szociális konferenciát“, melynek épen elnöke, N o b b e válaszából vettük a fennebbi idézetet a mozgalom jellemzésére, s mely egész irányzatával a modern theol. gondolkozás (a legtagasabb értelemben véve) szelleméről tett bizonyosságot. Referensei közt találjuk Harnackot, Foerstert, Radet, Pfannkuchet, Wagner, a modern irányzat oszlopos tagjait; megbeszéléseik tárgyai közül megemlítjük ezeket: a mai nevelési törekvések erkölcs-társadalmi jelentősége (Harnack); a művészet befolyása a népéletre; a modern ipari és kereskedelmi krízis okai; a speciális konferenciákról: a dekalog erkölcs-társadalmi jelentősége a népiskolában; a nő, mint segítő a szociális feladatokban.

Ez idősebb testvérével igen közlelő rokon az Eisenach-ban, ez idén először gyülesező „Gemeinschaftskonferenz;“ egyik irányzatát képviselve az ilyen elnevezéssel legújabb nagy lendülettel megindult egyháztársadalmi mozgalomnak. Min egészen ifjú alkotás, még csak alig kezdődött meg benne az első lelkesedés után szükséges tisztulási folyamat; mélyen gyökerező mozgalom minden bizonynyal, mely a legkülömbözőbb, sőt ellentétes elemeket egyesíti magában, de melynek e szociális munka szükségére érzetében vállvetve tudnak együtt munkálkodni. Az Eisenach mellett a Blankenburg-ban és Gnadauban tartott konferencia jelleme mutatja a különbséget. Az első a kettő közül tisztán építő célzatu; egyetlen óhajta: építeni mindazokat, kik a Jézuséi; egy nagy-szabásu lelki alliance, felette minden szektáskodásnak, egyházi és társadalmi ellentéttségnek. Azért nincsenek is világhódító céljai; az egyén megragadása, az egyéni üdvözlés eszközei, módjai — ezek a konferencia kedvelt témái. — A gnadaui, ugy mondhatjuk, egyenesebben fordul épen a szociális kérdésekhez, miközben a régi pietisztikus gondolatot újítja fel: az egyházak megújodását a közösségek által. Így kerül egy csomó szociális kérdés tárgyalási körébe s így a hitvallásokhoz, gyülekezeti istentisztelethez, papi hivatalhoz való viszony fixizálásának kérdése. S épen ez a szektáskodó íz áruja el a minden emelkedettsége mellett is könnyen zavart hozó pietisztikus csira lappangását: az ecclesiola alkotás vágyát, — eredendő bűnét — az egyházban.

E kettőhöz képest az Eisenach-i kongresszus határozottan tágasabb és szabaddabb pillantásu, mondhatjuk, nyiltabb szellemü. Ez volt első gyűlése; de már itt is nyiltan és egyszerre kifejezésre juttatta amazoktól eltérő vezető gondolatait. Ez előtt kicsinyesek két társa gondolatai; ez az egész lelki világ meghódításának határozottan kitűzött célja felé tör a keresztyénség erővel. A pietisztikus korlátokat maga alatt hagyva, felöleli a kultúrának s minden lényeges alkatrészének, tudományának, politikának, művészetnek, iparnak, erkölcsnek sat. a mai emberiséget mozgató kérdéseit, hogy áthassa valamennyit a keresztyé ség azon felfogásának szellemével, mely csakugyan nemcsak nem tagadja meg a modern theologiai felfogással való rokonságát, de épen maga valija. Általában, a theologiatól tanulni hajlandóbb, mint társai, — hanem, nem egészen menten az angol methodizmus szellemétől. A theologiai műveltségü Németországon, természetesen, biztos talajt kapnak gyökerei, s Lepsius neve körül épen olyan lelkes tábor sorakozik, mint a Harnacké körül; de ugy hisszük, a csaknem egyező alapelv mellett, a dortmundiak, tán szűkebb csatornán, de biztosabban vezeték az evangélium vizeit az életbe.

De nem is e különböző árnyalatok kidomborításában, hanem e lendületes mozgalomnak már életre kelésében kell látnunk fontosságát, s nagyjelentőségü életnyilvánulásban, mely épen tagozottsága által biztosított organizációja berendezésében és vezetői sokféle jellemében birja erői forrását. Ott van Lepsius, a ki níl humanum a se alienum putat; a „nyers beszédü“ Pauli; a megfontolt és óvatos Dietrich; a drasztikus és komikus határaiig viharos Keller; „az érthetlenségig mély értelmü“ Stockmeyer; a klasszikus nyugalma s modern tapintatu szerkesztő, Rade, s a tudóságánál csak kegyességében mélyebb Harnack. S ott az ezernyi nyilt kérdés, mely az egyház és élet érintkező pontjairól megoldást igényel s vár tőlük: mind világossá teszik a mohó érdeklődést a protestáns szabadság e nagyreményü sarja iránt, melynek gyökereit a Weingart-féle esetek csak annál féltekenyebb gonddal ápolatják közeli és távoli órállóival.

(Vége követh.)

Tankó Béla.

TÁRCZA.

Templomavatás.

(Salamon imája. I. Kir. VIII. 18—53. II. Krón. VI. 17—40.)

Oh Izraelnek Ura, Istene!
Számodra épült itt e büszke hajlék;

Szent orma fönt a felhőt éri be,
A hol villámod annyiszor morajlék.
S mégis kicsiny, hogy befogadjon téged,
Ki átölelsz roppant világokat;
A mindenség a te királyi széked,
Be nem fog téged a menyboltozat!

E forró vágytól megszentelt helyen
Hozzad szárnyaljon szolgád hő imája,
S te meghallgasd a mennyben odafenn,
Oh, én Uram! figyelj, figyelj reája!
Éj- és napon, Uram, figyelj e házra,
A hol neved van — és az szent, örök! —
A hol vidám örömben, méla gyászba
A te hű néped hozzad könyörög!

Ha csalia szivvel készitve esküszóra
Az ember társa ellen vétkezik,
S az igazságra, e nagy bujdosóra,
Más menedék nem vár, csupán ez itt:
Te meghallgasd a menyből! Légy bírāja!
Áll az ítélet, a mit lelked oszt;
S míg az igaz kegyelmed vágyva várja,
Szent haraggoddal verd le a gonoszt!

Ha idegen tör drága örökére
És néped hősi küzdelembe száll:
Bő vére omlik földje szent rögére
S dús aratást visz végbe a halál;
S a földre verve bús felhőkön átal
Imája büszke trónodig hat át:
Te meghallgasd és irgalmad szavával
Enyhítsd meg akkor tépő bánatát!

Ha majd eléri bűne büntetése,
Mert berekeszted az áldott eget,
S az ősz barázdán meglankadt vetése
Langy permetegnek csöppjeért eped;
És sirva ráborul az anyaföldre
S rögét locsolni könnye nem elég:
Te meghallgasd, ha lelke szárnyat öltve
Áldást adó esőért száll feléd!

Ha döghalál hoz gyászt, enyészetet;
Ha majd aszályban sorvad a mező;
Ha féregverte árva föld felett,
Majd vánszorogva jár az éhező:
E szent helyen nézz fölemelt kezére,
Hallgass meg itten minden szent imát,
Hogy az a sugár szálljon rá szívére,
A mit körötte fennragyogni lát!

S lehet, hogy nem csak néped áll meg itt,
De messze földről jó az idegen.
Ha hozzad küldi szive jajjait,
Uram! ne üzd el azt se ridegen.
De meghallgasd imáját minden ajknak,
Minden panasznak, a mely lelket éget!
Hogy csüngjön a mindenség szeme rajtad
S egész világ dicsérjen áldva téged!

Ha Izraelt népirtó küzdelemben
A vad erőszak leigazza majd:
Te meghallgasd, mi halkan tova lebben,
A szent hazába elszálló sóhajt!
Míg a megölt szabadságért eped
S lelkét ragadja szent szárnyán a hit:
Adj, adj neki oly forró könnyeket,
Hogy megolvassza hideg lánczeit!

Oh, én Uram! figyelj a szent imára,
Mely itt e Házban tehozzád eseng,

Hogy, ki kegyelmed itten sirva várja,
Szálljon szívére áldott béke, csend;
Ragyogjon arcza, mint a mennyazur,
És rád találjon vágyó lelke röpte!
Tegyen vallást Terólad: „Él az Úr!
És neve szent örökre! — — —
— — — — — Mindörökre! — — —

Szabó Jenő.

Különfélék.

„Preces pro exstirpatione haeresum.“ A pápai brévében foglaltatik e kifejezés, melyet Dessewffy Sándor csanádi püspök magyar fordításban hirdetett ki s a melyben egyik temesvári templom bucsujáró helynek nyilvánítatik, ha benne a bucsusok egyebek mellett a pápa uralmáért és — a mint a hivatalos fordítás mondja — „az eretnekek kiirtásáért imádkoznak.“ Egy pár protestáns irányu lap méltán kelt ki e szörnyőség ellen s követelte, hogy a „jus placetum regii“-t ilyenkor a kormány ne késsen igénybe venni s tagadja meg az engedélyt az ilyen tartalmu brévék kihirdetésétől. A dolog szövévátétele folytán ugyan általános megbotránkozás keletkezett a szabadelvű közönségben s nem hiányoztak, kik a fordítást helytelennek nyilvánították, lévén az — mondják — „ima az eretnekségek kiirtásáért.“ Igaz, a pápistáknál a püspökök családokozhatatlansága külön dogmában még nem formuláztatott s a fordítások közül is isteni inspiráció csak a Vulgatanak tulajdonítatik dogmában, de azért hiába várjuk, hogy a „királyi tetszvény-jog“ a pápai iratokkal szemben érvényesíttessék. Nincsen Zsigmond királyunk, meghalt Mátyás királyunk s Apponyi gróf hiában tósztozott Kolozsvárt „Matheus redivivus“-ról. S pedig ezt a dolgot nem kellene kicsinyleni, mert a miért ma a pápista embert imádkoztatják, azt holnap-holnapután végre is hajtják. Hogyne, ha úgy rendelí „Isten földi helytartója“?!

Mi az igazság?! Majláth róm. kath. püspök azon állítólagos nyilatkozata felett, hogy „protestánsokkal és zsidókkal nem ünnepelek együtt“, napok óta vitatkoznak a klerikális és nem klerikális lapok; az első tagadva, az utóbbiak állítva e nyilatkozat megtörténtét. A kolozsvári „Ellenzék“ egy bosszantóan és sértően klerikális izü hirben *pletykának* bélyegzi az egészet. Az „Ellenzék“ újabb időben készséggel tesz ilyen szolgálatokat a klerikálisoknak. Teljék benne kedve. De mi szeretnők az igazságot tudni s ezt úgy véljük *Feilitzsch Arthur br. E. K. E. elnöknek kellene tisztáznia*, mint a ki a zászlószentelési ügyben — melylyel kapcsolatosan tétetett volna e kijelentés — Majláth püspökkel tárgyalt. Mert tény az, hogy e zászlószentelésnél a kath. egyház eltérve azon régebbi gyakorlatától, hogy a többi felekezetekkel együtt és egy helyen teljesítette saját rithmusa szerint a szentelési aktust, most külön a programmon kívül, az ünnepeket megelőzőleg csendben végezte a püspök a főherczeg és zászlóanya jelenléte nélkül a saját templomában, hogy aztán hirdethesse az „Ellenzék“-ben, hogy „a felekezetek pedig a már felszentelt zászlót áldották meg.“ Az E. K. E. és elnöksége pedig kötélnék állt az ilyen jezsuita furfang számára. *Várjuk tehát Feilitzsch br. nyilatkozatát.*

Papválasztás. A felenyedi ev. ref. egyházközség f. hó 12-én, vasárnap délután tartotta meg papválasztó közgyűlését. Az üresedésben levő lelkészi állásra nagy többséggel *Pátkai János* sövényfalvi ev. ref. lelkészt választották meg. Gratulálunk a választóknak és választótnak egyaránt. Pátkaira Felenyeden szép, de nehéz munka vár, de meg vagyunk győződve: ő a legteljesebb mértékben meg fog a

várakozásnak felcni. Isten adjon neki ehhez erőt és kitartást!

Kérelem. Alulírott mély tisztelettel értesitem a nagytiszteletű urakat, hogy az általam megírt „*Hgyan lettem én baptistává és miért nem voltam jó baptista*“ füzetemből, még igen sok példány áll rendelkezésükre és e füzet meg nem érte el azt a czélt, a mely elebe volt tűzve, t. i. hogy a szegény tévtr. vezetett nép kezébe kerüljön, éppen oda nem jutott el e füzetke, a hol legjobban szükség lett volna rá. Most midőn a mezei munka már-már vége felé jár, megkezdik e futkározó atyafiak is térítgetési munkájokat és mivel én mint munkás ember nem lehetek mindenütt nyomukba, hogy a népet fölvilágosítsam arról, hogy tulajdonképen kik ők s mit akarnak? azért igen kérném e. b. lap olvasóit, e kis füzeteket terjesszék és ha talán a baj abban rejlik, hogy a füzet elajándékozásra drága, inkább tömeges rendelésnél 100 dbnál 20 k. helyett 15 k., 50 dbnál 7 k. 50 fillérért számítom, postaköltségeket tömeges rendelésnél én fedezem, de egy példányt csak 30 fill. beküldése mellett küldhetek. Megrendelési czim: *Arpád-tér 8. sz. Debreczen. Mély tisztelettel Stern Herman.*

A pávai evang. reform. egyház újjáalakított templomának és orgonájának használatba vétele alkalmából 1902. október hó 31-én, a reformáció évforduló napján délelőtt 10 órakor kezdődőleg egyházi ünnepélyt rendez. — Az ünnepélyen imát mond: *Földes György* zabolai lelkész; ünnepi beszédet: *Bodor János* zágoni lelkész; felavató imát: *Péter Károly* orbai ref. esperes, szörcei lelkész; urvacsorát oszt: *Ignác László* kovásznai, *Bajkó György* barátosi lelkész; bezáró imát: *Szász Mihály* pávai lelkész. Az istentiszteletet megelőzőleg egyházi értekezlet lesz a Csek me Gyula ur nagy termében fél 9 órakor kezdve. Délután 1 órakor közebed.

Gyászrovat. Két kiváló egyházi s két világi hitsorsosunk haláláról kell megemlékeznünk. *Király Pál* a budai pedagogium tudós magyar irodalmi tanára az egyik, ki különösen, mint archeologus és az őshunscytha rovás-írás tanulmányozója tünt ki. — *Dicsőffi Béla* kir. kultur-mérnök Kolozsvárt, D. József debreczeni ref. papnak öcsese a másik, a buzgó kálvinista presbyter, életének 39-ik évében hunyt el e hó 15-én. — *Magyari Károly* gidófalvi ref. lelkész e hó 17-én 67 éves korában, papságának 39-ik évében. — *Dali János* káposztásszentmiklósi lelkész, a marosi e. megye főjegyzője életének 63-ik, papságának 36-ik évében e hó 19-én. — Igaz beszéd az: „*hogyha meghalunk a Krisztussal, élni is fogunk Ő vele.*“ Az Ur adja meg nekik: ezt az életet. Emlékezetük áldott!

Igaz hitű lett, illetőleg az „egyedül idvezítő egyház“ tagjául csapott fel *Dr. Schwartz Gusztáv* budapesti m. kir. tudomány-egyetemi tanár, a ki a jogi fakultásnak ez idő szerint dékánja. „Nevezetes kérésztelés“ gyanánt tüntetik fel ezt az esetet a hódítók, a kik pedig tudhatnák, hogy mégér egy misét nemcsak egy ország, hanem egy egyetemi tanárság is, a melyet utólag történő kikeresztelkedéssel is megszerezhetni, a mint épen *Dr. Sch. G. urról* állítják... Hát válják egészségére. Ugy látszik, hogy a budapesti jogi fakultás fészke az ultramontanizmusnak, mert az izraelitákat kikeresztelkedésre kényszeríti, a protestánsokat *Concha Győző* fütyülése szerint tánczókká teszi, vagy pedig arra hívja fel még a dunamelléki ev. ref. egyházkerület világi tanácsbiráját: *Dr. Vécsey Tamást* is, hogy a r. kath. ünnepeken minden áron ott legyen!... Hogy ez aztán szabadelvűség-e, türelmesség-e s nem inkább *porig megalázkodás?* ... azt állapítsa meg minden jó kálvinista ember! (S. L.)

Ei a tanári fizetési fokozatokkal. Az országos református tanáregyesület igazgató választmányja az alakuló közgyűlés határozata alapján megkeresi az egyházkerületeket, hogy mondják ki a tanári fizetési

fokozatok megszüntetését s a fizetések emelkedését az ötödéves korpótlékok megfelelő szabályozása által rendezzék a szerzett jogok sérelme nélkül s e célból a Konvent is megkeresendő, hogy a vallás- és közoktatásiügyi miniszterhez intézzen felterjesztést azért, hogy az államsegélyes szerződések ilyen irányú módosításhoz járuljon hozzá... Az erd. egyh. ker. igazgató tanácsa pártolólág terjeszti a kerületi gyűlés elébe és semmi kétség, ott is elfogadjatik. Csak aztán az állam is e helyes alapra helyezkednék! Ugy gondoljuk, hogy mindenik egyházkerületünk hozzájárul ehez az indítványhoz, a mely a méltányosságot szolgálva: az igazságot juttatja diadalra, szemben az állami rangsorrall.

Hetesy Viktor ó-moraviczai ev. ref. lelkész egy tanulságos s érdekes összeállítású könyvecskét bocsátott közre, a melyben ezekre a kérdésekre ad feleleteket: A Jézus Krisztus vallását követem-e én? Keresztyén-e az én egyházam? Népszerű rövid egyháztörténelem, a melyben a népek egyszerű, érthető s közönséges nyelvében vannak a nagy egyház történeti események előadva. Egy igazi népies füzet, a melyet szerzőnél kaphatni.

Iskola avatási ünnepély. A nagykörösi ev. ref. főgimnázium új épületet kapott, a melyet szept. 25-én avattak fel lelkes ünnepély keretében, a melyen Filó Lajos, Zsilinszki Mihály, legifj. Szász Károly m. tanácsos, Szalai Gyula igazg., Horváth József tanár és Petri Elek egyházkerületi küldött mondották az alkalomszerű beszédeket. Az új épületben is legyen a régi hírnévnek hatása s az utódok legyenek méltó követői az ősöknek!

Köszönetnyilvánítás. Emlékezetes nap a vingárdi református egyház közönsége előtt — 1902. október 5. Ekkor volt megújított templomában az első isteni tisztelet, melyen megjelent a gyülekezet kicsinye, nagyja, megjelentek sokan az idegen felekezetűek és megjelent a környék intelligenciája. Az isteni tiszteletet dr. Elekes Viktor esperes ur végezte mély érzésű buzgó imával és magas színvonalon álló, szívből eredő, szívhez szóló alkalmi beszéddel — a gyülekezet éneklése és a kántori teendőkkel megbízott áll. isk. tanító állal begyakorolt és vezetett karének mellett. Az isteni tisztelet befejezésül a Dalkör a Hymnust énekelte, melyet a gyülekezet felállva hallgatott.

A templomot annyira megviselte volt az idő, hogy földelén csorgott be az eső, falai meghasadoztak s általában a templom a használhatatlanság szélére jutott. A vagyontalan egyház képtelen volt templomát a maga erején kijavítani; folyamodott segélyért az országos közalapozó többször, de eredménytelenül. Ekkor az egyház főpatronusa, a nagyenyedi Bethlen-főiskola magára vállalta a templom kijavítását s kijavította ez év folyamán saját költségén az egyház minden hozzájárulása nélkül jól, szépen és csinosan — úgy, hogy a falakon kívül alig maradt valami a régiből. Új a földézet — carbolineummal impregnált zsindelelyel fődve, egészen új a mennyezet, karzat, padló, mind újak a padok, barnára festve. A falak kulcs-vasakkal lettek összeszorítva és pillérekkel megerősítve, a régi helyett új vakolattal, részben cement burkolattal bevonva. És a főiskola nemcsak a javítás költségeit hordozta, hanem a javítási munkálatokat is maga vezette, saját tisztviselőivel ügyeltette fel és ellenőrizte. Dr. Szaniszló Albert jószágigazgató ur és Bartha Zsigmond inspektor professor ur többször jelentek meg a helyszínén a javítási munkálatokat megtekinteni és irányítani.

A nem remélt és a maga nemében páratlanak nevezhető nagy anyagi és erkölcsi támogatásért — az egyház közönsége hálás köszönetét nyilvánítja a Bethlen-főiskola méltóságos Elöljáróságának, dr. Szaniszló Albert jószágigazgató urnak és Bartha Zsigmond inspektor professor urnak.

A vingárdi ref. egyháznak 1902. okt. 8-án tartott közgyűléséből. *Szűts József* gondnok, *Kolumbán János* lelkész.

Hálás köszönet. Szeptember hó 21-én az esztényi körlelkészhez tartozó tötöri leány egyházközségben egy igen szép és a hivekre nézve lélekemelő ünnepély folyt le. — Ünnepélyünket emelték a vidékről egybesereglett előkelő vendégek; de különösen emelte fáradhatatlan esperesünk nagytiszteletű Pap István és közügyigazgatónk tiszteles Nagy József jelenléte, hiszen e kicsi egyházközség három kálvinista papot sohse látott még együtt. Előzetes megbeszélés szerint ez alkalommal osztottunk urvacsoport új buzakenyérre. Ugyan ekkor konfirmáltuk özv. Kiszely Endréné szül. Rettégi Blanka ő nagyságának bájos leányát Annuskát. És hogy örömrünk és ünneplésünk teljes legyen, egyházmegyénk nagyérdemű és

szeretett algondnokának neje; kisbodaki nagyságos Rettégi Sándorné szül. Déry Katinka urnő ez alkalommal ajándékozta egyháznoknak az ön maga készített szöszék és úrasztali takarót. Mindkettő piros bársonyból készült, aranyfonál be-tükkel kivarva és gazdag arany rojttal ellátva. rtéke mintegy 400 K. tehető. E tett önmagát dicséri: „Isten előtt kedves és kellemes áldozatot hozott, mert a jókedvű adakozókat szereti az Isten.“ Fogadja örökemlékü adományáért úgy a magam, mint a tötöri egyház hálás köszönetét. Esztény, 1902. okt. 1. *Tövissy Pál*, körlelkész.

„Magyar Protestáns Gályarabok“ címmel Réthi Lajos tanár rajza után hatalmas nagy kép jelent meg a Hornyánszky Viktor kiadásában Budapesten (V. ker. Akad. utca 4. sz.) A kép ára bérmentes küldéssel — erős tokban — 2 korona. Melegen ajánljuk olvasóink támogatására. Minden protestáns ember házának díszére válik.

A „Vasárnap“ reform. emlékünnepi száma érdekes és változatos tartalommal pénteken adatik postára a megrendelőknék. Eddig 1500 példányra jött alkalmi megrendelés 12 lelkész és gondnok részéről. 534 egyházból 12! Aztán panaszoljunk, hogy züllünk, hogy lankad a hitlenség! A lap képmellékletül *Kálvin arcképét* adja külön lapon, melyet rámbába is lehet tenni s ref. családoknál a szoba díszéül is szolgál — Azok számára, kik a ref. emlékünnepelet nov. hó 2-án tartják, a „Vasárnap“ szerkesztőse még küld az ünnepi szám-ból kívánt mennyiséget, ha legalább e hó 29-ig megrendelik. Száz példány ára 2 kor. — *Kálvin arcképek külön, göngyölve és nem összehajtoa darabonként 10 fillérért, esenkiül csomagolás és postadíj 30 fillér, árért küldetnek. Ezzel is lehet és kell missziót teljesíteni!* A „Vasárnap“ kiadóhivatala.

Hivatalos rész.

4315—1902.

KÖRLEVÉL.

Mindenik collegium mtt. Elöljáróságának.

A folyó évi közgyűlésen a következő tanárválasztások lesznek:

1. *Nagyenyedre:* természetrajz-földrajzi tanszékre.
2. *Kolozsvárra:* a.) vallástani b.) természetrajz-földrajzi tanszékre.

3. *Marosvásárhelyre:* történelem-földrajzi tanszékre. Felhívjuk a collegiumi mtt. Elöljáróságokat, hogy a nov. hó 8-án, délutáni órákban megtartandó tanárjelölő bizottsági ülésre képviselőtükről gondoskodni méltóztassanak az 1881. évi egyházkerületi közgyűlés 37. jkvi sz. határozata értelmében.

Az erd. ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának, Kolozsvárt, 1902. okt. 16-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

1275—1902.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe bekebelezett *désaknai* ev. ref. egyház lelkészi állására pályázat nyitattik.

Javadalom: Lakás, melléképületekkel, udvarral, kerttel.

1. Kanonica porcio tagosítva 18 hold szántó értéke 220 kor. 2. Alapítványok, dözma kamatai 440 kor. 24 fill. 3. Kepe a hivektől pénzzel 185 kor. 4. Fapénz az egyház pénztárából 26 kor. 67 fillér. 5. Munkabéli szolgálmány értéke 53 korona. 6. Stola 25 kor. Összesen 949 kor. 91 fillér. Ebből levonásba jön adó, gyámintézeti járulék és filiába járó fuvarra 86 kor. 72 fillér. Marad tiszta jövedelem 863 kor. 19 fillér. Ehez járul 1300 kor. kiegészítésig 436 kor. 81 fillér állami kiegészítés.

Pályázati határidő 1902. november 25.

Folyamodványok minősítvénynyel és szolgálati bizonyítványnyal felszerelve nt. Pap István esperes afiához S. M. Berkeszre u. p. Nagy-Somkut küldendők.

Kolozsvárt, 1902. okt. 14.

Dr. Bartók György püspök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Közgyűlési kérdések.

(Válasz az „Egyetértés“-nek.)

Közeledik egyházkerületünk rendes közgyűlésének ideje s a mint ez már mi nálunk szokásos, ez alkalomból, évenként egyszer két-három hétre jelentkezik az egyház ügyei iránti szélesebbkörű érdeklődés. Persze, a magyar természetnek megfelelően, ritkán komoly tanulmány, állandó megfigyelés alapján készült s az egyház egyetemének anyagi és szellemi folytonos előhaladását, fejlődését célzó reform. javaslatok alakjában, hanem legtöbbször a maradiság és érdektörédek álláspontjáról ejtett kritika formájában, mely, hogy magának annál nagyobb súlyt tulajdonítson, kész rögtön a „legsúlyosabb és legveszedelmesebb válság“-nak minősíteni az alapjában is, következményeiben is sokkal csekélyebb jelentőségű dolgokat.

Egy ilyen természetű vészkiáltás hangzott el az „Egyetértés“ okt. 26-iki számában. Írója Dr. Sebess Dénes orsz. képviselő, marosvásárhelyi püsp. vizsg. alatti egyházközségünk lelkes és buzgó presbitere. Címe: „Az erdélyi református egyház válsága.“

A címet olvasva megdöbbsentem. Azt hittem, hogy megint anyagi állapotaink válságáról lesz szó, a mit talán Budapesten még sötétebb színben látnak, mint idehaza; jóllehet ma már itthon is minden tényező tudja és őszintén bevallja, hogy daczára a kormányzók elismerésreméltó erőfeszítéseinek a rendezésre nézve, teljesen megnyugtató állapotokat eddig még nem sikerült létrehozni, bár a jövő nem kilátás nélküli.

Nem ezt találtam. De a mit czikke anyagául kilátásba helyez, elismerem, az sem volna csekélyebb jelentőségű dolog t. i.: az egyház régi alkotmányának teljes átalakítása. Azt hittem, hogy a zsinatelőkészítő bizottságban történt valami olyan határozat, melyet mi még nem ismerünk s a mely épen kerületünk vezető embereit érintette volna a legkellemet-

lenebbül, ha egyházkerületünk ősi, történeti alapokon kifejlődött alkotmányát próbálták volna meg a zsinati törvények 8. §. második kikezdésében tett kikötés és biztosíték daczára „teljesen“ vagy bár részben is átalakítani. A cikk azonban, ezt az előre lehetetlennek látszó feltevést sem igazolta.

Mi hát az a nagy dolog, a miben a cikk-író kerületünk „régik alkotmányának teljes átalakítását“ látja?! Kisült: az Igazgató-tanácsnak egy pár javaslata. Névszerint: az egyházmegyék célszerűbb beosztásáról szóló, a melyben foglaltatik a püspöki vizsgálat alatti egyházközségek — ez az igazi erdélyi speciálisnak nevezett dolog — közigazgatási különálló helyzetének megszüntetése és részben egyházmegyévé való kikerekítése, részben az illető egyházmegyébe való bekebelezése s főleg — a mint kiérzik — az autonom szervezetek (egyházmegyék és kollégiumok) képviselőinek rendezése azon elv alapján, hogy egy-egy autonom szervezetet a hány gondnok, ugyanannyi lelkész illetőleg tanár képviseljen a közgyűlésen s a választott egyházmegyei képviselőknek is fele a világi-, fele a lelkészi karból választassék

Nézzük meg hát, hogy e javaslatok esetleges elfogadása mennyiben vezetnének a „régik alkotmány teljes átalakítására?!“

Először is, minden hozzáértő ember előtt világos, hogy az egyházmegyék területi beosztása egyszerű adminisztratív kérdés és az alkotmány nyal semminemü összefüggésben nincs. Az idevonatkozó javaslatoknál is csak az a kérdés, hogy miként lehet az egyházmegyék helyesebb beosztása által — mert, hogy a jelenlegi nem ideális, azt általánosan elismerik — az adminisztrációt gyorsabbá és jobbá tenni. Mert, hogy a mai egyházmegyei beosztás, a mely mellett a 17 egyházmegye ugyan kikerekítve, hogy a bennük adminisztráló községek száma 9 — mondd kilencz — és 63 közt, a lélekszám pedig 3,500 és 55,500

közt váltakozik és egyik egy politikai vármegyének egyhatod részén, a másik négy vármegye területén fekszik, sem az adminisztrációra fordított — majdnem egyenlő — költség, sem a közgyűlésen való képviselő szempontjából, sem nem igazságos, sem nem méltányos, sem főleg az adminisztráció egyöntetősége, gyorsasága és jósága tekintetéből nem megfelelő: ezt ugyan alig kell ma már vitatni.*) Hogy miként lenne jobb a beosztás: ennek elveiről is, gyakorlati keresztviteléről is lehet vitatkozni, de szükségességéről immár alig; arról pedig, hogy ez egyházalkotmányunkat érintené, épen nem.

Ugyanezen szempont alá esik a püspöki vizsgálat alatti egyházközségek ügye is. Ez is pusztán adminisztratív kérdés. Az az ok, a mi helyzetük különállását szülte, t. i. hogy püspöki székhelyek voltak és ezen okon kivételtek az esperesi vizsgálat alól s későbbre megmaradtak püspöki jövedelem-forrásoknak, mindkét formájában megszűnt s csak az maradt meg, a mi idők során ez egyházaknak nagy kárára vált: a kellő és helyszínén való ellenőrzés hiánya, a minek köszönhető, hogy egyrészt, épen a legnépesebbek pl. Kolozsvár és M.-Vásárhely anyagilag hátramaradtak, a mit követ vagy követni fog a lelkiekben való visszaesés is, — habár M.-Vásárhelyről, Istennek hála, jelenben ez épen nem mondható — a mit tétlenül nézni nem szabad.

Egyébiránt úgy látszik, a cikkíró is nagyobb sulyt fektet, mert hosszasan foglalkozik vele, az egyházmegyék és kollégiumok képviseltetésére a kerületi közgyűlésen. Az idevonatkozó javaslatok alapelveit már említettük. Ezek volnának az alkotmányunkat teljesen átalakítók? Lássuk! Az egyházmegyéket hivatalból ép' úgy gondnokok és lelkészek (esperes, főjegyző) fogják képviselni mint eddig; valamint a kollégiumokat is gondnokaik és tanáraik. Itt tehát az *alapelveben* absolute semmi változás nem lesz. De nincs változás az egyházmegyék lélekszámszerű választott képviselők (5000 lélek után 1 képviselő) által való *képviseltetése elvében* sem. A javaslatokban új csak az, a mi az elsőnél a *számbeli korlátozásra*, a másodiknál, a szabadon választott képviselőknél, ezek egyháztagsági minőségére vonatkozik. — Az elsőnél a főszempont azon már régen hangoztatott óhaj volt, hogy a ker. közgyűlés tagjainak száma — a mely meghaladja jelenleg a más négy egyházkerület közgyűlési tagjainak összes számát s megközelíti a magyar országgyűlést — korlátoztassék egyfelől költségkimézés szempontjából, másfelől

*) Ismeretes és sokszor kifogásolt az az aránytalanság, mely van pl. a közt, hogy a 12 egyh. községből, 3,500 lélekből és 2 fel. iskolából álló gy.-fehérvári egyh. megyét a kerületi gyűlésen 8 tag képviseli, míg a kolozsvári 4 pappal, 12 tanítóval, 18 ezer lélekkél bíró püsp. vizsg. egyházat 5 tag, a szilágyszolnoki egyh. megyét pedig 58 egyház 44 fel. iskola és 55,000 lélek után 17 tag.

a résztvevő tagok azonosságában garantált kormányzati elvek folytonossága és a tanácskozások alapossága érdekében. Így történt, hogy az egyházmegyék hivatali képviselőjében nem a lelkesi képviselő száma emeltetett a világi gondnokokéval egyenlő magasságra a javaslatban, — pedig ennek kellett volna történni, ha csak — mint a Dr. Sebess cikke imputálja — az egyházi elem számát akarták volna emelni a világiak rovására, — hanem a hivatalból való képviselőre jogosult gondnokoké állapított meg ugyanannyiban, mint a mennyi a hivatalból való lelkesi képviselő. Hasonlókép' a ker. közgyűlés tagjai számának kívánt apasztási főelve hozta magával, hogy a kollégiumok tanárképviselője egyenlősített a gondnokok teljes számával, a mely helyes és életrevaló gondolat egyenesen a Bethlen-kollégium előjáróságától származik.

A mi végre a lélekszám utáni választott képviselőkre vonatkozó azt a javaslatot illeti, hogy fele része a világiak, fele pedig egyháziak sorából választassék: *ez egyszerű rendezés*, a melyből — ha épen az a cél — ugyanakkora sérelmet láthatnak magukra nézve a lelkészek, mint a mekkorát a világiak részéről dr. Sebess kifejezni jónak lát. Mert jegyezzük meg, hogy a mostani szabadválasztás lelkészek és világiak között, rendszerint a lelkészeknek juttatta a többséget — mint jelenben is — igen helyes érzékével annak, hogy első sorban mégis csak a lelkipásztor az, a ki hivatásszerű tanulmányainál és munkakörénél fogva első sorban van hivatva és kötelezve a vallásos és egyházi életet irányítani. Jövőben pedig a javaslat szerint e téren is osztoznának a világiakkal, ezek számbeli előnyére.

Ezek után kérjük dr. Sebess képviselő urat: hol látja ezekben „erdélyi ref. egyházunk alkotmányának teljes vagy bárcsak részletes alakítását, az erdélyin kívüli kerületek „paritás“ elvének mintájára? Mert a javaslat szerint a ker. gyűlés 227 tagja közül (nem horribilis szám ez is!?) 142 világi és 85 egyházi tagja lenne. És valjon a 114 világi gondnoknak nem több helyet juttat-e most is a javaslat az egyh. kormányában, mint a mennyit be tudnak tölteni „a Kemények, Telekiek, Zeykek, Barcsaiak“ sőt Bánffyok, Bethlenek, Wesselényiek s más főrangú előkelő reformátusok, a mint reájuk Sebess képviselő ur hivatkozik? De nem eleget-e mindazoknak, kik egyházunk szűkebb körü szerveinek szolgálatában, valószínűségű érdemeket szereztek arra, hogy e legfőbb testületben helyet foglalhassanak? Aztán ezeknek a családoknak és tagjainak helyét az egyházi közéletben nem kell másnak biztosítani akarni; hithűségük, áldozatkészségük, közügyeinkben való mindig munkás részvételük, az egyházközségi és e. megyei közélet előiskolája után mindig biztosította s fogja bizto-

sítani számukra legfőbb törvényhozó és kormányzó testületünkben is a helyet. A való érdemek elismerésében pedig egyházunk soh' sem fog multja mögött elmaradni. Ezt az ő személyükön kívül garantirozza egyházi közéletünk egészséges közszelleme, a melyet még a sokszor elfajuló politikai pártharcok sem voltak képesek nálunk érezhetően befolyásolni.

Végre még csak két dolgot, igen tisztelt képviselő ur.

Az első az, hogy egyházunk vezető emberei nemcsak igen jól tudják azt az egyházi élet természetéből folyó különbséget, mely van az egyházi és politikai törvényhozás közt, hanem a legkomolyabban törekeshnek is annak gyakorlati érvényesítésére. Itt mindenkinek — testületnek és egyénnek — joga van törvényhozás tárgyát képező indítványt, javaslatot stb. tenni és azért, mert nem tőlük jön az indítvány, tárgyalása meg nem tagadtatik. Viszont, a mit javaslatként ők terjesztenek elő, arra nézve az autonom-testületek véleményét mindig kikérik és azt tekintetbe veszik, úgy, hogy az egyházi élet természetéhez illően a határozatok lehetőleg közmegnyugvásra hozassanak. E javaslatok is — hallomásunk szerint — a beérkezett vélemények alapján több irányu módosítással fognak a közgyűlés elébe kerülni.

Az utolsó, mit megjegyezniem kell, bizonyos mértékig személyes természetű is. Többször voltam szerencsés a képviselő urral személyesen érintkezni s elismerhetni egyéni és személyes kiválóságait s buzgóságát, melylyel egyházi életünkben részt vett. Hiszem, ez ügyben is személyes fellépését nemes indok vezette. De — a mint látni méltóztat — a dolog tárgyi oldalára nézve valaki rosszul informálta. Abban az irányban pedig, hogy „a hivatalos közlöny egyáltalán nem adott tért a kritikának“ egyenesen oly súlyosan becsapta, hogy itt a képviselő ur a valóságnak meg nem felelőt állit. — Ezt a képviselő ur csak információra tehette, mert személyes tapasztalata erről nincs, miután becses sorával a szerkesztésem alatt álló hivatalos lapot eddig felkeresni nem méltóztatott. Holott a lap minden tárgyilagos és komoly tanulmány alapján készült cikket, bármily irányu legyen s akármit bírál is, az előbbi két feltétel mellett, mindig készséggel közöl. Fájdalom, ilyen cikkeket munkatársai szűk körén kívülről, bizony nem igen kap. Sőt tessék megnézni Balázs Ignácznak az erdővidéki egyh.-megye változatlan fenntartását proponáló cikkét — az egyetlen mi ebben az ügyben, melyet a képviselő ur úgy jellemez, hogy ennél „nehezebb és veszedelmesebb századok óta nem mutatkozott“ a laphoz beérkezett — kiadtam, daczára annak, hogy az az elvi álláspontom, hogy egyházi ügyeink tárgyalásának azt a félszégességét, hogy ki-kik csak azon részleteivel foglalkozik a kérdéseknek, a melyekben ő érdekelve van s a más részét a másik érdekcsoportnak

hagyja fenn, tovább táplálni helytelen skárára van annak, hogy érezzük, miszerint az egyházi életre vonatkozó minden kérdés, mindnyájunknak közös kérdése s nem ez a tanaré, az a papoké, ez az egyházmegyéké, amazok meg a kollegiumoké, hanem mindenik az anyaszentegyházé.

Midőn e szempontot, az egyháziaknak és világiaknak az egyházkormányzatban való részvétele kérdésében is, szives figyelmébe ajánlom a képviselő urnak: legyen szabad saját egyéni reputációja érdekében is kérnem, hogy értesülése forrásait a megbízhatóság tekintetében szigorubb kritika alá venni sziveskedjék, hogy jövőre — saját hibáján kívül — ily vaskos tévedés hibájába ne essék.

Legyen szabad végre kijelentenem, hogy az Erd. Prot. Lap csak annyiban „hivatalos közlöny“, a mennyiben van benne egy „Hivatalos rész“, melyben a hivatalos körövények és rendeletek jelennek meg, szellemi része pedig teljesen a felelős szerkesztő *kizárólagos* irányítása alatt áll, mi ha másként volna — biztosítom — a lap szerkesztője nem én volnék.

A kérdéses javaslatokat pedig bizzuk a közgyűlés bölcsességének döntésére, *annyival inkább, mert az, a mit e javaslatoknak a képviselő ur titkos céljaként imputál t. i. a más négy rej. egyházkerület szervezetével való uniformizáló törekvés, senkitől sem áll távolabb, mint egyházkerületünk vezetőitől, a kik több százados különállás folytán kifejelett alkotmányos szervezetünket, annak alapkarakterével és jellemével együtt, meg fogják védelmezni minden ellenkező törekvéssel szemben.*

Nagy Károly,
szerkesztő.

Változás az egyh. ker. pénztárkezelésben.

Egyházkerületünk Igazgató-tanácsa egy nagyobb szabású s anyagi érdekeinket is előnyösen érintő adminisztratív reformot valósított meg a napokban, melyet a közlő közgyűlés bizonyára örömmel vesz tudomásul.

Az egyházkerület ez év november 1-étől kezdve pénztárának kezelését a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank kolozsvári fiókjára bizta, úgy, hogy a mint mai számunk hivatalos részéből látszik, már november 1-től az egyh. ker. számlájára történő be- és kifizetések e bank által eszközöltetnek.

Az Igazgató-tanács még 1899. május 27-én 37 jksz. alatt felhatalmazást kapott az akkori „hetes bizottság“ javaslata alapján a közgyűléstől, hogy az egyh. ker. pénztárban kezelt értékek bankszerű kezelése iránt lépéseket tehessen. Akkor az Erdélyi Bankkal megindított tárgyalás ez irányban nem vezetett eredményhez. — Most már a Magyar Leszámitolóval meg van kötve a szerződés.

Ennek értelmében a Bank teljesen díjtalanul őrzi és kezeli az egyházkerület összes értékeit. Külön számlán kezeli az összes bevételt és kiadást. Ingyen teljesíti a levelezést és csak a posta és kéz-

besítés díjakat számíthatja fel. Kiváltja egyházkerületünknek az Erdélyi Banknál lombardozott papírjait és — az ezekre adott kölcsönt odaszámítva — egy millió koronáig emelkedhető hitelszámlát nyit a kerületnek. Ezen számla terhére írott összeg után a Bank csak $\frac{1}{2}\%$ -al magasabb kamatot számíthat, mint az Osztrák-Magyar Bank mindenkori lombárd kölcsön kamatlába. E kamatlábváltoztatás azonban csak negyedévről-negyedévre változhatik, a szerződött felek egyikének három nappal azelőtt kifejezett és a fennebbi elv szerint igazolt kívánságára. — Viszont a Bank ugyanazon kamatlábbal kamatozza *naptól-napig* a kerület számlájára hozzá befolyt és ki nem adott összegeket. A Bank és az egyh. ker. könyvelés — mely az eddigi kerületi pénztár helyiségében marad, naponként ellenőrzi egymást a következő eljárással:

Az egyh. ker. számára történő minden befizetés *direct* a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bankhoz fizetendő, illetőleg vidékről postautalványon küldendő, a szelvényre irt ezen megjegyzéssel: „Az erdélyi ev. ref. egyházkerület számlájára.” A Banknak címzett pénzzel *egyidejűleg hivatalos levélben az Igazgató-tanácsnak jelentetik, hogy mekkora összeg, minő célra* küldetett a Bankhoz. A Bank minden nap reggel 9 óráig értesíti az egyh. ker. könyvelést, hogy az előző napon kiktől mekkora összeget vett be. A mi most már a könyvekben, a hivatalos levelekben tett jelentések szerint elkönyveltetik s erről a Bank értesítetik. Viszont minden kifizetésnél a Nyugták és Számlák *egyenesen az Igazg. tanácshoz küldendők be*, a hol a *számvevő* által felülvizsgáltatván és utalványeztatván, a könyvelő által elkönyveltetnek és kiizetésre naponként áttétetnek a Bankhoz, mely az összeget kifizeti, másnap a kifizetésről jelentést tevén az Ig. tanácsnak.

A pénztári kezelésnek ily módon való átalakítása a következő előnnyel jár a kerületre nézve:

1.) Lombárd kölcsöneink olcsóbb kamatlába. 2.) Az átmenetileg kezelt összegek naptól-napig — kölcsönünk kamatlábjával egyenlő $\%$ -al számított — időközi kamatai. 3.) Az eddigi — átlag 10.000 koronával számítható pénztári készlet évi kamatai. 4.) A pénztárnok fizetésének megtakarítása. Mindezeknek évi pénzértéke számításunk szerint körülbelül 6000 koronára becsülhető, a mi bizony, nagyon jól fog, a kerület jelenlegi nehéz anyagi viszonyai közt.

Az Igazgató-tanácsot méltó elismerés illeti e reform megvalósításáért.

N. K.

Az alsó-járai ev. ref. egyház állapota.

(Felterjesztés a felettes hatósághoz. Ajánlva az egyh. ker. közgyűlés szives figyelmébe.)

Kisded egyházközségünk eleitől kezdve igen nehéz viszonyok közt folytatta életét a tulnyomó létszámban levő oláh nemzetiségű és más vallású lakosság között. Torda-Aranyosmegyében a 89,899 katasztrális holdnyi területű alsó-járai járásnak 15544 főnyi lakossága között ugyanis a magyarok összes létszáma 2915, ebből református vallású 1933. A járás 24 községe közül ev. ref. egyházközség csak háromban van, u. m. Tordaszentszlón 1297, — Magyarlétán 375 és Alsójáran 172 létszámmal. Míg a két első község lakossága csaknem ev. ref. vallású, addig Alsójára lakossága 6 egyház között következőleg oszlik meg:

1. Ev. ref. vallású	172.
2. Róm. kath. vallású	266.
3. Gör. kath. vallású	609.
4. Gör. kel. vallású	258.
5. Unitárius vallású	380.
6. Izraelita vallású	39.

Összesen: 1724.

A kisded gyülekezetre 1849. január 15-én halálos

csapást mért a hegyek közül előtört s a gonosz izgatók által félrevezetett és felbőszített oláh csorda, mely vad kegyetlenséggel dúlta föl a községet, fölégette s a földdel egyenlővé tette egyházunk épületeit: templomát, papi és tanítói lakát. Az egyház anyakönyvei, okmányai, iratai és elenodiumai egytől-egyig elraboltattak, megsemmisítették. 45 egyháztag, — az akkori lelkeszszel és tanítóval együtt, — kegyetlenül legyilkoltattott.

A kisded gyülekezet, — mely ama gyászemlékü napon majdnem teljesen megsemmisült, — csak hosszú, kínos évek múlva kezdett magáról életjelt adni. Nehány buzgó egyháztag és pár patrónus áldozatkészsége folytán 1858-ban újra fölépült a templom, 1865-ben pedig betöltetett a lelkeszi hivatal. Ettől kezdve előbb Balázs István, majd 1883-tól Bornemisza Károly lelkeszkedése alatt folyton-folyvást kétségbeesett küzdelmet folytat a paizsos el-lenséggel: a szegénységgel. Utóbb említett lelkesznek 1898. május 4-én bekövetkezett tragikus halálától 1901. július 20-ikáig, — tehát 3 évnél huzamosabb időig, — üresen állott a lelkipásztori hivatal s ez idő alatt a vallásos élet, a hitbuzgóság és áldozatkészség mind alább-alább csökkent. A gyülekezet tagjai, — elköltözések és vallásváltoztatások folytán, — számban megfogynak, az egyház fenntartására jóformán semmivel sem járultak. Minthogy már az egyháznak nem volt több biztos bevétele egy kicsiny taksás helyért járó évi 100 koronányi haszonbérnél: csekély tőkevagyonát, — mely papiron levő 1031'56 koronányi magtáralapból, — illetőleg az ebből megmentett 566'87 koronányi készpénzből, továbbá egy kis erdőrészt eladásából befolyt 1200 koronányi tőkéből állott, kénytelen volt felhasználni elkerülhetlen folvó szükségleteinek fedezésére. E mellett másnemű adósságai is tetemesen felszaporodtak. U. m.

1. Illetékegyenérték címén szegény egyházunkra előbb évi 16 kor. 64 fillér, utóbb évi 23 kor. 92 fillér volt kiróva. Minthogy ez 19 év óta sohasem fizettetett be: 1901. év végével a kincstár követelése tőkében 346 koronára és 36 fillérre, időközi kamatokban pedig 144 koronára szaporodott. Ez összegek az egyház ingatlanaira telekkönyvileg bekebelezettek és a végrehajtással, illetőleg az elárverezéssel egyházunk, — záros határidő kitézése mellett, — már megfenyegettetett. Hiábavalóknak bizonyultak egyházunk folyamodványai, sőt az 1901. előtt benyújtott kétrédbeli kérvény 9 kor. 20 fillérnyi bélyegcsontkítási bírsággal növelte egyházunk terheit. 1901. decz. 27-én a magas Pénzügyminiszteriumhoz, — az időközi kamatok elengedéseért — benyújtott kérelmünk pedig elutasított s mindössze azzal az eredménnyel járt, hogy a kirovó adóhivatal által tévesen 144 koronában megállapított időközi kamatok összege 102 kor. 15 fillérre helyesbített. Az ekként leirt 41 kor. 85 fillérnyi tulköveteléssel szemben azonban, — bélyeg és ügyészi költség címén, — 18 kor. 60 fillért kellett befizetnünk.

2. Az egyházmegyei pénztár követeléseit öt teljes évről hátrálékban maradtak, úgy, hogy az 1902-ik év elejére a tartozás már 229 kor. 06 fillérre szaporodott. Ez összegből 146 kor. 12 fillért, a papiron levő magtári alapunktól rendkívüli küzdelemmel megmentett tőkerészletnek ideiglenes felhasználásával, az e. m. pénztárba befizettünk. A még fennmaradó 82 kor. 94 fillérnyi összegnek leiratásáért, illetőleg elengedéseért folyamodványt nyújtottunk be az egyházmegyéhez. A Nagytiszteletű e. m. Igazgató-tanács azonban, — értesülésünk szerint, — kérelmünket elutasította.

Reménytelen helyzetünkben folyamodást nyújtottunk be közalapi segélyért az egyetemes Conventhez, de kérvényünk: „nagyobb szükségben levőkre s a rendelkezésre álló összeg csekély voltára tekintettel ez alkalommal” — mellőztetett (Lásd: Egyet. conv. 1902. évi 15-ik sz. végzését.) Ugyancsak folyamodtunk a Főtiszteletű Egyházkerülethez is államszegélyben leendő részesítettünkért: szintén eredmény nélkül.

Egyházunk anyagi bajainak rendezése, az 1901-ik évtől kezdve állandóan foglalkoztatja presbyteriumunkat. A sikertelen segélykérések mellett az önerő kifejezésének s az önszegélynek minden lehető megkísérlettel. Ugyanis:

1-ször. Rendezte az egyházi adózás ügyét. Mindenek előtt megszüntette az u. n. „pappér” szedését, melyet előző időkből a lelkesz közvetlenül maga eszközölt. Az egyház tagokat, állami adójuk, anyagi helyzetük s a reájuk eddig kirótt pappér tekintetbe vételével osztályokba so-

rozta. A presbytérium által megállapított, az egyházközségi közgyűlés által elfogadott s az egyházmegye által megerősített kiróvás szerint:

1 család, mint pátrónus fizet 8 kbm. tüzifát és	60 koronát.
17 család egész díjat, 4—4 koronát fizet összesen	68
25 család fél díjat, 2—2 koronát fizet, összesen	50
17 család negyed díjat, 1—1 koronát fizet, összesen	17 „
1 család egyházi adótól mentes	— „

61 család fizet összesen 195 koronát.

Ezenkívül közalapi járulék czimén kiróvatott 26 kor. 90 fillér.

Ámde az elért eredmény távról sem elegendő bajaink leküzdésére. Hiszen egyházunk adóssága ez idő szerint 2219 kor. 84 fillér. Az évi költségvetés állandó tételei pedig következők:

I. Fedezet.

1. Taksás helyért haszonbér	100.— kor.
2. Egyházi adóból	195.— „
3. Egyháztagnak közalapi járuléka	26.90 „
Összesen :	321.90 kor.

II. Szükséglet.

1. Lelkész illetménye az egyházi adóból	182.— kor.
2. Kántori fizetés	100.—
3. Harangozói fizetés	24.—
4. Urasztalára kenyér és bor	12.—
5. Állami adó	92.49
6. Községi adó	6.98
7. Közalapi tartozás	26.90 „
8. Esperesi vizitáció költségei	5.76 „
9. Egyházmegyei rovatok	46.12 „
Összesen :	496.25 kor.

Ime tehát a költségvetés állandó tételei 174 kor. 35 fillérenyi deficitet mutatnak, pedig a felsorolt szükségletek közül hiányzanak a templom és paplak reparálási és tisztogatási költségei, melyek pedig évről-évre előfordulnak. Nincsenek továbbá fölvéve az adósság kamataira és törlesztésére szükséges összegek, valamint az előre nem látható szükségletekre sincs fedezet.

Még szomorubb lesz a helyzet képe, ha azt is fontolóra vesszük, hogy remélni sem lehet a kirovott egyházi adó pontos beszolgáltatását. Községünkben ugyanis a római katolikus egyház tagjai semmi adót sem fizetnek, az unitáriusok pedig csak 40, illetőleg 80 fillérenyi papbérrel vannak megróva. S így a mi szegény hiveink, az egyházi adó netaláni sürgetésére vallásuk elhagyásával fenyegetőznek, annyival inkább, mert az előző 4—5 év alatt ugyancsak megszokták a teljes adómentességet. Ez alatt t. i. még a közalapi járulék sem szedettet bé tőlük, hanem az, az egyház másnemű jövedelmeiből fedeztetett.

Tagadhatatlan az is, hogy az itteni egyháztagnak általában nagyon szegény anyagi helyzetben vannak. A 61 ev. ref. vallású család közül háza csak 30-nak van, 31-nek pedig nincs. Egyenes állami adót csak 21 fizet, 40-nek nincs egyenes állami adója. Földbirtoka alig van egyik-két egyháztagnak. Tulnyomóan fazekasok és fuvarosok, kik rendkívül nehéz viszonyok közt tengődnek.

2-szor. Az egyházi adózás rendezésén kívül kísérletet presbytériumunk arra is, hogy az egyháztagnak közül, — legalább a tehetősebbek, — önkéntes adományok által is beigazolhassák egyházunk iránti buzgóságukat és áldozatkészségüket. Buzdító kezdeményezésére a következő adományok folytak be, vagy köteleztettek:

a) 18 egyháztagnak adománya, templomi fölszerelésre	56.16 kor.
b) 19 egyháztagnak ajánlata „Legáció megváltás” czimén	87.90
c) 5 egyháztagnak adománya, az egyház adósságainak törlesztésére	183.—
d) Ugyanazon czélra Báró Kemény Ödön ur gyűjtése	20.—
e) 9 egyháztagnak ajánlata, a kántori fizetés fedezésére	78.—

f) Az 1902-ik év első felében befolyt perselypénz	26.22 „
g) Lelkész adománya 1901-ben	176.— „

Összesen : 627.28 kor.

Itt említendő, hogy a debreczeni hitrokonok adománya templomi fölszerelésekre Urasztali edényekben és készpénzben : 834 korona.

A fentebb vázlatosan elsorolt adatokból, — úgy véljük, — fölismerhető kisdud egyházunk súlyos helyzete, de látható az is, hogy maroknyi gyülekezetünk helyi erőforrásai, egyesek buzgó, sőt tulbuzgó áldozatkészsége mellett sem elégségesek egyházközségünk életének biztosítására . . . Pedig községünkben, völgyünkben és vidékén magyar református egyházunk a nemzeti létnek is egyik, — bár szerény, — de nagyfontosságú őrszeme!

Ugyanazért kérve-kérjük felettes hatóságainkat ne vonják meg tőlünk támogatásukat élet-halál tusánkban. Közelebb pedig az iránt esedezőnk, hogy:

Méltóztassék pártolással és kimerítő indokolással fölterjeszteni az illető főhatóságokhoz közelebb intézett kérévényeinket, melyeknek egyikében 1200 korona közalapi segélyért, másikában pedig az „Államsegély”-ből, vagy a „Baldácsi alap”-ból 400 korona segélyért esedezőnk.

Alsó-járai egyházunk e vázolt állapotát s kifejezett kérelmeit ajánlom minden illetékes tényező kegyes támogatásába.

Elek Lajos,
alsó-járai ev. ref. lelkész.

Külföldi szemle.

Egyháztársadalmi mozgalmak a német protestantizmusban. — Az egyesülés gondolata. — Tolstói a német katholicizmus itélőszéke előtt.

(Folytatás és vége.)

S épen ez alapon érthető, hogy egy a Weingartéhoz hasonló esetben, midőn t. i. Horst lelkész fegyelmi vizsgálat alá vettett szabad szellemű predikációja miatt a német protestantizmus ezen egyh. társadalmi mozgalom s az egyházkormányzat közti lényegi ellentét nyílt kipattanását látta. Horst ugyanis, 1889 óta mansbachi lelkész, e mozgalom lelkes hive kezdettől fogva, földesurának alaptalan vádjai, majd leplezetlen üldözései közben, superintendense vizitációja alkalmával, Dán. 9. 8. felett tartott beszéde egy passusa alapján, fölmentetése helyett — felüggesztéssel fenyegettetett, mert azt predikálta, hogy a megtért bűnös nem marad többé előző bűneiben. Ezt az értékre is, plausibilitásra is a Weingart vádjainál s az asztal döngetés közt kiáltozott, „testben támadott fel”-nél nem előkelőbb vádat nem szükség bonczolgatnunk; ez úgy is csak ürügy volt, a mint látszik, a hirtelen összehalmozott hamis tanubizonyságok rázuditására; de a tanulás csakugyan az, hogy a protestantizmus egyik elve, épen a szabadság, közelebb találja gátját, mint sejteni lehetne: épen (a bár csak idői tökéletességű s azért idői fontosságú egyházban. S azért innen érthető ez új mozgalom egész természete: a dogmatikus merevségével s kormányzatának féltékenyen őrzött paragrafusaival élettelen s éltetni nem képes egyház tömegét az élet árja megkerüli s úgy keres rést falain, hogy ha tán bejuthat. Innen az organizált egyházaknak mintegy sorsukra hagyása, mintha csak kéj és élettelenesség volnának, s innen a sokszor felkerülő keserű vádak az egyház szervezetek tarthatatlanságáról. Így értjük, hogy a megtámadott lelkész érdekében hivei által a miniszterhez küldött felelkezés végén a mindinkább fokozódó ellentét a lelkészi hivatal ilyen szabadszellemű betöltése és e „nem evangéliumi” egyh. szervezet és kormányzat közt, a legégetőbb sebek egyikének van feltüntetve, mely a hivek előtt ijesztővé és kerültté teszi az egyházat.

Egyébiránt e kormányzati és szervezeti javítások már rég megindultak s e tekintetben sokat várnak a tartományi egyházak egyesülését célzó mozgalomtól, mely azonban a jelenben még a vitátnak is csak a küszöbén áll. A császár mult karácsonyi beszéde ugyan nagy lendületet adott a régi kérdésnek, minek bizonyossága a szintén Eisenachban tartott kongresszus, melyen a két évvel ezelőtt még bőven felmerült aggodalmak az egyesülés terve ellen mind megszűntek, de egyetlen nagyobb tartományegyház

sem vette kezébe a továbbfejlesztés szálait, míg a szász egyház kezdeményezésére a nevezett gyűlés (az ev. egyház-kormányzatok gyűlése) egy bizottságot küldött ki a kérdés előkészítésére. De e bizottság megválasztása némi találgatásokra adott okot: a porosz monarchia 6 egyháza csak 3, a többiek meg 10 taggal vannak ugyanis képviselve; nem különben a túlnyomó számban levő jogászok is aggodalmat keltenek, hogy a formai nehézségeket könnyen többre becsülik a dologiaknál. Mégis, egy lépés előre már a hozzászólások lehetősége is.

*

Mikor Tolstoinak az orosz szent zsinathoz intézett feleletét közöltük lapunk olvasóival is, nem is sejtettük, micsoda meglepetés készül az irat német fordítója és kiadója számára s bizonyosan az egész közönség számára is, mely a Löwenfeld vállalatát, hogy Tolstoi összes műveit közrebocsássa német nyelven, oly élénk figyelemmel kíséri. Pedig akkor már az államügyészség előtt feküdt egy pápás jogásznak, bizonyos Pelizäus oberlahnsteini jogtanácsosnak a vádja Tolstoi ellen, lefoglaltatását és elkoboztatását kérve a füzetnek, megbüntetését a fordítónak, a btkv. 162 §. 2. alapján, mivel a cikk sértő a német katholicizmusra nézve. — Mi ezt a különös religio — mentési vállalkozást azért tartjuk érdemesnek a megemlítésre, mert erőteljes bizonyága egy irányzat makacs kitartásának, melylyel rozsdás szerszámaival avult dogmák Prokrustes ágyába igyekszik illeszteni a haladás szellemét s hordozóját, a lelkiismeret szabadságát, s igyekezete naivságát csak jóhiszeműségének naivsága (vagy bár látszata) mulja felül. A jó jogtanácsos urat, összevont szemöldökével és fontos szolgálatai önelégültségével együtt, a törvényesség elutasította. Dr. Hezel védelme alapján, mely pusztán a kérdés jogi oldalát állítva előtérbe, épen ezáltal, a mit nem tett, arra a nagy ellentétre is rámutatott, mely a §. és a szellem közti harc alakjában ma is megvan. Kiemelte először is, hogy a vád nem tesz különbséget egyfelől intézmények és használatuk közt, másfelől tanok és gyakorlatok közt. A vád azt állítja, hogy midőn Tolstoi sértőleg szól az orosz görög keleti egyház egy némely tanairól és szokásairól, eo ipso sérti a német pápizmust is. Ám, ha Tolstoi csakugyan gunyolta volna is az orosz egyházat, a német büntető törvénykönyv, elég szűkkeblűen, Tolstoit ezért nem érzi hivatásának felelősségre vonni. De jogilag a gunyolódás ki se mondható, még ha a római egyháznak némely pontokban hasonló volna a berendezése a hoz, mit pedig Kattenbusch tekintélyére hivatkozva, tagad Hezel, ki (az „összehasonlító hitvallás-tan“-ban) a keleti egyház misztériumait nem engedi összezavartatni a pápás egyh. szentségeivel, mivel nem azonosak s épen azért követeli, hogy Tolstoi egyáltalában tisztáztassék a gunyolódás alól, mert a gunyolódás kegyetlen s romboló rágalmozás aktusa, Tolstoi pedig a legmélyebb vallásossággal és erkölcsi komolysággal eltelve czáfol és bizonyít s ha nem is ezt sugározná is a Tolstoi irata: ki fogja meghúzni az objektív határvonalat csufolódás és nem csufolódás közt? A jogásznak még az orosz egyház gunyolásának vádja alól is fel kell mentenie Tolstoit.

Azt hisszük csakugyan, hogy a jogi felfogásnak ez az egyetlen helyes módja, a mely összeeshetik a Tolstoi ügyét nem jogi szempontból mérlegelő közönség felmentő ítéletével s hogy Tolstoi oly nyugodtan számíthat az erkölcsi evidencia bizonyosságára, hogy a Pelizäus-féle eltorzult látási mód legfőleg naiv s elkésett kivételnek marad. De ered e processus mérlegeléséből a közvetlen benyomások tanulságán túl egy távolabb menő jogi és egy inkább erkölcsi következtetés. A jogi az, hogy az állam és egyház viszonyának teljes, azaz összes vonatkozásaikban való rendezése ma is, s nemcsak Németországon, ábrándkép. Mert míg az állam zavarban van a fölött, hogy az egyházellenességgel és atheizmussal vádolt szociállistával s — Tolstojjal például — egyenlően bánjék-e el, addig az a viszony épen nem végigmenőleg rendezett, — s ha az összeütközés eseteinek nagy számában, valósággal mindegyikben a paragrafusok képtelensége nyilván való, épen ezen belső szellemi tartalom megítélésére, nem a *de in-ternis non iudicat* régi igazságának csak annál erősebb kidomborítására oktató, mely az állam hivatását a helyes határok közé utasítja? S épen ezen paragrafusok alkalmazásaiban az egyes esetekre, a Tolstóiéra is, nem az az erkölcsi evidencia dönt-e, mely egyedül képes életet s értelmet adni a betűnek? Épen azért ebből ered az az er-

kölcsi megfontolás, hogy a szellemi fegyverekkel vívott harcokban csak hadd maradjon a protestantizmus az ő szellemi fegyvereinél. Biztosabb a diadala, mint a pápizmusé, mely az államot az egyház, az ő egyháza poroszló-jául szeretné. Beismerjük, hogy neki — lehet; se történeti karaktere, se szellemi, pszichológiai vagy erkölcsi alkata nem szenved miatta. Meghunyáskodó tényérnyalás és vérengző türelmetlenség correspondálnak az indulatok patkójában. De a protestantizmus, ha áldozata lesz is, szerzője nem lehet e méltóságán aluli üzemeknek.

Tankó Béla.

Különfélék.

A reformáció évfordulójának emlékünnepélyét egyházaink hálás kegyelettel ünnepelték a múlt vasárnap, iskoláink pedig e hó 31-én ülik meg szünettel és méltó ünnepélyekkel. Kolozsvárt a bellarkasutcai templomban teljes számú hallgatóság előtt Dr. Bartók György püspök fejtegette a reform áldásait és követői feladatát. A gyönyörű beszéd komoly, mély hatást tett a gyülekezetre, melynek lelkiismeretét közelről érintette. Fájdalom, az iskolás növendékek évek óta mindig nagy sikerrel megtartott délutáni ünnepélye, hiányos intézkedés miatt az idén elmaradt. Mekkora kár! Mennyi gyermeki lélek termékenyült volna meg e napon! S Kolozsvárt mekkora szükség lett volna erre! — Brassóban — mint írják — ép' az ifjuság ünneplése volt a leglélekemelőbb. A ritka buzgó lelkipásztor az ünnepélyes istentisztelet után az összes iskolák felgyűjtött növendékei előtt lelkes beszédet tartott — jövő számunkban közöljük — és a buzgó templomjárók és éneklők közt Zsoltárokat osztott ki. Estve fényes közvacsora volt. Valóban így építik Isten országát, — önfeláldozó buzgósággal. Péchy Árpád e munkásságban az elsők sorában halad.

Az Ur áldja meg ünnepszentelésünket! Termékenyítse meg az ő igéjével a lelkeket! Hadd legyen újra aratása a reformáció igazságainak, elveinek, melyeknek tiszta buzáját most úgy kezdi felverni a gyom, dudva és konkoly. Az Ur kiválasztja „azon a napon“ és a buzát csűrűbe takarítja. . .

Eljegyzés. Bartók Rózsikát, püspökünk dr. Bartók György bájos leányát eljegyezte Bodrosi János a Bethlen-kollégium ifju tanára. A dolog egy családi szentély benső ügye. De a családi viszonyok nem közömbösök a férfiú közéleti munkásságára nézve. A családi boldogság, öröm, fokozza a családapa munkakedvét, erejét. Egyházi közéletünknek pedig sok nagy szüksége van köztisztületben és szeretetben álló püspökünk lankadatlan munkásságára, éber őrállására. Legyen családi élete továbbra is öröm és boldogság forrása. Szívünkben gratulálunk a jegyespárnak, a jó szülőknek!

Egyházkerületi választások. A közelebbi egyházkerületi közgyűlésen több tanári és gondnoki szék betöltése mellett, választásra kerül két igazgató-tanácsosi és a tanügyi-előadói állás betöltése, mely utóbbit megüresedése óta dr. Sárkány Lajos látott el kiváló szakértelemmel és ügybuzgósággal a mellett, hogy a kerület anyagi ügyei folytonos rendezési munkálataiból is mindig nagy rész jut neki az előkészítés körül. Dr. Sárkány lemondván a ref. koll. igazgatóságáról, most minden szabad idejét az egyh. ker. tanügyi dolgai szolgálatára szenteli, melyre minden valószínűség szerint jövőre is őt hívja el a kerület bizalma.

Az udvarhelyi ref. egyházmegye kegyelete. Az udvarhelyi ref. egyházmegye ez évi rendes közgyűlését Szent-Kereszturon tartotta, hol báró Kemény Béla egyházmegyei főgondnok emlékezetére kegyeletes gyászünnepet rendezett az egyházmegye. A gyászistentiszteleten Menyhárt András esperes imája után

Benkő Ferencz alsórákosi lelkész méltatta megható szép beszédben az elhunyt főgondnok érdemeit. A közgyűlésen az csperesi megnyitó és beszámoló után Ugron Zoltán képviselő annak a felfogásának adott kifejezést, hogy az egyházmegyei tanácsnak, báró Kemény halála alkalmával elfoglalt álláspontjában maga ellen bizalmatlanságot lát és ebből kifolyólag beadta lemondását. Ezzel egyidejűleg azonban azt is kijelenti, hogy ő kifogásolt eredeti kéziratában az egyházmegye papságát sérteni nem akarta. A közgyűlés örömmel vette tudomásul az Ugron védekezését s egy három tagból álló bizottságot küldött ki ebből a czélből, hogy a félreértések kiegyenlítése után Ugron Zoltán eddigi buzgó munkásságát az egyházmegye részére újból megnyerni és biztosítani igyekezzék. A közgyűlés ez incidens után békés egyetértéssel tárgyalta le a folyó ügyeket.

A sepsi ev. ref. egyházmegye folyó hó 21-én tartotta ez évi rendes közgyűlését Sepsiszentgyörgyön a Székely Mikó-kollegium disztermében.

Vén Mihály esperes, elnök, a nála elismert tudásával és munkája lelkiismeretes teljesítésével készített, megnyitó és beszámoló beszédét tartotta meg, mely általánosságban feltárja egyházmegyéje egy évi történeti adatait.

Az esperesi és más jelentések után a véleményezésre kiküldött ker. közgyűlési javaslatok elfogadtattak azzal a változtatással, hogy a felekezeti tanítók közgyűlési tag küldési jogát fentartani óhajtja. A tanárválasztást nem óhajtja egy bizottságra bízni, hanem az összes gyűlés összes tagjainak körében hagyni óhajtja, csak minősítő-bizottságot kíván szervezni. Végül az indítványok során Bőjthe Géza szemmerjai ref. lelkésznek két indítványa vétetett tárgyalás alá. Egyik, hogy írjon fel a gyűlés az erdélyi ref. egyházkerület gyűléséhez — mint törvényhozó testülethez — hogy az egyházi törvények „Utasítás” II. fejezet 35 §-a oda módosíttassék, hogy a jelen egyházmegyei tanács két egyházi tanácsbíróval kiegészíttessék. Másik, hogy utasítsa az esperes hivatala az érdekelt erdőbirtokos egyházakat, hogy tegyék megfigyelés tárgyává, hogy a községi törvény 1886. évi XXII. t.-cz. 130. §-ának előírása szerint élvezik-e az állami kezelés alatt levő erdők után a felerészbeni községi pótdadó mentességét, ellen esetben kérelmezzék az előírt községi pótdadó mentességét. A közgyűlés az indítványt magáévá tette és az indítvány értelmében határozott.

A deési egyházmegye — mint a M. Sz.-ból látjuk — fényesen sikerült egyh. megyei értekezletet tartott Deésen e hó 18-án a városház tanácstermében igen nagy érdeklődés mellett, melyen részt vett a ref. társadalom minden rétege a legfelsőtől a legalsóig. Az egész város ünnepi díszben volt; testületek lobogóik alatt. Énekelt a lelkes Buday Elek vezetése alatt az iparos ifjak köre. Imát az esperes, megnyitót Bíró István alelnök mondott. Hatásos nagy beszédet, többek közt a következő passzussal: „a kálvinisták köteleessége a tömörülés, különösen most, a midőn megfújták a harci riadót.”

„Mi nem provokálunk, de az élénk dobott keztyüt ha kell, fölvevessük. A trombita hangjától azonban nem ijedünk meg. Jerikó falainak összeomlása nem ismétlődhetik. Jóakaratulag figyelmeztetünk azonban mindenkit, kinek lelkéből a hazaszeretet szent tüze még teljesen ki nem aludt, hogy irtózzék a Kain szerepétől! Mert a kálvinista egyház sebe a nemzet sebe; ügyünk a magyar haza, a nemzet ügye.”

Bíró István beszédjét frenetikus éljen és taps követte. A lánglelkű szónokot számosan üdvözölték.

Utána Surányi Olga IV-ik polg. osztályu növendék nagy hatással szavaltta Ábrányi Emil „Keresem az Istent” című remek költeményét.

Következett ezután Barabás Samu magyarláposi

lelkész felolvasása „Ures padok” czimen, melyben korunk közönyösségét, vallástalanságát ostorozza. Az emberiség a helyett, hogy közelednék a Krisztushoz, napról-napra távolabb esik tőle.

Az értekezleten megjelent közönséget kéri, hogy az ősök, az elődök példáját követve, szent vallásához hiven ragaszkodjék, annyival is inkább, mert erre a konfirmáció alkalmával tett eskü is kötelezi.

Barabás Samu felolvasása után Vásárhelyi Boldizsár deési lelkész, az értekezlet egyházi alelnöke, krisztusi eszmékkel gazdag beszédben köszönte meg a közönség meleg érdeklődését.

Az iparosifjak dalárdája elénekelt a Himnuszt, mit a közönség felállva hallgatott végig.

Szívünkől köszönttük a deési értekezletet s a folytonos munkában is állandó sikert kívánunk. Mennyi nemes erő áll rendelkezésükre; mennyi lelkes világi tag! Bizony kell, hogy sikere legyen munkájuknak. Adja Isten!

Fiókköri ref. egyházi értekezlet. Az udvarhelyvidéki fiókköri ref. egyházi értekezlet 1902. október 23-án, Agyagfalván tartotta közgyűlését. A zord őszi idő kellemetlenségeivel nem törődve, egymásután érkeztek minden felől a nagyszámu érdeklődő tagok. Várt vendégek voltunk, minék jele abból is kitűnt, hogy a papiház előtt a figyelmes keblitanács zöld ágakkal borított diszkaput állított fel.

Összegyülekezve első gondunk volt az ig. választmányi ülés megtartása, hol bizalmas megbeszéléssel intéztünk el néhány fennforgó ügyet. Innen a templomba vonultunk, hogy a minden erőknél, örök forrásától — Istentől — kérjünk segédelmet, áldást elvégzendő munkáinkra.

Bíró Áron felső-boldogasszonyfalvi ref. lelkész, egyh. elnök buzgó imája után Kállai Ferencz ocfalvi lelkész tartott I. Kor. III. r. 11 stb. versek alapján nagyhatásu egyházi beszédet.

Ugron János lelkes elnökünk Budapestről kellő időben nem érkezhettvén közénk, Bíró Áron egyházi elnök nyitotta meg a közgyűlést. Mult közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása után alóírt egyh. titkár számolt be az egyh. községi értekezletek tevékenységéről.

Kis Károly helybeli lelkész egyházközsége történetét ismertette terjedelmesen s a figyelmet mindvégig ébrentartó vonzó előadásban. Ezt követte Vajda Ferencz székely-udvarhelyi lelkész felolvasása. Egy érdekes párbeszéd volt ez, mi Gala Péter egyházközségi gondnok és Bibliás János baptista között folyt le. Alkalmas helyen és időben tárta fel, népszerű szónok, a mi hitünk nagy igazságait, szembeállítva az anabaptismus tévelygéseivel, mely szavai mély nyomokat hagytak jó székely népünk lelkében is. Tisztikar és ig. választmányba az elhaltak és elávozottak helyére 4 új tag választott.

Ezek után Ugron János világi elnök, ki a gyűlés folyamán megérkezett, gyönyörű beszéddel zárta be a közgyűlést. Hadat izent az „apró bölcselkedők”-nek, s lesújtó ítéletet olvasott fejökre, kik szertefutkosva hitbeli meghasonlást szítanak közöttünk. Végezetül egyházi elnök átadta a helybeli, kebli tanácsnak a több száz példányban magával hozott vallásos iratokat, hogy az egyes családoknak kiosztja.

Bevégzett munka után a fehér asztalhoz kerültünk s ott vidám hangulatban ettünk és ittunk az izletes ételek és italokból, miket öreg házigazdánk szívesen szolgáltatott fel.

Alkonyodott már a nap, mikor egymástól bucsuzódtunk és hazafelé siettünk.

Kegyes alapítvány. Özv. Sárkány Ferenczné a kolozsvári ref. collegiumhoz való hála érzetétől s felejtéhetlen férje szellemétől vezérelve 1000 koronás alapítványt tett a kolozsvári ev. ref. collegiumnak a következő feltételek mellett: 1. Az alapítvány viselje Sárkány Ferencz nevét. 2. Az alapítvány kamatainak egynegyed része mindig tőkésíttessék, háromnegyed része adassék ki jutalom, vagy ösztöndíjképen a kolozsvári ev. ref. collegium egy, vagy több olyan jó magaviseletű, református tanulójának, a ki a matematikai tudományokban jeleskedik. 3. Minden év első felében állapítsa meg a collegium igazgatója, hogy mennyi volt a megelőző évi összes

kamat, ebből mennyi a tőkéhez csatolandó egynegyed rész, mennyit kell abban az évben jutalom vagy ösztöndíjképen kiadni az iskolai év bezárása alkalmával. A nagylelkű alapítónő fogadja a nyilvánosság előtt a kollégium előjáróságának hálás köszönetét.

A reformáció emlékűnnepét a helybeli ev. ref. kollegium október 31-én d. e. 10 óraker tartja a nagyteremben a következő sorrend szerint: 1. Az ifjuság közéneke. 2. Alkalmi beszéd, tartja Biró Sándor vallástanár. 3. Szaval Segesvári Viktor VIII. o. 4. Az ifjuság közéneke.

A sz.-udvarhelyi ev. ref. kollegium 1902. október hó 31-ikén mint a reformáció megalapításának emléknapján d. e. 11 óraker az intézet nagytermében iskolai emlékűnnepélyt rendez, a következő műsorral: 1. Gyülekezet éneke. 2. Imát mond Fejes Áron, lelkész-tanár. 3. „Oh kereslek“ . . . Mainczer-től. Előadja az ifj. daloskör. 4. Gáspár I.: „Október 31“. Szavalja Koncz Lajos VIII. o. t. 5. Alkalmi beszédet tart Lovas Aladár vallástanár. 6. Aria, Rossini „Arminda“ cz. művéből. Quintett. Előadják: Zakariás József VIII. o. t., Bedő Béla, Grün István, Derzsi Béla, Stefani Károly VII. o. tanulók. 7. Szabolcska M.: „A reformáció ünnepén.“ Szavalja Hegyi István VII. o. tanuló. 8. Aria, Kozáktól. Előadja az ifjusági zenekar.

Gyászrovat. Magyar-gyermónostori báró Kemény Pál a maga és testvérei Katalin, Ida Zeykfalvi Zeyk Dánielné, valamint nagynénjei: özvegy Zeyk Domokosné szül. báró Kemény Juliánna és családja, Károlina; valamint néhai nagynénje Leczfalvi Gyárfás Domokosné sz. báró Kemény Polyxéna, gyermekei: Málvina, Endre és családja, ugyszintén sógora id. Zeyk Dániel Alsó-Fehérvármegye főispánja és számos közeli rokona nevében szomorodott szívvel jelenti édes atyja Magyar-Gyermónostori báró Kemény Domokosnak Nagy-Enyeden 1802. évi október hó 29-én életének 67-ik évében szivszélhűtésben történt váratlan elhunytát. — A kiváló főur egyházi közéletünknek is egyik előkelő és buzgó munkása volt. Főgondnoka a marosi egyházmegyének és m.-vásárhelyi kollegiumunknak, s mely tisztségeit a legújabb időkig, míg testi ereje meg nem hanyatlott, a legbuzgóbban töltötte be. Emlékezete áldott.

Volloncs Miklósné szül. László Irén életének 20-ik évében, másfél évi tiszta, és boldog házasság után — fenéig őrítve a szenvedések poharát is, — folyó hónap 21-én d. u. 4 óraker elköltözött az igazak honába. Férje a maksai lelkész, kis fél éves leánya és testvére gyászolják az oly ifjan elhunyt jó asszonyt. Alma legyen csendes, emléke áldott!

Olvasóink figyelmét e helyen is felhívjuk mai számunk *hivatalos részében* foglalt 4402—1902. sz. Körlevélre s ugyanazon tárgygyal foglalkozó „Változás az egyh. ker. pénztárkezelésben“ cz. közleményünkre, hogy jövőre a pénztári ügyek körüli dolgaikban megfelelő módon járassanak el s esetleges költség és idővesztéssel — a nem megfelelő eljárás következtében — magukat ne terheljék.

Szerkesztői üzenetek.

Két indítvány. Hogy az indítványok mindkettejében van meggondolásra érdemes — tagadhatatlan. Csakhogy a sátoros ünnepek harmadik napjának eltörlése mellett a mi lapunkban nem lehet azzal érvelni, hogy *a papnak sok a dolga*. Argumentumnak az meg éppen absurdum, hogy minden lelkésznek csak egy meggyőződése lehetvén az illető ünnep által képviselt üdvmozzanatról: tehát *egy lelkész egy ünnepről csak egy beszédet írhat* s ha több kell, kénytelen a másokét mondani el. Minő szomorú dolog volna, ha lelkészeink oly szegények lennének üdvta-pasztalatokban, üdvismeretekben és az üdvéret erkölcsi

vonatkozásaiban, hogy pl. az Isten ingyen kegyelméről, üdvtervéről s ennek történeti megvalósulásáról a J. Kr. születésében, az Ige testté lételeben, vagy a váltságáról, a megigazulásról, a megszentelődésről stb. stb. csak egy predikációra való anyagjuk volna!? Isten őrizz! Ilyen rosszul csak nem állunk még?! — Aztán a husvétüi urvacsora osztásnak nagypéntekre, az új-borinak a reformációi ünnepre való áthelyezési törekvésnek, különösen az utóbbinak, hogy argumentumai ne volnának, tagadni nem lehet. De mélyebben járók, mint az itt említettek. A cikk tehát ebben a formában nem közölhető.

P. A. — Brassó. — Csak a következő számba tudom beosztani. Köszönet, — üdvölet. A postai késést megérteni nem tudom. Itt pénteken d. u. 4 óraker fel voltak adva.

Hivatalos rész.

4403—1902. sz. K Ö R L E V É L

az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelekékébe tartozó, valamennyi egyházközösséghez, kollegiumok és alapítványi testületekhez.

Egyházkerületünk pénztárának kezelését a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés 1899. évi május 27-én 37. jkvi szám alatt kelt utasítása alapján, folyó évi nov. hó 1-től kezdve ig. tanácsunk a Kolozsvárt székelő „Magyar Leszámítoló és Pénzváltó-bank“ erdélyrészi fiókjára ruházván át, felhívjuk az elől czimzetteket, hogy a jelzett időtől kezdve mindennemű pénzt és értékpapir küldeményt annak jelzésével, hogy egyházkerületünk pénztárát illeti, kizárólag a nevezett pénztárat nevére küldjenek.

Az elküldésről s illetve annak megtörténtéről egyidejűleg igazgató-tanácsunkat hivatalos levélben értesítsék, felfejtven abban a küldött összeg rendeltetését és célját.

A kifizetendő összegekről szóló nyugták. számlák stb. ezután is igazgató-tanácsunkhoz czimzendők, melyeknek kifizetése iránt esetről-esetre ig.-tanácsunk fog a nevezett pénztáratnál rendelkezni.

Az erd. ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1902. október hó 24-én tartott üléséből.

Bartók, elnök.

Maksay János, számvevő.

4419—1902 sz. É R T E S I T E S.

A káplántartási államsegély a konventi bizottság által a f. év III-ik negyedére folyósítván, felhívjuk az érdekelteket, hogy az alább nevük után jegyzett összegekről szabályszerűen felbélyegelt és esperesülget láttamozott nyugtáikat pénztárunkba haladéktalanul küldjék be.

A kiutalt összegek a következők:

Pap István székely-kocsárdi lelkésznek	125 k.
Mihálcz Ákos magyar-alkói lelkésznek	125 k.
Kovács Gábor szent-margitai lelkésznek	100 k.
Sipos Gyula magyar-borzási lelkésznek	75 k.
Balázs József beszercei lelkésznek	125 k.
Kövendi Kálmán m.-n.-fülpösi lelkész.	128 k. 50 f.
Ifj. Vályi János uzdi.-szt.-péteri lelkész.	125 k.
Kovács István szász-régeni lelkésznek	125 k.
Orbán Károly magyarósi lelkésznek	125 k.
Kali József volt nagy-ernyei lelk. öz.	125 k.
Farkas Károly magyar-péterfalvi s.-lelk.	125 k.
Cseresznyés Ödön balászfalvai lelkész.	103 k. 10 f.

Kolozsvárt, 1902. okt. hó 25-én.

Bartók, elnök.

Kádár János, titkár.

MEGHÍVÓ.

A marosi ev. reform. egyházmegye küküllőmenti egyházi értekezleti köre őszi rendes gyűlését — reformációi emlékűnnepélyvel kapcsolatban — folyó évi november hó 3-ikán délelőtt 9 órán kezdődőleg Ákosfalván fogja megtartani, melyre a tisztelt tagtársakat és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívom.

Tárgysorozat az ünnepélyes istentiszteleten: a gyülekezet éneke, a nyárádmonti tanítói dalkar éneke, alkalmi ima, Benedek Dénes egyházi elnök által; a nyárádmonti tanítói dalkar éneke; alkalmi egyházi beszéd, Nagy József erdőszentgyörgyi lelkész által; az ákosfalvi dalkar éneke, a gyülekezet éneke.

Az értekezleten: Elnöki megnyitó, Benedek Dénes egyházi elnök által; felolvasnak: Kócsi Dániel vajai lelkész és — szentbenedek-ákosfalvi ref. egyházak történetéből — Ady Sámuel helybeli lelkész, értekezleti titkár.

Makfalván, 1902. október 21.

Benedek Dénes,
ért. egyházi elnök.